

แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

นางสาวสุทธภา ร่มโพธิ์ทอง

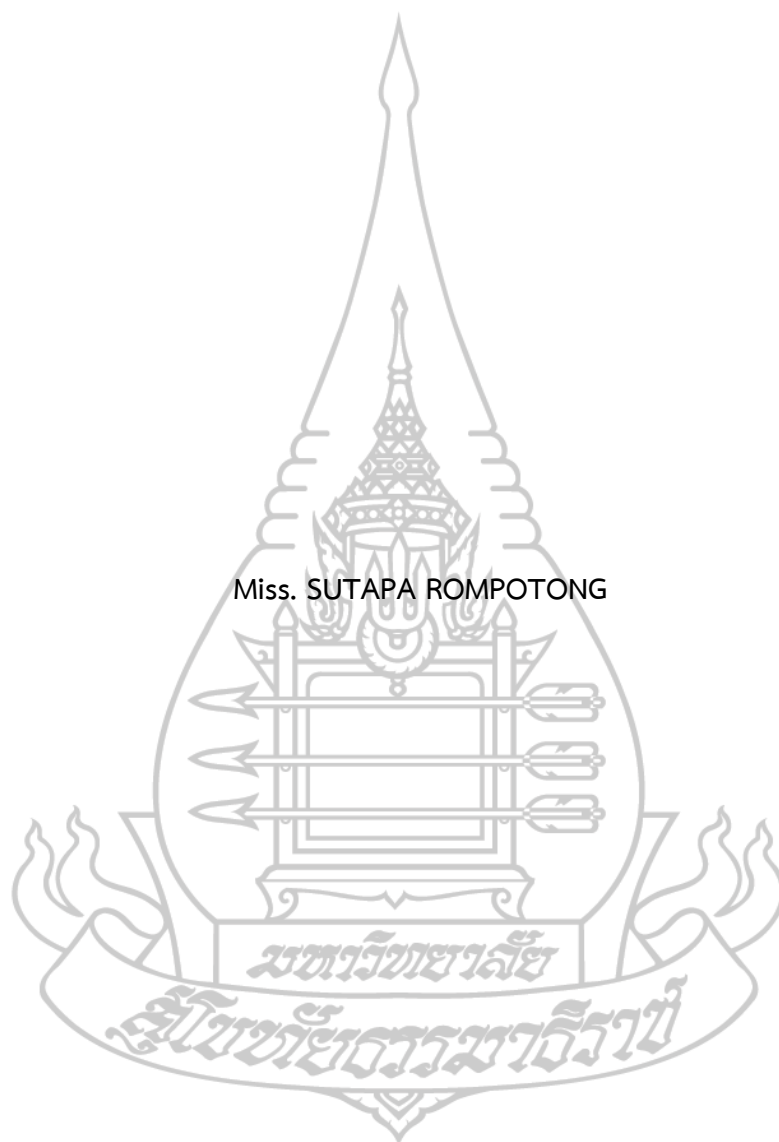
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

**Extension Guidelines for the Sericulture Occupation of Farmer
in Chiangmai Province**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master Agriculture in Agricultural Extension and Development School
of Agriculture and Cooperatives
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่
ชื่อและนามสกุล	นางสาวสุทธภา ร่มโพธิ์ทอง
แขนงวิชา / วิชาเอก	ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน 2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินุช คุรุทเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2567

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ จุลเอียด)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สินุช คุรุทเมือง แสนเสริม)	

.....	ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)	

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นางสาวสุทธภา ร่มโพธิ์ทอง รหัสนักศึกษา 2649001860

ปริญญา: เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกร (3) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร (4) ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม (5) ปัญหาข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายในภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ และได้รับการส่งเสริมจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ จำนวน 83 คน เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่างในการสุ่มกลุ่ม คือ ตัวแทนเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 27 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการจัดหมวดหมู่ข้อมูล

ผลการวิจัย (1) เกษตรกร อายุเฉลี่ย 55.89 ปี ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีแรงงานอาชีพหม่อนไหม 1 คน มีรายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 123,744.58 บาท รายได้อาชีพหม่อนไหมต่อปีเฉลี่ย 31,768.07 บาท (2) เกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกหม่อนเฉลี่ย 13.57 ปี มีพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 1.72 ไร่ ร้อยละ 41.90 ปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 รองลงมา ร้อยละ 27.90 ปลูกหม่อนพันธุ์เชียงใหม่ สภาพการเลี้ยงไหม พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์เฉลี่ย 22.94 ปี มีจำนวนการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 4 รุ่นต่อปี ผลผลิตรังไหมเฉลี่ยต่อปี 126.67 กิโลกรัม สภาพการทอผ้า เกษตรกรมีประสบการณ์เฉลี่ย 26.24 ปี ร้อยละ 75.80 มีการทอผ้าเพื่อจำหน่ายเอง ทอผ้าเมตรเฉลี่ย 27 เมตรต่อปี และทอผ้าผืนเฉลี่ย 6.51 ผืนต่อปี (3) ความรู้ของเกษตรกรอยู่ในระดับมาก แหล่งความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับจากสื่อบุคคลมากที่สุด (4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นเกษตรกรมีความสุขและความพึงพอใจในอาชีพ ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นความต้องการด้านการตลาด (5) ปัญหาอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง มีประเด็นปัญหาด้านการตลาดเป็นอันดับหนึ่ง คือ ช่องทางจำหน่ายผลผลิตไม่หลากหลาย มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย และความต้องการอยู่ในวงจำกัด ข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะข้อเสนอว่า ควรมีการส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย

คำสำคัญ การส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผ้าไหม

Thesis title: “Extension Guidelines for the Sericulture Occupation of Farmer in Chiangmai Province”

Researcher: “Miss. SUTAPA ROMPOTONG”; ID: “2649001860”;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural and Development);

Thesis advisors: (1) Associate Professor Bumpen Keowan;(2) Associate Professor Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm ; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal, social, and economic conditions of farmers 2) mulberry cultivation condition, sericulture, and weaving of farmers 3) knowledge and knowledge resources regarding sericulture occupation of farmers 4) opinions and needs for extension in sericulture occupation 5) problems, suggestions, internal environment, external environment, and extension guidelines for sericulture occupation of farmers.

The population of this research was 83 farmers who worked in sericulture occupation in Chiang Mai province who received the extension guidelines for the sericulture occupation from Queen Sirikit Sericulture center, Chiang Mai province in 2022. Data were collected from the entire population through conducting interview and focus group with farmer representatives and public officers with the total number of 27 people. Statistics applied in data analysis included frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, ranking, and classification.

The results of the research found that (1) farmers had the average age of 55.89 years old and had the labor in sericulture of 1 people. The average annual household income was 123,744.58 Baht and the average income from sericulture was 31,768.07 Baht. (2) Farmers had the average experience in mulberry cultivation of 13.57 years, had the average mulberry cultivation area of 1.72 Rai. 41.90% of them grew Buriram 60 mulberry and 27.90% grew Chiang Mai mulberry. Regarding the sericulture conditions, it revealed that the farmers had the average experience of 22.94 years, had the amount of 4 generation/ year of sericulture, and had the average cocoon productivity of 126.67 kilograms. For the weaving conditions, it revealed that the farmers had the average experience of 26.24 years, 75.80% weaved for personal selling, had the average number of silk of 26.67 meters, had the average amount of silk of 6.51 pieces. (3) Knowledge of farmers were at the high level. Knowledge resources, overall, were at the moderate level especially receiving from personal media. (4) The opinions about sericulture were at the highest level especially on the aspect that farmers were happy and satisfied with their occupation. The needs for sericulture occupation extension were at the high level especially on the needs for marketing at the highest level. (5) The problems regarding sericulture occupation were at the moderate level with the most problematic issue on marketing regarding non variety product distribution channel, small number of market in support of the products, and limited needs. Suggestions were at the high level especially on the aspect that there should be the extension on expansion of more variety of product distribution channels.

Keywords : Sericulture occupation extension, sericulture, silk

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและรองศาสตราจารย์ ดร.สินุช คุรุเมือง แสนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้ความกรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ จุลเอียด ประธานกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่านที่มอบความรู้และประสบการณ์ในการศึกษา ที่มีคุณค่ายิ่ง ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ และเกษตรกรผู้ ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็น อย่างดี และขอบคุณเพื่อนสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็น กำลังใจที่ดีเสมอมา

อนึ่ง คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่เหล่าคณาจารย์ที่ ประสทธิประสาทวิชา คุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้กำลังใจและ สนับสนุนให้การศึกษาครั้งนี้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

นางสาวสุทธภา ร่มโพธิ์ทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้	7
แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ	12
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	14
อาชีพด้านหม่อนไหม	19
บริบทจังหวัดเชียงใหม่	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร	54
ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้า	60
ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	72
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม	81
ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม	86
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	100
สรุปการวิจัย	100
อภิปรายผล	108
ข้อเสนอแนะ	119
บรรณานุกรม	122
ภาคผนวก	127
ก แบบสัมภาษณ์	129
ข แบบสนทนากลุ่ม	140
ค คำสัมภาษณ์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์	143
ประวัติผู้วิจัย	144

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	สินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่..... 35
ตารางที่ 2.2	การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร..... 35
ตารางที่ 2.3	รายได้จากการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปี2563 36
ตารางที่ 4.1	สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร..... 54
ตารางที่ 4.2	สภาพทางสังคมของเกษตรกร..... 56
ตารางที่ 4.3	สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร..... 58
ตารางที่ 4.4	สภาพการปลูกหม่อนของเกษตรกร..... 61
ตารางที่ 4.5	สภาพการเลี้ยงไหมของเกษตรกร..... 64
ตารางที่ 4.6	สภาพการทอผ้าของเกษตรกร..... 69
ตารางที่ 4.7	ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรด้านการปลูกหม่อน..... 72
ตารางที่ 4.8	ระดับความรู้โดยรวมของเกษตรกรด้านการปลูกหม่อน..... 74
ตารางที่ 4.9	ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรด้านการเลี้ยงไหม..... 74
ตารางที่ 4.10	ระดับความรู้โดยรวมของเกษตรกรด้านการเลี้ยงไหม..... 75
ตารางที่ 4.11	ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรด้านการทอผ้า..... 76
ตารางที่ 4.12	ระดับความรู้โดยรวมของเกษตรกรด้านการทอผ้า..... 77
ตารางที่ 4.13	สรุประดับความรู้ของเกษตรกร..... 77
ตารางที่ 4.14	แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 78
ตารางที่ 4.15	สรุปแหล่งความรู้ของเกษตรกร..... 80
ตารางที่ 4.16	ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 81
ตารางที่ 4.17	ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 83
ตารางที่ 4.18	สรุประดับความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร..... 85
ตารางที่ 4.19	ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 86
ตารางที่ 4.20	สรุปปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 89
ตารางที่ 4.21	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 92
ตารางที่ 4.22	สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร..... 94
ตารางที่ 4.23	สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก อาชีพด้านหม่อนไหม..... 97
ตารางที่ 4.24	แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม..... 98

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	81
ภาพที่ 4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม	86
ภาพที่ 4.3 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	89
ภาพที่ 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	95
ภาพที่ 4.5 แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม	99
ภาพที่ 5.1 สรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	121

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นของอยู่คู่กับชุมชนไทยมานับแต่อดีตเพราะเป็นอาชีพที่มีการสืบสานจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยทั่วไปการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรจะทำในรูปแบบวิถีชาวบ้านคือ เกษตรกรจะปลูกต้นหม่อนและเลี้ยงไหมโดยขยายพันธุ์ต้นหม่อนและต่อพันธุ์ไหมด้วยตนเอง พันธุ์ไหมที่เลี้ยงเป็นพันธุ์ไทยพื้นบ้าน มีรังสีเหลือง ขนาดเล็ก เมื่อเกษตรกรเลี้ยงไหมจนได้รังจะนำมาสาวเป็นเส้นไหมและทอเป็นผืนผ้า นำมาใช้นุ่งห่มในครัวเรือนหรือใช้ในเทศกาลต่างๆ แจกจ่ายหรือจำหน่ายในท้องถิ่น สำหรับต้นหม่อนนอกจากใบจะเป็นอาหารของหนอนไหมแล้วยังสามารถแปรรูปใบหม่อนและผลหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นเครื่องดื่มหรืออาหาร (วราภรณ์, 2554) เป็นอีกอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

จากสถิติข้อมูลการส่งออกไหม เส้นไหม ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์ไหม ปี 2560 พบว่ามีมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 309,500,000 บาท และในปี 2566 มีมูลค่าการส่งออกสินค้าอยู่ที่ 134,140,000 บาท (กรมหม่อนไหม, 2565) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าไหมของประเทศไทยลดลงมากถึงสองเท่า ด้วยเหตุนี้กรมหม่อนไหมจึงมีนโยบายส่งเสริมอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เห็นได้ว่าอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นผลิตผลทางการเกษตรขั้นต้น ที่จะนำไปสู่สินค้าแปรรูปและนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอดให้คงอยู่คู่กับสังคมไทย จึงต้องส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นคุณค่าและวางแผนอาชีพหม่อนไหม ตลอดจนต้องมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดนวัตกรรมและการแปรรูปจากผลผลิตเกษตรกรรมขั้นต้นไปสู่สินค้าตามความต้องการของตลาดอย่างมีมาตรฐานคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์หม่อนและไหมให้แพร่หลายทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมากที่สุด ในจังหวัดที่อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกษตรกรมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

แบบหัตถกรรมและมีการทอผ้าไหมที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษซึ่งผ้าทอล้านนาเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการแต่งกายที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่เพราะมีวิธีการทอผ้าที่ละเอียดอ่อนและมีเอกลักษณ์ลวดลายเฉพาะถิ่นอีกทั้งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเกษตรกรได้อย่างมาก อย่างไรก็ตาม อาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่เป็นโดยส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่มีลูกหลานสืบทอดอาชีพต่อ ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่, 2565)

จากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นในการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจ ความรู้และแหล่งความรู้ สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพ ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้าของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางในการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตพื้นที่ทำการวิจัยในจังหวัด เชียงใหม่ ครอบคลุม 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอดอยเต่า อำเภอฝาง อำเภอพร้าว อำเภอแม่แจ่ม อำเภอแม่แตง อำเภอแม่วาง อำเภอแม่ฮอน อำเภอแม่อาว อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย และอำเภอสันป่าตอง

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ศึกษาสภาพการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหมและการทอผ้าของเกษตรกร ศึกษาความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกร ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพ ด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อม ภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยเดือน พฤศจิกายน 2565 ถึง ตุลาคม 2566 มีระยะการดำเนินการวิจัย 1 ปี และดำเนินการเก็บข้อมูลของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้าน หม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือน มกราคม 2566 ถึง พฤษภาคม 2566

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของ เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ มีการจำกัดความ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สภาพส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา

5.2 สภาพทางสังคม หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

5.3 สภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ครัวเรือน รายได้จาก อาชีพหม่อนไหม

5.4 สภาพปลูกหม่อน หมายถึง ประสิทธิภาพ พื้นที่ปลูกหม่อน ประสิทธิภาพผลิตหม่อน พันธุ์หม่อน ผลผลิตราคาจำหน่าย แหล่งจำหน่าย

5.5 สภาพการเลี้ยงไหม หมายถึง ประสิทธิภาพ รูปแบบการเลี้ยง พันธุ์ไหม จำนวนรุ่น ปริมาณแผ่นไข่ไหม ราคาจำหน่าย ผลผลิต แหล่งจำหน่าย

5.6 สภาพการทอผ้า หมายถึง ประสพการณ์ วัตถุประสงค์ การได้มาของเส้นไหม ประเภทผ้าที่ทอ ผลผลิต ราคาจำหน่าย แหล่งจำหน่าย

5.7 ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ได้แก่ ความรู้การปลูกหม่อน ความรู้การเลี้ยงไหม และความรู้การทอผ้า

5.8 แหล่งความรู้ หมายถึง แหล่งที่เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์

5.9 ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่ออาชีพด้านหม่อนไหม ได้แก่ ทางสรีระ ทางความมั่นคง ทางสังคม ทางความรู้สึก และความสำเร็จในชีวิต

5.10 ความต้องการ หมายถึง ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ในด้าน ความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน

5.11 ปัญหา หมายถึง ปัญหาของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน

5.12 ข้อเสนอแนะ หมายถึง ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน

5.13 สภาพแวดล้อมภายในภายนอก หมายถึง การศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของอาชีพด้านหม่อนไหม

5.14 แนวทางการส่งเสริม หมายถึง วิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมให้ประสบความสำเร็จ

5.15 อาชีพด้านหม่อนไหม หมายถึง เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม หรือการทอผ้าไหม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เกษตรกรและผู้สนใจสามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัยไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเองได้

6.2 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและตรงกับความต้องการของเกษตรกร

6.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านหม่อนไหมในพื้นที่ได้

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมาเป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดหลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา การกำหนดคำถามสำหรับสร้างเครื่องมือการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้
 2. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
 3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
 4. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
 5. อาชีพด้านหม่อนไหม
 6. บริบทจังหวัดเชียงใหม่
 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้ จะกล่าวถึง ความหมายของความรู้ การวัดความรู้ ความหมายของแหล่งความรู้ และแหล่งที่มาของแหล่งความรู้ ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้จะกล่าวถึง ความหมายของความรู้ และการวัดความรู้ ดังนี้

1.1.1 ความหมายของความรู้

ราชบัณฑิตยสถาน (2554, น.243) ได้ให้ความหมายของความรู้คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับจากประสบการณ์

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2555, น.1-8) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ คือ สารสนเทศ ที่ผ่านกระบวนการคิด จัดเกลา เปรียบเทียบ คัดเลือก เชื่อมโยง และประสานความรู้ ร่วมกับ ประสบการณ์เดิมและความรู้อื่นๆ ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่าง สถานการณ์ ค่านิยม ความรู้ใน บริบท ความรู้แจ้ง จนเกิดเป็นความเข้าใจความน่าเชื่อถือ และพัฒนาไปสู่ลำดับที่สูงขึ้น และสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา ซึ่งความรู้ไม่มีวันหมด กลับมีคุณค่ามากขึ้น

สรุปได้ว่า ความรู้ คือ สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษา ค้นคว้า และประสบการณ์ จนทำให้เกิดความเข้าใจเชิงชัดในเรื่องนั้น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ได้โดยไม่มีเวลาจำกัด ในการ วิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความรู้ความเข้าใจอาชีพด้านหมอนใหม่ ได้แก่ ด้านการปลูกหมอน ด้านการ เลี้ยงไหม และด้านการทอผ้า

1.1.2 การวัดความรู้

ชวาล แพรัตกุล (2556, น.11) กล่าวว่า วิธีการวัดความรู้ของคนในเรื่องใด สามารถทำได้โดยการตั้งคำถามที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง วิธีการ และความรู้รายละเอียดของเรื่องราวต่างๆ โดย เลือกลักษณะอย่างเดียวหรือสามอย่าง จึงอาจกล่าวได้ว่าคนที่มีความรู้คือ ผู้ที่จำเนื้อเรื่องนั้นได้หรือ ระลึกนึกถึงทั้งสามสิ่งนั้นออกมาได้นั่นเอง

วิรัช วรรณรัตน์ (2558, น.1-2) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สามารถจำแนกดังนี้

- 1) การสอบโดยการปฏิบัติจริง (Performance test)
- 2) การสอบปากเปล่า (Oral test)
- 3) การสอบข้อเขียน (Paper pencil test)

สรุปได้ว่า การวัดความรู้ มีการใช้เครื่องมือหลายชนิดแตกต่างกันไปโดยเลือกใช้ตาม ความเหมาะสมต่อการดำเนินงาน วิธีการวัดความรู้ที่เหมาะสมมักจะดำเนินงานด้วยการใช้ แบบสอบถามหรือการระดมความคิดร่วมกัน ในการวิจัยครั้งนี้ได้วัดความรู้ของเกษตรกรด้วยด้วย แบบสัมภาษณ์เลือกตอบถูกหรือผิด เกี่ยวกับการปลูกหมอน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งความรู้ประกอบด้วย ความหมายของแหล่งความรู้ และ แหล่งที่มาของความรู้ ดังนี้

1.2.1 ความหมายของแหล่งความรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2553, น.9) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 25 ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้

ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ”

คำริ บุญชู (2548, น.27) ได้ให้ความหมายของแหล่งความรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากการได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอรรถาธิบายและต่อเนื่องจนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่าแหล่งความรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้วิชาการ ประสบการณ์ต่างๆ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

1.2.2 แหล่งที่มาของความรู้

อัญญาณี คล้ายสุบรรณ์ (2550, น.43-47) ได้จำแนกตามประเภทของแหล่งความรู้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง และแหล่งความรู้ที่ฝังลึกโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แหล่งความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (*Explicit Knowledge*) แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) แหล่งสิ่งพิมพ์ เป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง และสามารถเข้าถึงได้ง่าย ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารการประชุม รายงานการประชุม และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

(2) แหล่งที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ ได้แก่ แหล่งอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งโสตทัศนวัสดุ เช่น รูปภาพ ภาพถ่าย สไลด์ ภาพยนตร์ วัสดุบันทึกเสียงและภาพ เป็นต้น แหล่งวัสดุย่อยส่วน เป็นแหล่งความรู้ที่ได้จากการถ่ายภาพต้นฉบับลงบนม้วนฟิล์มให้มีขนาดเล็กต้องใช้เครื่องมือในการอ่าน แหล่งวิชาการ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑ์ และโบราณสถาน เป็นต้น และของจริง เป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสภาพตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ทะเล พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และสวนที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด ราชวัง เจื่อน และอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

2) แหล่งความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้แฝงเร้น (*Tacit Knowledge*) แหล่งความรู้ประเภทนี้คือ บุคคล ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและเป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งความรู้เหล่านี้สามารถบันทึกหรือถ่ายทอดออกมาให้คนอื่นรับรู้ได้ และมีทั้งที่ไม่สามารถบันทึกได้หรือถ่ายทอดให้คนอื่นรับรู้ได้ ความรู้เช่นนี้ จะเป็นทักษะ ความสามารถ ความเชื่อ ประสบการณ์ หรือกระบวนการทำงาน ที่เกิดจากการฝึกฝนตนเอง การทดลองปฏิบัติงานที่เกิดจากความร่วมมือกัน

สรุปได้ว่า แหล่งความรู้ คือแหล่งข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ โดยมีทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและจากประสบการณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ โดยมีการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ ที่เป็นตัวกลางในการสร้างการรับรู้ให้กับผู้รับสารตามความเหมาะสม

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมแนวคิดเกี่ยวกับแหล่งความรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาสร้างเครื่องมือวัดระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ของเกษตรกร ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์

2. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ในประเด็นนี้จะกล่าวถึง ความหมายของความคิดเห็น ประเภทของความคิดเห็น และวิธีวัดความคิดเห็น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความหมายของความคิดเห็น

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (อ้างถึงใน วรภัทร วรรังษญ์, 2550, น.7) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่างๆ อาจเป็นเพียงเจตนา ความเชื่อหรือค่านิยม เป็นพฤติกรรมภายในที่ผู้อื่นไม่สามารถสังเกตหรือทราบได้นอกจากตัวของผู้นั้น แต่ความคิดเห็นเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจน ดังนั้นคนที่มีเจตคติหรือความเชื่อ ค่านิยมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมาก็ไม่มีผู้ใดทราบเลยว่า เขามีเจตคติหรือความเชื่อค่านิยม

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายว่า ความคิดเห็นเป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงได้จากการใช้ปัญญาความคิด โดยไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยัน

สรุปความหมายของความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การตัดสินใจ ที่แสดงออกทางคำพูด ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัย ความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น ในการวิจัยนี้จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านด้านหม่อนไหม ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านสนับสนุน

2.2 ประเภทของความคิดเห็น

เรมเมอร์ (1996, อ้างถึงใน สุมาลี ประทุมมา, 2554, น.13) กล่าวว่า ความคิดเห็น มี 2 ประการด้วยกัน คือ

2.2.1 ความคิดเห็นเชิงบวกสุด – เชิงลบสุด (Extreme opinion) เป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งสามารถทราบทิศทางได้ เช่น บวกสุด ลบสุด

2.2.2 ความคิดเห็นจากความรู้ความเข้าใจ (Cognitive contents) การมีความเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งนั้น เช่น ความรู้ความเข้าใจในทางที่ดีและไม่ดี

สรุปประเภทของความคิดเห็น คือ ความคิดเห็นของบุคคลที่แสดงออกมาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ หรือจากความรู้ความเข้าใจ ซึ่งสามารถแสดงความคิดเห็นทั้งด้านบวกหรือด้านลบก็ได้ และในที่นี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นที่เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหม

2.3 วิธีวัดความคิดเห็น

เพ็ญพร เพชรสุขศิริ (2531, อ้างถึงใน สุมาลี ประทุมมา 2554, น.14) ได้กล่าวถึงการสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธีแต่วิธีที่แพร่หลายมี 4 วิธีคือ

2.3.1 วิธีของเทอร์สตัน (Thurston's Method) เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาณแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็นหรือทัศนคติไปในทางเดียวกันและเสมือนว่าเป็นสเกล (scale) ที่มีช่วงห่างเท่ากัน

2.3.2 วิธีของกัตต์แมน (Guttman's Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกันและสามารถจัดอันดับสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้จากอันดับต่ำสุดหรืออันดับสูงสุด และแสดงถึงการสะสมของความคิดเห็น

2.3.3 วิธีจำแนกความแตกต่างในการตีความ (Semantic Differential Scale: S-D Scale) เป็นการวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น 7 ระดับ (Seven-Point Scale) โดยแบ่งเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่ด้านซ้ายสุดของสเกล กำหนดให้เป็นค่าเชิงบวกสุด ด้านขวาของสเกลกำหนดให้เป็นค่าลบสุด ซึ่งอาศัยคู่คำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม (Bipolar Adjective)

2.3.4 วิธีของลิเคิร์ท (Likert's Method) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติและความคิดเห็นที่นิยมแพร่หลาย เพราะง่ายและประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบโดยจัดอันดับความชอบหรือความไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนน 5, 4, 3, 2, 1 หรือ +2, +1, 0, -1, -2 ตามลำดับ

สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นมีการวัดหลายวิธี ซึ่งสามารถวัดได้ทั้งทางตรง เป็นความรู้สึนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งไม่ได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและทางอ้อม ซึ่งเป็นเจตคติไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยวัดจากแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงออกหรือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำมาวิธีการวัดความคิดเห็นแบบ Rating scale หรือมาตรวัด ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ มาใช้ในการวัดความคิดเห็นของเกษตรกร

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ประกอบด้วย ความหมายของความต้องการ และ ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความหมายของความต้องการ

ความต้องการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง ความอยากได้ หรือมีความประสงค์ของมนุษย์เป็นเครื่องกระตุ้นและแรงผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือความต้องการทางด้านร่างกาย หรือความต้องการขั้นพื้นฐาน และความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

เกลิมสคัลล์ คัมห์ริญ (2560, น.2-26) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ไว้ ดังนี้

3.2.1 ทฤษฎีความต้องการแสวงหาของ McClelland

ในช่วงปี ค.ศ.1940s นักจิตวิทยา ชื่อ เดวิด แมคคาลแลนด์ ได้ระบุถึง แนวความคิดด้านความต้องการ 3 ประการ ที่ได้จากแบบทดสอบการรับรู้ของบุคคล (Thematic Apperception Test ; TAT) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคล ดังนี้

1) *ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement ; nAch)* เป็นความต้องการที่จะทำสิ่งต่างๆ อย่างเต็มที่และดีที่สุดเพื่อความสำเร็จ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่ต้องการความสำเร็จสูงจะมีลักษณะชอบการแข่งขัน ทำหายและต้องการรับการประเมินผลงานของตนเอง มีความสามารถในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูงและกล้าเผชิญหน้ากับความล้มเหลว

2) *ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation ; nAff)* เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น ต้องการความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม บุคคลที่มีความต้องการความผูกพันสูง จะชอบการร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน และพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

3) *ความต้องการอำนาจ (Need for Power ; nPower)* เป็นความต้องการที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น บุคคลที่มีความต้องการอำนาจสูงจะแสวงหาวิถีทางเพื่อให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ต้องการการยอมรับและยกย่อง เป็นผู้นำในการทำงานและจะมีความกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

3.2.2 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow

อับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการมนุษย์ กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้นถูกผลักดันด้วยความต้องการจำเป็นซึ่งซับซ้อนมากมาย โดยเชื่อว่าเมื่อความต้องการนั้นๆ ของมนุษย์ได้รับการบำบัดเพียงพอคือ มีความพึงพอใจดีแล้วความต้องการขั้นต่อไปก็จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ มาสโลว์ เชื่อว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้นเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง ซึ่งสามารถลำดับได้ดังนี้

- 1) ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกายซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น
- 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
- 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ
- 4) ความต้องการที่จะรู้ลึกรู้จริงว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) หมายถึง ความปรารถนาที่จะมองตนเองว่ามีคุณค่าสูง เป็นที่น่าเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น
- 5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริง เพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์

สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์มีความหลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับ พื้นฐานของความ ต้องการแต่ละบุคคล ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามขวนขวายที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองให้ได้ ซึ่งความต้องการพัฒนาตนเองให้สูงขึ้นดีขึ้นนั้น จะเห็นได้ว่าบุคคล จึงแสวงหาเพื่อจะตอบสนองความต้องการของตนเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำมากำหนดตัวแปรด้านความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ ความต้องการด้านวิธีการและความต้องการในประเด็นการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

4. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ประกอบด้วย ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร รูปแบบของการส่งเสริมการเกษตร และวิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริม พบว่ามีผู้ให้คำนิยามหรือความหมายไว้หลายแง่มุมด้วยกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ท่านอง สิงคาลวนิช (อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2560, น.4-16) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า เป็นการถ่ายทอดหรือเผยแพร่บริการความรู้ และประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับการเกษตรไปสู่เกษตรกรตลอดจนให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อความเข้าใจในปัญหาต่างๆ เกษตรกรสามารถนำไปพิจารณาและปฏิบัติ ยังผลให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มรายได้

A.T. Mosher (อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2560, น.4-17) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการทำงานของชาวชนบท โดยวิธีการศึกษานอกโรงเรียนตามแนวทางที่เขาสนใจ และต้องการเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของครอบครัวชาวชนบท และสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในชนบทด้วย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรเพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการเกษตร รวมถึงการติดตามแก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำจนเกษตรกรสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้

4.2 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร ตามรายงานของเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และคณะ (2562) สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

4.2.1 รูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรทั่วไป แบ่งออกเป็น

1) การส่งเสริมรูปแบบอย่างเป็นทางการ (Conventional Agricultural Extension Approach) เป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในลักษณะวันต่อวัน เป็นปกติของการปฏิบัติตามระเบียบราชการเหมือนกันทั่วประเทศ การบริหารจัดการจะดำเนินการโดยรัฐบาล ส่วนกลางโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลัก เป้าหมายของการส่งเสริมรูปแบบนี้มีความต้องการที่จะเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

2) รูปแบบการส่งเสริมในรูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (*Training and Visiting System Approach*) เป็นรูปแบบและระบบการส่งเสริมเป็นผลจากการพัฒนาเพื่อบ่มเพาะเกษตรกรให้มีความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของแต่ละบุคคล โดยเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ใกล้ชิดกับเกษตรกร โดยผ่านวิธีการเยี่ยมชม ติดตามให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรอย่างเป็นระบบ

3) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษา (*Educational Institute Agricultural Extension Approach*) เป็นการส่งเสริมในรูปแบบของการดำเนินการโดยมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาทางการ ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบในงานส่งเสริมการเกษตร มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเกษตร และมีบุคลากรร่วมกับสถานีวิจัยให้การถ่ายทอดและส่งเสริมด้านการเกษตรแก่เกษตรกร

4.2.2 รูปแบบการส่งเสริมทางเลือก (*Alternative Approaches*) ประกอบด้วย

1) รูปแบบการส่งเสริมมุ่งพัฒนาผลผลิตการเกษตรเฉพาะอย่าง (*Commodity Specialized Approach*) เป็นการมุ่งเน้นการผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญ

2) การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม (*Agriculture Extension Participatory Approach*) เป็นการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาในการทำการเกษตร โดยเกษตรกรได้รับความรู้ให้และผนวกเข้ากับความรู้เดิมโดยคาดหวังว่าการส่งเสริมการเกษตรจะสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้โดยความร่วมมือของเกษตรกร รูปแบบการดำเนินงานด้วยการประชุมพบปะของกลุ่ม การแสดงสาธิต ซึ่งสามารถวัดความสำเร็จของรูปแบบการส่งเสริมได้จากความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

3) การส่งเสริมในรูปแบบของโครงการ (*Project Approach*) เป็นการมุ่งที่จะดำเนินการส่งเสริมที่ต้องการความรวดเร็ว ผ่านการดำเนินการโดยองค์กรของรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4) การส่งเสริมในรูปแบบของการพัฒนาระบบฟาร์ม (*The Farming System Development Approach*) เป็นรูปแบบของการส่งเสริมที่มุ่งจะใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย (Small Farmer) การส่งเสริมและการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตจากผลการวิจัยที่เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรตามและสภาพการผลิตในท้องถิ่น

5) การส่งเสริมในรูปแบบของการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (*Cost Sharing Approach*) เป็นการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น โดยมุ่งพัฒนาตนเองของเกษตรกรและเพิ่มผลผลิตจากฟาร์ม การบริหารจัดการ

โครงการในรูปแบบนี้จะดำเนินการดูแลควบคุมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการสร้างความร่วมมือในการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรมีรูปแบบที่หลากหลายตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน นักส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเกษตรกรและท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้เกิดการนำความรู้และทักษะไปปฏิบัติต่อได้

4.3 วิธีการส่งเสริมของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลีทธิ (2560, น.41-47) ได้อธิบายถึงวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้ดังนี้

4.3.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์ (Number of Target Population Oriented) เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยเอาจำนวนเกษตรกรหรือบุคคลที่จะรับการถ่ายทอดเป็นหลัก คือ

1) **วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล (Individual Method)** เป็นการส่งเสริมโดยการให้เกษตรกรหรือบุคคลผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ และถ่ายทอดความรู้กับเกษตรกร โดยตรงเป็นรายบุคคล เช่น การเยี่ยมเยือนไร่นาและบ้านของเกษตรกร เกษตรกรผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อที่สำนักงาน การติดต่อทางโทรศัพท์ การติดต่อทางจดหมายส่วนตัว การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ เช่น พบกันที่ตลาดนัด งานเทศกาลรื่นเริงต่าง ๆ งานพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีโอกาสสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน ศึกษาความต้องการและปัญหา และสามารถแจ้งข่าวสารให้ทราบอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรได้

2) **วิธีการส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคล (Group Method)** เป็นการส่งเสริมแก่กลุ่มบุคคลจะให้ผลดีในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้รับการส่งเสริม จากขั้นสนใจ (interest) ไปสู่การทดลองทำดู (trial) และหากเป็นที่พอใจแล้ว ก็อาจไปถึงขั้นยอมรับ (adoption) วิธีการที่นิยมใช้ได้แก่ การประชุมกลุ่ม ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายมาก การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมที่มีการใช้กันมากและเป็นประจำ การสาธิต เป็นการบรรยายประกอบการแสดง ทำให้ผู้เรียนรู้ “ได้ฟัง” และ “ได้เห็น” ไปพร้อมกัน การศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้รับการส่งเสริมได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง เพราะผู้ร่วมในการศึกษาและดูงานจะมีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่นที่ได้ทำสำเร็จแล้ว อันจะมีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นและยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น

3) **วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (Mass Method)** การส่งเสริมแบบมวลชนโดยสื่อมวลชน (Mass Media) จะช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม (innovations) ให้ประชาชน

ได้ทราบว่าได้มีสิ่งนั้นๆ เกิดขึ้นแล้วและก็มีอยู่ บางคนอาจสนใจที่จะศึกษาหารายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งในขั้นนี้สื่อมวลชนก็ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดีและใช้กับคนจำนวนมากๆ ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการจัดนิทรรศการ

4.3.2 การส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ (Purpose Oriented) การดำเนินการส่งเสริม โดยวิธีนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันในหลายแบบด้วยกัน ดังนี้

1) การส่งเสริมโดยการเลือกส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว (Single Topic Approach) มีข้อสมมติว่าถ้าผู้รับการเปลี่ยนแปลง พบว่าเขาปฏิบัติตามได้ผลเป็นการง่ายที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอื่นๆ ภายหลัง การเข้าถึงแบบนี้มีการเลือกเรื่องที่จะทำการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว เช่น การทดลองปุ๋ย การใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและให้ผลผลิตสูง ใช้กับบุคคลเป้าหมายที่อยู่ไกลในที่กันดาร หรือจากการติดต่อจากเจ้าหน้าที่และโลกภายนอก

2) การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลายๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องพร้อมๆ กัน (Integrated Approach or Package Approach) โดยการส่งเสริมให้ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการปรับปรุงปัจจัยในการผลิตหลายๆ อย่างตามความจำเป็น เช่น การเพิ่มในผลผลิตข้าว สิ่งที่จะมาเกี่ยวข้อง ได้แก่ การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง พันธุ์ข้าว เหมาะกับกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นประจำอยู่แล้วพอสมควร และพร้อมที่จะยอมรับสิ่งปฏิบัติหรือความรู้ใหม่

3) การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน (Farm and Home approach) ต้องคำนึงว่าฟาร์มและบ้านเรือนรวมกันเป็นหน่วยเดียวและต้องคำนึงว่าทำอะไรจึงจะทำให้การจัดฟาร์มและบ้านเรือนในลักษณะที่ครอบคลุมมีรายได้สุทธิสูง ในสถานการณ์และช่วงเวลานั้นๆ การเข้าถึงแบบนี้จะทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงคือ มีการทำมาหากินเต็มที่ขึ้น การเข้าถึงแบบนี้เพื่อที่จะให้บุคคลเป้าหมายเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเพิ่มรายได้ โดยการลงทุนผลิตต่ำสุด และได้กำไรมากที่สุดในการทำงานในบ้านและในฟาร์ม

4) การส่งเสริมโดยการเลือกท้องถิ่นที่ใดท้องถิ่นหนึ่งเป็นเป้าหมายในลักษณะ (Intensive) โดยเฉพาะโดยการส่งเสริมเน้นเฉพาะพื้นที่ลักษณะของการผลิตและการเกษตรที่เฉพาะพื้นที่นั้นหรือเป็นไปตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่เป็นสำคัญ

4.3.3 วิธีการส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ (Change Agent Oriented) นับเป็นวิธีการส่งเสริมอีกวิธีการหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีบทบาท ในการกำหนดแนวทาง ซึ่งสามารถ แบ่งได้เป็น 4 แนวทางคือ

1) การใช้แบบ *Change agent* ที่มีความรู้แบบกว้างโดยถ่ายทอดแบบกว้างๆ หรือทั่วไป ไม่เป็นรายวิชาหรือเฉพาะอย่าง

2) การใช้ทีมนักวิชาการ (*Team approach*) เป็นกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เช่น พืช ปศุสัตว์ การจัดการฟาร์ม เข้าไปในหมู่บ้านเป็นทีม

3) การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย (*Interagency หรือ Cooperative approach*) ซึ่งดำเนินการคล้ายวิธีที่ 2 แต่เจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พัฒนาการ เข้าไปร่วมกันทำงาน อาจจะเข้าไปพร้อมกันหรือคนละทีก็ได้ประสานงานกันในการพัฒนาการเกษตร

4) การใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน (*Change Agent as Mass Media Approach*) โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุหรือสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และอื่นๆ มาเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (*Change Agent*) ในความคิดของเกษตรกร

4.3.4 วิธีการส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ (*Information Technology Oriented*)

ปัจจุบันวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการวิวัฒนาการส่งข้อมูลผ่านเครื่องสมองกลหรือคอมพิวเตอร์ Internet ซึ่งจะเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดมากที่สุดและเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการที่สามารถนำข้อได้เปรียบหรือสิ่งที่มีอยู่ในระบบสื่อสารข้อมูลทางไกลมาใช้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกและผลิตผลการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดยิ่ง โดยผนวกเข้ากับวิธีการอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ นอกจากข้อมูลเทคโนโลยีการเกษตรผลผลิตแล้ว ยังสามารถจะรับข้อมูล หรือเข้าสู่ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวิชาการและข้อมูลการตลาดของผลผลิตได้ด้วย อันเป็นผลต่อการกำหนดแนวทางการผลิต แม้ว่าขณะนี้ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาถึงขั้นดังกล่าวนี้ แต่หน่วยงานส่งเสริมสามารถจะเป็นแหล่งของการใช้สื่อสารดังกล่าวได้ดี จึงนับว่าเป็นการส่งเสริมอีกรูปแบบหนึ่ง สำหรับอนาคตของการพัฒนาการเกษตรมากทีเดียว

4.3.5 วิธีการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์

ในปัจจุบันนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเกษตร ในลักษณะของการประสานหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะผสมผสาน (*Integrated*) กันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ขอเกษตรกรในลักษณะครบวงจร โดยเริ่มตั้งแต่ทรัพยากรการผลิต การลงทุน การวิเคราะห์ตลาด การใช้เทคโนโลยีการผลิต การดำเนินการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการจัดการตลาดและอุตสาหกรรมแปรรูป ซึ่งจัดว่าศูนย์ดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนรู้และปฏิบัติการผลิตทางการเกษตรที่ดี

การบูรณาการงานร่วมกันระหว่างเกษตรกร ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะทำให้สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าวิธีการส่งเสริมการเกษตรการเกษตร ได้แก่ การส่งเสริมโดยอิงบุคคล เป้าหมาย การส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ การส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ การส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำมากำหนดตัวแปรด้านแหล่งความรู้ของเกษตรกรและความต้องการวิธีการส่งเสริมของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การส่งเสริมแบบรายบุคคล การส่งเสริมแบบกลุ่ม การส่งเสริมแบบมวลชน และการส่งเสริมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5. อาชีพด้านหม่อนไหม

อาชีพด้านหม่อนไหม จะกล่าวถึงประเด็นด้านการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 การปลูกหม่อน

ในกระบวนการผลิตหม่อนนั้น จะประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ต้นหม่อน พันธุ์หม่อน ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของหม่อน และการปลูกหม่อน (สมหญิง ชูประยูร และคณะ, 2557, น.2-43) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จในอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

กรมหม่อนไหม (2562, น.7) กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมต้องประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ อันได้แก่ สวนหม่อน สภาพดินฟ้าอากาศ และไหมและการจัดการสวนหม่อน

ดังนั้นความสำเร็จในอาชีพจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ เพราะใบหม่อนเป็นพืชชนิดเดียวที่หนอนไหมบ้านกินเป็นอาหารเพื่อที่จะนำมาสร้างเป็นรังไหม ดังนั้นการที่จะให้ได้รังไหมที่ดีมีคุณภาพและปริมาณตามต้องการ จำเป็นต้องมีการจัดการสวนหม่อนให้หม่อนมีคุณภาพดี จะส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลผลิตรังไหมสูง ได้รับรายได้และประสบความสำเร็จในอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมต่อไป

5.1.2 ต้นหม่อน

หม่อน เป็นไม้ยืนต้นประเภทไม้พุ่ม มีลำต้นสีเขียวแก่หรือสีน้ำตาล มีรูปร่างหลายแบบ หลายขนาด ถิ่นกำเนิดอยู่ในแถบเอเชียสามารถปลูกได้ทั่วไปในประเทศไทย ปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของหม่อน คือ ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด และอุณหภูมิ การปลูกหม่อนไม่เพียงเฉพาะเพื่อการเลี้ยงไหมเท่านั้นยังมีจุดประสงค์เพื่อใช้ใบและผลในการแปรรูปเพื่อจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ชาใบหม่อน หม่อนผลอบแห้ง หรือแม้แต่การเลี้ยงสัตว์ ต้นหม่อนสามารถแบ่งประเภทได้ตามวัตถุประสงค์การนำไปใช้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 1) หม่อนผล หรือหม่อนที่ปลูกเพื่อรับประทานผลสด ได้แก่ black mulberry (*Morus nigra*) ซึ่งผลสุกจะมีสีดำและมีรสหวาน นิยมรับประทานสดหรือแปรรูป
- 2) หม่อนใบ หรือหม่อนที่ปลูกเพื่อเลี้ยงไหม ได้แก่ white mulberry (*Morus alba* Linn.) ไม่นิยมรับประทานผลเนื่องจากมีขนาดเล็ก แต่ใบมีขนาดใหญ่และให้ผลผลิตสูง ซึ่งเหมาะสมในการนำไปเป็นอาหารให้กับหนอนไหม

5.1.3 พันธุ์หม่อน

พันธุ์หม่อนที่กรมหม่อนไหมแนะนำให้เกษตรกรปลูกเพื่อการเลี้ยงไหมและแปรรูปผลผลิต มีดังนี้

- 1) นครราชสีมา 60 เป็นหม่อนที่ให้ผลผลิตสูง ประมาณ 3,600 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี เจริญเติบโตได้ดีในทุกสภาพพื้นที่ จุดเด่นคือต้านทานโรคราแป้ง
- 2) บุรีรัมย์ 60 เป็นหม่อนให้ผลผลิตสูง ประมาณ 4,300 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จุดเด่นคือ มีความต้านทานต่อโรคใบด่าง ข้อจำกัดคือควรปลูกในเขตชลประทานหรือมีระบบให้น้ำ
- 3) ศรีสะเกษ 33 เป็นหม่อนให้ผลผลิต ประมาณ 1,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จุดเด่นคือมีความต้านทานโรคใบด่างและใบร่วงช้า สามารถปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่
- 4) สกลนคร เป็นหม่อนที่ให้ผลผลิต ประมาณ 2,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จุดเด่นคือมีความทนทานต่อความแห้งแล้งดี ขยายพันธุ์ง่ายและปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่
- 5) สกลนคร 85 เป็นหม่อนที่ให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์บุรีรัมย์ 60 ในสภาพอาศัยน้ำฝน ประมาณ 4,500 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จุดเด่นคือมีความทนทานต่อโรครากเน่า ขยายพันธุ์ง่ายและปลูกได้ทุกสภาพพื้นที่
- 6) เชียงใหม่ เป็นหม่อนให้ผลผลิตสดประมาณ 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จุดเด่นคือ ผลมีขนาดใหญ่และกรดสูงเหมาะสำหรับบริโภคสดและการแปรรูป

5.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของหม่อน

- 1) แสงแดด หม่อนควรได้รับแสงแดดเต็มที่ประมาณ 10-15 ชั่วโมงต่อวัน ถ้าได้รับแสงแดดที่ไม่เพียงพอจะส่งผลให้หม่อนเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ มีผลให้ใบมีคุณค่าทางอาหารต่ำ ใบบาง และเหี่ยวง่าย
- 2) อุณหภูมิ หม่อนสามารถเจริญเติบโตได้ดีที่อุณหภูมิ 25-30 องศาเซลเซียส ซึ่งอุณหภูมิที่สูงเกินไปจะส่งผลให้หม่อนมีการคายน้ำสูง และช่วงอุณหภูมิที่ต่ำเกินไปจะทำให้หม่อนชะงักการเจริญเติบโต
- 3) น้ำ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเจริญเติบโตของต้นหม่อน การได้รับน้ำอย่างเพียงพอจะส่งผลให้หม่อนเจริญเติบโตได้ดี การปลูกหม่อนจึงควรคำนึงถึงความชื้นในดิน แต่ไม่ควรให้ดินมีลักษณะชื้นแฉะหรือมีน้ำขังซึ่งจะส่งผลให้หม่อนมีการเจริญเติบโตที่ผิดปกติหรือตาย
- 4) อากาศ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสังเคราะห์แสงของต้นหม่อน ซึ่งหม่อนต้องการอากาศเช่นเดียวกับพืชทั่วไป คือ ต้องการออกซิเจนในการหายใจเพื่อการดำรงชีวิต และใช้คาร์บอนไดออกไซด์เป็นวัตถุดิบในการสังเคราะห์แสงในเวลากลางวัน
- 5) ดิน ทำหน้าที่เป็นตัวช่วยพยุงลำต้นและเป็นแหล่งธาตุอาหารของต้นหม่อน โดยธรรมชาติหม่อนสามารถเจริญเติบโตได้ในดินทุกชนิด แต่ดินที่เหมาะสมที่สุดควรมีหน้าดินลึกอย่างน้อย 1 เมตรและมีอินทรีย์วัตถุสูง ลักษณะดินร่วนปนทราย และมีความความเป็นกรด-ด่าง อยู่ระหว่าง 6.0-6.5 จะเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นหม่อนที่สุด

5.1.5 วิธีการปลูกหม่อน

- 1) การเตรียมพื้นที่ปลูก การเตรียมดินปลูกเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เนื่องจากจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของต้นหม่อนและผลผลิตที่จะได้รับ วิธีการเตรียมพื้นที่ในการปลูกหม่อนนั้น จำเป็นต้องมีการไถพลิกดินตากแดด 1-2 ครั้งก่อน แล้วจึงทำการไถพรวนให้หน้าดินลึกประมาณ 30-50 เซนติเมตร เพื่อเป็นการกำจัดวัชพืช โรคและแมลงศัตรูหม่อน หลังจากมีการไถเพื่อปรับดินแล้วควรใส่ปุ๋ยคอกเพื่อปรับสภาพความเป็นกรด-ด่างให้เหมาะสม โดยใส่ปุ๋ยคอกประมาณ 100 กิโลกรัมต่อไร่ และใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อบำรุงดินก่อนการปลูกที่ประมาณ 1,000 กิโลกรัมต่อไร่แล้วจึงทำการไถกลบอีกครั้งให้เข้ากับดิน
- 2) การเตรียมหลุมปลูก มีแนวทางการปฏิบัติได้ 2 วิธี คือ
 - (1) การขุดหลุมลึก ขนาด 50 เซนติเมตร กว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยเศษหญ้า ฟางแห้งหรือขี้วัวโพด ผสมปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก จากนั้นกลบดิน 1 ชั้นก่อนทำการปลูกหม่อน

(2) การขุดหลุมเป็นร่องยาวตามแปลงปลูก กว้างและลึก 50 เซนติเมตร ความยาวขึ้นอยู่กับพื้นที่หรือแปลงปลูกเหมือน ร่องกันหลุมด้วยเศษหญ้า ฟางข้าว ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก แล้วใช้ดินที่ขุดไว้กลบ แล้วนำท่อนพันธุ์ปักตามระยะที่กำหนด

3) การเตรียมท่อนพันธุ์ การเตรียมเหมือนท่อนพันธุ์ไม่ว่าเพื่อการปลูกลงในแปลงโดยตรง หรือนำไปปักชำลงในเรือนเพาะชำ ควรมีหลักในการเตรียมท่อนพันธุ์ดังนี้

(1) การเลือกกิ่ง จากต้นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง คุณภาพใบดี

(2) ลักษณะท่อนพันธุ์ ควรมีอายุอยู่ในช่วง 4-12 เดือน กิ่งควรมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร มีผิวเปลือกเป็นสีน้ำตาลมีตาที่สมบูรณ์ปราศจากโรค และแมลงศัตรูพืช

(3) การตัดท่อนพันธุ์ ควรมีขนาดความยาวท่อนละประมาณ 20 เซนติเมตร หรือมีตาเหมือนอยู่บนท่อนพันธุ์ประมาณ 4-5 ตา ตัดส่วนบนของท่อนพันธุ์เป็นแนวตรง (เพื่อลดการคายน้ำ) ห่างจากตาบนสุดประมาณ 1 เซนติเมตร ส่วนโคนของท่อนพันธุ์ตัดเป็นแนวเฉียงหรือเป็นรูปปากกลามประมาณ 45 องศา ต่ำกว่าข้อตาล่างสุดประมาณ 1.5 เซนติเมตร

(4) การนำไปปลูกหรือปักชำทันที ถ้าหากไม่สามารถนำไปปลูกหรือปักชำได้ทันทีให้เอาท่อนพันธุ์เก็บไว้ในร่ม ใช้เกลือเบทาหรือจีเลื่อยหรือกระสอบคลุมไว้ แล้วรดน้ำให้ชุ่มวันละครั้ง จะสามารถเก็บท่อนพันธุ์ไว้ได้นาน 2 สัปดาห์ในหน้าฝน หรือ 1 สัปดาห์ในหน้าแล้งเพื่อไม่ให้ตาเหี่ยว

(5) การนำท่อนพันธุ์หมอนลงปักชำลงในแปลง ควรมีการนำท่อนพันธุ์ลงแช่ในน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนลงปลูก โดยการนำส่วนที่อยู่ด้านโคนของท่อนพันธุ์ไปจุ่มในน้ำยาป้องกันเชื้อรา ทิ้งไว้ 10 นาที

4) ระยะปลูกหมอน ระยะการปลูกหมอนที่เหมาะสมนั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ปลูกหมอน โดยจำแนกตามการใช้ประโยชน์ ดังนี้

(1) ระยะปลูกหมอนใบ หมอนเป็นพืชที่นำไปใช้ประโยชน์ จึงมีความแตกต่างจากการปลูกพืชชนิดอื่นๆ และหมอนมีความต้องการแสงแดดเต็มวันเพื่อการเจริญเติบโตเพราะฉะนั้นจึงต้องดูทิศทางของแสงแดดร่วมด้วยเพื่อให้ต้นหมอนได้รับแสงแดดตลอดทั้งวัน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงระยะการปลูกหมอนที่เหมาะสมกับเครื่องทุ่นแรง

(2) ระยะปลูกหมอนผล ต้นหมอนจะออกผลตามกิ่งก้านของต้นหมอน ดังนั้นเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูง จำเป็นต้องมีระยะห่างระหว่างต้นและระหว่างแถวที่กว้างเพื่อให้กิ่งได้แตกแขนงออกไปมากยิ่งขึ้น ซึ่งระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับหมอนผล ระยะห่างระหว่างแถว

4 เมตร และระยะห่างระหว่างต้น 4 เมตร เพราะฉะนั้นพื้นที่ 1 ไร่สามารถปลูกหม่อนผลไ้จำนวน 100 ต้น

5) การปลูกหม่อน วิธีการปลูกหม่อนโดยแบ่งตามวิธีการปลูก 2 แบบ คือ การใช้ท่อนพันธุ์หม่อน และการใช้กิ่งชำหม่อน โดยมีวิธีการ ดังนี้

(1) การใช้ท่อนพันธุ์หม่อน โดยนำท่อนพันธุ์ที่เตรียมไว้ลงปลูกในแปลงโดยตรง และใช้หลักไม้ปักตามแนวที่ต้องการ นำเชือกที่ได้ทำเครื่องหมายระยะระหว่างต้นไว้เรียบร้อยแล้ว จึงให้ตึงระหว่างหลักทั้งสอง แล้วให้นำท่อนพันธุ์หม่อนซึ่งเตรียมไว้ปลูกหลุมละ 2 ท่อน ปลูกโดยปักท่อนพันธุ์ตั้งฉากกับพื้นดิน โดยปักลงในหลุม ที่เตรียมไว้ในฤดูแล้งหรือในดินที่มีความชื้นในดินลึก ปักท่อนพันธุ์ลึกลงในดิน 3 ใน 4 ส่วนของความยาวท่อนพันธุ์ หรือมีตาอยู่เหนือพื้นดิน ประมาณ 1 ตา ในฤดูฝน ให้ปักท่อนพันธุ์ลึก 1 ใน 2 ของความยาวท่อนพันธุ์ โดยให้มีตาเหนือพื้นดินประมาณ 3 ตา ซึ่งข้อดีของการใช้ท่อนพันธุ์ปลูกลงในแปลงโดยตรง คือ

- ใช้เงินลงทุนน้อยและประหยัดเวลา
- สะดวกต่อกายย้ายกล้าหม่อนจำนวนมากและการขนส่ง
- ได้ต้นกล้าพันธุ์ที่สมบูรณ์แข็งแรง เจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ
- วิธีการไม่ซับซ้อนง่ายต่อการปฏิบัติ
- สามารถขยายพันธุ์ได้มากในพื้นที่จำกัด

(2) การปลูกโดยใช้กิ่งชำ โดยการปักชำหม่อนไว้ในแปลงเพาะชำก่อนจนมีอายุไม่ต่ำกว่า 3 เดือนแล้วจึงนำมาปลูกในแปลงหรือหลุมที่เตรียมไว้ ในการปลูกควรขุดหลุมปลูก ปลูกให้ท่อนพันธุ์เดิมจมลงไปดิน โผล่ขึ้นมาเฉพาะกิ่งแขนงใหม่เท่านั้น หลังจากปลูกแล้วเหยียบดินรอบโคนต้นให้แน่นพอควร

6) การดูแลรักษาแปลงหม่อน หลังจากที่ปลูกหม่อนแล้วจำเป็นต้องดูแลรักษาแปลงหม่อนเพื่อให้ได้ผลผลิตหม่อนที่มีคุณภาพและปริมาณตามความต้องการ โดยมีวิธีการ ดังนี้

(1) การรักษาความชื้นในแปลงหม่อน ด้วยการคลุมหน้าดินด้วยฟางข้าว แกลบสด หรือปลูกพืชตระกูลถั่ว

(2) การปลูกหม่อนในระยะแรก ควรมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้หม่อนมีความชุ่มชื้นและรอดต่อสภาวะแวดล้อมภายนอก

(3) การใส่ปุ๋ย ควรมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์และเคมีเป็นประจำทุกปีหลังจากการตัดแต่งกิ่งหม่อน โดยมีอัตราส่วนที่เหมาะสม ดังนี้

ก. ปุ๋ยอินทรีย์ อัตราเฉลี่ยประมาณ 2,000 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี โดยทำการแบ่งใส่ปุ๋ยหลังจากการตัดต่าและตัดกลาง

ข. ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ควรแบ่งปุ๋ยใส่ในแปลงหม่อน 3-4 ครั้ง

ค. ปุ๋ยพืชสด เช่น ถั่วลิสง ปอเทือง เป็นต้น ให้ปลูกระหว่างแถวต้นหม่อน เพื่อช่วยเพิ่มธาตุอาหารและยังช่วยรักษาความชื้นของดิน

7) การตัดแต่งกิ่งหม่อน การตัดแต่งกิ่งเพื่อมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

การเลี้ยงไหมเพื่อให้ได้ผลตามที่แผนวางไว้ จำเป็นต้องมีใบหม่อนเพียงพอสำหรับการเลี้ยงไหมแต่ละรุ่นได้ตลอดปี ผลผลิตใบหม่อนสามารถประมาณได้จากปริมาณการแตกกิ่งของต้นหม่อน การตัดแต่งกิ่งหม่อนจะทำให้ใบหม่อนมีคุณภาพดี ผลผลิตสูงและลดความเสียหายจากโรคและแมลง

(1) วัตถุประสงค์ของการตัดแต่งกิ่งหม่อนเพื่อใช้ใบ ได้แก่

- สามารถคำนวณปริมาณผลผลิตได้
- หม่อนเจริญเติบโตดีมีกิ่งแตกแขนงเพิ่มมากขึ้น
- ช่วยลดโอกาสการเกิดโรคและแมลงในหม่อน
- ทรงพุ่มดีสะดวกต่อการเก็บเกี่ยว

(2) วิธีการตัดแต่งกิ่งหม่อนเพื่อใช้ใบหม่อนเลี้ยงไหม มีวิธีการ ดังนี้

ก. การตัดต่า ทำการตัดต่า 1 ครั้งต่อปี โดยตัดสูงจากพื้นดิน 30 เซนติเมตร และควรตัดให้สูงกว่ารอยเดิมของทุกปี 1-2 เซนติเมตร เพื่อให้ต้นตอสมบูรณ์

ข. การตัดกลาง จะทำการตัดหลังจากตัดต่าไปแล้ว 4-5 เดือน ตัดสูงจากพื้นดิน 60-80 เซนติเมตร ช่วยในการเพิ่มผลผลิต

ค. การตัดแขนง จะทำการตัดแขนงหลังจากตัดกลางแล้วประมาณ 2 เดือนถึง 2 เดือนครึ่ง หลังจากนั้นนำใบหม่อนไปเลี้ยงไหมเสร็จแล้วให้ตัดกิ่งแขนงเหนือจากรอยตัดเดิมประมาณ 5-10 เซนติเมตร

5.2 การเลี้ยงไหม

5.2.1 ไหม

ศิริพร บุญชู และคณะ (2557, น.16-17) กล่าวว่า หนอนไหมที่เลี้ยงในประเทศไทยนั้นพบว่าเป็นหนอนไหมชนิดที่กินใบหม่อนเป็นอาหาร *Bombyx mori* เป็นผีเสื้อกลางคืนวงศ์ *Bombycidae* มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแบบสมบูรณ์ (Completely metamorphosis insect) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ไข่ ตัวหนอน ดักแด้ และผีเสื้อ ในระยะตัวหนอนจะกิน

ใบหม่อนเป็นอาหารและใช้เวลาประมาณ 22-26 วัน พอหนอนไหมแก่หรือสุกจะชักใยทำรังหุ้มตัวเอง ในช่วงนี้เองที่เรานำมาต้มเพื่อสาวเส้นใยออกมาทอเป็นผืนผ้า

หนอนไหมจะเจริญเติบโตโดยการลอกคราบประมาณ 3-4 ครั้งในระยะเวลาประมาณ 20-26 วันและจะมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น 10,000 เท่าจากวันแรกฟัก อาหารเพียงชนิดของหนอนไหม คือใบหม่อน และเมื่อหนอนไหมเจริญเติบโตเต็มที่แล้วจะหยุดกินอาหาร แล้วจึงพันเส้นใยออกมาห่อหุ้มตัวเอง เรียกว่ารังไหม (cocoon) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างหลากหลายตามสายพันธุ์ เช่น กลมรี ปลายเรียวแหลม หรือรังคอดกลาง เป็นต้น เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมไทยจะเก็บรังไหมไว้แล้วรีบสาวเส้นไหมให้เสร็จภายใน 10 วันก่อนที่ดักแด้ไหมจะกลายเป็นผีเสื้อและเจาะออกมาจากรังไหมทำให้รังไหมเสียหายเมื่อนำไปสาวจะได้เส้นไหมที่มีคุณภาพต่ำผลผลิตรังไหมที่ได้ของเกษตรกรมีสีเหลือง ส่วนใหญ่ได้มาจากพันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ไทยลูกผสม

5.2.2 พันธุ์ไหม

สมหญิง ชูประยูร และคณะ (2557, น.25-26) กล่าวว่าพันธุ์ไหม สามารถจำแนกได้หลากหลายวิธี ได้แก่

1) จำแนกตามสภาพภูมิศาสตร์ของแหล่งที่พบ เช่น ไหมพันธุ์เขตร้อน ไหมพันธุ์จีน พันธุ์ไหมพันธุ์ญี่ปุ่น หรือไหมพันธุ์ยุโรป เป็นต้น

2) จำแนกตามจำนวนการฟักออกตามธรรมชาติในรอบปี (voltinism)

(1) ประเภทฟักออก 1 ครั้งต่อปี (univoltine) ไหมไหมจะมีการฟักตัวผ่านฤดูหนาวและจะฟักออกได้เองตามธรรมชาติปีละครั้งเท่านั้น เช่น ไหมแถบยุโรป

(2) ประเภทฟักออก 2 ครั้งต่อปี (bivoltine) ไหมไหมมีชีพจักรคล้ายไหม univoltine แตกต่างกันเมื่อครบวงจรชีวิตแรกแล้ว จะสามารถเพิ่มวงจรชีวิตต่อไปได้ในปีเดียวกัน หลังจากนั้นจะฟักตัวผ่านฤดูหนาว แล้วเริ่มวงจรชีวิตใหม่ในปีถัดไป ส่วนมากพบในประเทศญี่ปุ่น จีน เกาหลี เป็นต้น

(3) ไหมที่ฟักออกได้ปีละหลายครั้ง (polyvoltine) ไหมไหมชนิดนี้ไม่มีการฟักตัว สามารถฟักได้เองหลังจากที่ผีเสื้อวางไข่แล้ว พบในเขตร้อน เช่น ประเทศไทย

3) จำแนกตามจำนวนครั้งของการลอกคราบ ในระยะที่เป็นหนอน (moltinism) แบ่งเป็นพวกที่ลอกคราบ 3 ครั้ง 4 ครั้ง หรือ 5 ครั้ง

5.2.3 การเตรียมการก่อนการเลี้ยงไหม

สมหญิง ชูประยูร และคณะ (2557, น.17-27) กล่าวว่า ขั้นตอนกระบวนการก่อนการเลี้ยงไหมทุกรุ่น จะต้องดำเนินการมีประเด็นที่สำคัญดังรายละเอียด ดังนี้

- 1) อุปกรณ์การเลี้ยงไหม เช่น กระจังเลี้ยงไหม มีด เขียง ตาข่ายถักมูล จ่อ ตะแกรงร่อน ตะเกียบ ตะกร้า ขนไก่ ฟองน้ำ ไม้ไฟ สารโรยตัวไหม และปูนขาว เป็นต้น
- 2) ห้องเลี้ยงไหม ต้องทำความสะอาดโดยการล้างด้วยผงซักฟอกและตากแห้ง เพื่อเป็นการฆ่าเชื้อโรค และเป็นวิธีการป้องกันกำจัดโรคที่ดีที่สุด ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำโรงเรือนไว้ใต้ถุนบ้าน มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และคลุมด้วยมุ้งไนลอนเพื่อป้องกันแมลง
- 3) ไข่ไหมพันธุ์ดี การเลือกพันธุ์ไข่ไหมที่ดีและน่าเชื่อถือจะทำให้เกษตรกรลดความเสี่ยงจากพันธุ์ไหมที่ไม่ได้คุณภาพ และอาจส่งผลต่อการตายระหว่างการเลี้ยง รวมถึงผลผลิตรังไหมที่อาจได้ไม่เป็นที่คาดการณ์ไว้
- 4) แปลงหม่อนที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะเก็บมาเลี้ยงไหมทั้งแปลงหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมวัยอ่อนและวันแก่

5.2.4 การเลี้ยงไหม

- 1) ไหมแรกฟัก การเปิดเลี้ยงไหมแรกฟักนั้น เป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อให้ไหมเจริญเติบโตพร้อมกัน โดยไข่ไหมจะถึงเกษตรกร 1 วันก่อนวันแรกฟัก ดังนั้นเกษตรกรควรปฏิบัติดังนี้
 - (1) ใช้ผ้าหรือฟองน้ำสะอาดชุบน้ำหมาด วางรอบแผ่นไข่ไหมเพื่อเพิ่มความชื้นได้ประมาณ 80 -85 เปอร์เซ็นต์
 - (2) นำแผ่นไข่ไหมออกรับแสงสว่าง ในช่วงเวลาเช้านี้ประมาณ 05.00 น. และปล่อยให้ได้รับแสงประมาณ 5-6 ชั่วโมง หนอนไหมจะเริ่มฟักออกจากไข่
 - (3) โรยสารยาป้องกันเชื้อราบนตัวหนอนไหมบางๆ
 - (4) หั่นใบหม่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด 1-2 เท่าของความยาวของตัวไหมโรยบนตัวหนอนไหมไว้ประมาณ 30-60 นาที
 - (5) เาะหนอนไหมจากแผ่นไข่ไหม ลงกระจังเลี้ยง แล้วใช้ขนไก่ปิดตัวหนอนไหมที่เหลืออยู่ที่แผ่นไข่ไหมไปอยู่รวมกันบนกระจังเลี้ยงไหม
 - (6) เกลี่ยตัวหนอนไหมกระจายอย่างสม่ำเสมอ บนกระจังเลี้ยงพร้อมกับขยายพื้นที่ให้ได้ประมาณ 2 เท่าของแผ่นไข่ไหม แล้วให้ใบหม่อนอีกครั้ง
 - (7) คลุมหนอนไหมด้วยกระดาษพาราฟิน หรือกระดาษแก้วขาวขุ่นเพื่อรักษาความชื้นระหว่างวัน
- 2) ไหมวัยอ่อน หนอนไหมวัยอ่อนหรือหนอนไหมตั้งแต่แรกฟักจนถึงวัยที่ 3 โดยมีเทคนิคและขั้นตอนการเลี้ยงไหมวัยอ่อน ดังนี้

(1) การให้อาหารหนอนไหมวัยอ่อน ควรเลือกใบหม่อนที่มีคุณภาพดี และเหมาะสมตามวัย โดยให้ใบหม่อนที่หั่นแล้ววันละ 3 ครั้ง เพื่อให้ตัวไหมมีความแข็งแรง ยกเว้น หนอนไหมนอนเพราะหนอนไหมจะหยุดกินใบหม่อน

(2) อุณหภูมิและความชื้น มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของหนอนไหม ความอยากอาหาร และระบบย่อยอาหารที่ดี ซึ่งอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงไหมวัยอ่อน อยู่ระหว่าง 25-28 องศาเซลเซียส และความชื้น ระหว่าง 80-90 เปอร์เซ็นต์

(3) การขยายพื้นที่ หนอนไหมมีการเจริญเติบโตทุกวันการขยายพื้นที่ เพื่อให้หนอนไหมอยู่กันอย่างแออัดกันเกินไป ควรขยายพื้นที่เลี้ยงไหมให้เหมาะสมกับปริมาณ ไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยโรยใบหม่อนขอบนอกของชั้นเลี้ยงและพยายามอย่าใช้มือสัมผัสกับ หนอนโดยตรง

(4) การถ่ายมูลไหมวัยอ่อน ควรถ่ายมูลด้วยตาข่ายถ่ายมูลไหมก่อนไหมนอนและหลังจากไหมตื่น

(5) การปฏิบัติขณะไหมนอน ให้โรยเกลบเผาหรือปูนขาวเพื่อลดความชื้นขณะไหมนอน และระมัดระวังไม่ให้หนอนไหมได้รับความกระทบกระเทือน

(6) การจัดการขณะไหมตื่น ให้โรยยาป้องกันกำจัดเชื้อราบนตัวหนอนไหมเพื่อมาเชื้อโรคที่อาจติดมาบนผิวหนัง

3) ไหมวัยแก่ หมายถึง ไหมนับตั้งแต่หนอนไหมตื่นจากนอนวัย 3 จนถึงไหมสุกทำรัง โดยมีเทคนิคและขั้นตอนการเลี้ยงไหมวัยแก่ ดังนี้

(1) การให้อาหารหนอนไหม ควรให้ใบหม่อน 3 มื้อ คือ 07.00 น. 12.00 น. หรือ 13.00 น. และ 18.00 น. โดยปริมาณใบหม่อนที่ให้จะต้องเพียงพอในแต่ละมื้อ โดย หนอนไหมวัย 4 มื้อแรก ควรจะหั่นใบหม่อนเป็นสามส่วนก่อน จากนั้นให้ใบหม่อนเต็มใบในมื้อถัดไป ส่วนหนอนไหมวัย 5 มื้อแรกจนถึงจนกระทั่งไหมสุกสามารถเลี้ยงแบบให้เป็นใบหรือทั้งกิ่ง

(2) อุณหภูมิและความชื้น มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของหนอนไหม ความอยากอาหารและระบบย่อยอาหารที่ดี ดังนั้นอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสมต่อไหมวัยแก่ อยู่ระหว่าง 23-25 องศาเซลเซียส และความชื้น ระหว่าง 10-75 เปอร์เซ็นต์

(3) การขยายพื้นที่ในกระดังหรือชั้นเลี้ยงไหม ขนาดของตัวหนอนไหมในวัยแก่จะมีขนาดใหญ่ มีการเจริญเติบโตเร็ว เพื่อไม่ให้หนอนไหมหนาแน่นจนเกินไป จึงต้องขยายพื้นที่การเลี้ยงเพื่อให้เหมาะสมต่อหนอนไหมวัยแก่ โดยพื้นที่ช่วงไหมโตเต็มวัยของวัย 5 ประมาณ 16-18 ตารางเมตรต่อไขไหม 1 แผ่น

(4) การถ่ายมูลไหม ไหมวัยแก่จะกินใบหม่อนมากถึงร้อยละ 85 ของตลอดช่วงอายุของหนอนไหม ดังนั้นปริมาณมูลไหมและเศษใบหม่อนจะมากตามไปด้วย เพื่อลดการสะสมของเชื้อโรคต่างๆ ผู้เลี้ยงไหมจำเป็นต้องถ่ายมูลไหมอย่างสม่ำเสมอและโรยยาป้องกันกำจัดเชื้อราเพื่อให้ไหมปลอดโรคและให้ผลผลิตรังที่มากขึ้น ซึ่งเทคนิคการเลี้ยงไหมวัยแก่ที่สำคัญคือ การคัดและเก็บหนอนไหมที่มีลักษณะผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ทั้งก่อนการเลี้ยงไหมทุกครั้ง

5.2.5 การเก็บไหมสุก

ไหมสุก หมายถึง หนอนไหมวัย 5 ที่กินใบหม่อนเต็มที่แล้วจะเริ่มสุก พร้อมที่จะฟั่นเส้นใย หากเป็นไหมไทยก็จะสังเกตได้ง่าย คือลำตัวหนอนไหมจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองใส ส่วนที่เป็น silk-gland ก็จะเต็มไปด้วยสารฟั่นใยไหม ซึ่งไหมไทยมีสีเหลืองจึงทำให้เห็นได้ชัด แต่หากเป็นไหมลูกผสมก็จะมีสีขาวใสโปร่งแสง ในระยะนี้หนอนไหมพร้อมที่จะฟั่นใยไหมออกมาเพื่อห่อหุ้มตัว เรียกว่า ไหมทำรัง แล้วหนอนไหมก็จะพัฒนาไปเป็นดักแด้อยู่ภายในรัง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การจัดเตรียมจ่อ เช่น จ่อหมุน จ่อพลาสติก จ่อลวด เป็นต้น
- 2) สภาพที่เหมาะสม คือ อุณหภูมิ ประมาณ 22-24 องศาเซลเซียส ความชื้นประมาณ 65-70 เปอร์เซ็นต์
- 3) การเก็บไหมสุกเข้าจ่อ ลักษณะไหมสุก คือ หนอนไหมจะหัวส่ายไปมาไต่หาที่สูงเพื่อฟั่นเส้นใย ให้ใช้มือหยิบหนอนไหมสุกไปใส่ลงในจ่อโดยปริมาณหนอนไหมต่อจ่อจะต้องมีความเหมาะสมไม่แน่นจนเกินไป และการเก็บไหมสุกเข้าจ่อจะต้องเก็บก่อนที่ไหมจะฟั่นเส้นใยทำรัง เพราะจะกระทบต่อผลผลิตรังไหม

5.2.6 การเก็บเกี่ยวรังไหม

การเก็บเกี่ยวรังไหมที่เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเพราะผลผลิตรังไหมจะส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรที่จะได้รับ ข้อควรปฏิบัติดังนี้คือ

- 1) ช่วงเวลาในการเก็บรังไหมที่เหมาะสมที่สุด คือ หนอนไหมพัฒนาเป็นดักแด้สมบูรณ์ และผนังลำตัวของดักแด้มีสีเหลืองน้ำตาล โดยทั่วไปเวลา 5 วัน หลังจากไหมสุกเข้าจ่อ
- 2) การเก็บรังไหม ควรเก็บอย่างระมัดระวังอย่าโยนหรือกระแทกพื้นแรงๆ เพราะจะทำให้ผนังลำตัวดักแด้แตกหรือดักแด้ตายได้
- 3) ให้นำรังไหมไปแผ่กระจายในชั้นเลี้ยงหรือกระด้ง ไม่ให้ทับหรือสุมกันเป็นกองสูงเพราะจะทำให้เกิดความเสียหายต่อรังไหมได้

4) การคัดเลือกรังไหมก่อนจำหน่าย เพื่อให้ได้รังไหมตามคุณภาพของตลาด โดยจำเป็นต้องคัดรังไหมเสียออกก่อน ได้แก่ รังแผด ดักแดดตายในรัง รังติดจอ รังเปื้อน รังหัว-ท้ายบาง รังผิดปกติ รังหลวม รังบาง รังไหมที่มีหนอนแมลงวันหรือมดเจาะทำลาย เป็นต้น

5) การขนส่งรังไหม เพื่อการจำหน่ายควรนำรังไหมไปส่งในเวลาที่เหมาะสม โดยทั่วไปเกษตรกรจะเก็บรังไหมส่งขายหลังจากที่หนอนไหมทำรังในจ่อแล้วประมาณ 5-7 วัน เพื่อให้รังไหมที่ขนส่งอยู่ในสภาพที่ดีคุณภาพและเกิดความเสียหายหรือสูญเสียน้อยที่สุด

5.3 การทอผ้า

การทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก เป็นงานศิลปะที่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในโลก เพราะแต่ละคนที่ทำแต่ละขั้นตอน จะมีความแตกต่างกัน ชุมชนวนิช คำวงษ์ (2561, น.96) กล่าวว่า การทอผ้าคือ การนำเส้นด้ายมาขัดกันให้เป็นลวดลาย เป็นการสานเช่นเดียวกับการจักรสาน ใช้เส้นด้ายแทนเส้นดอ โดยทำการจิงเส้นด้ายชุดหนึ่งเป็นเส้นหลัก เรียกว่า เส้นยืน แล้วใช้เส้นอีกชุดหนึ่งสอดตามแนวขวางของเส้นยืน เรียกว่า เส้นพุ่ง ขัดกันไปอย่างต่อเนื่องในลักษณะให้เส้นยืนยกขึ้นและข่มลงสอดขัดด้วยเส้นพุ่งสลับกันไปเรื่อยๆ จนเกิดลวดลายต่างๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า เส้นยืนเป็นโครงสร้างหลัก ส่วนเส้นพุ่งเป็นเส้นที่มาเติมให้เป็นผืนผ้า

5.3.1 ชนิดของเส้นไหม

การทอผ้านั้นจำเป็นต้องทราบชนิดของเส้นไหมเพราะเส้นไหมแต่ละชนิดนั้นมีขนาดและลักษณะที่ต่างกัน แบ่งออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

- 1) ไหมน้อย หรือไหมเครือ หมายถึง เส้นใยไหมสาวมือที่มีขนาดเล็ก เนื้อละเอียดและสม่ำเสมอตลอดทั้งเส้น ไหมชนิดนี้นิยมใช้ทอผ้าโสร่ง ผ้าจีน
- 2) ไหมสาวเลย หมายถึง เส้นไหมไทยสาวมือที่ไม่เรียบ มีปมปมได้บ้าง สาวได้จากรังไหมที่ลอกปุ๋ยไหมออกแล้ว และสาวต่อเนื่องตั้งแต่เปลือกรังไหมชั้นนอกถึงชั้นใน จนสาวเป็นไหมสองต่อไปไม่ได้
- 3) ไหมลืบ หมายถึง เส้นไหมไทยสาวมือที่ไม่เรียบ และปมปมมีขนาดสม่ำเสมอ สาวได้จากเปลือกรังไหมชั้นนอกรวมกับปุ๋ยไหม จนกระทั่งเส้นไหมเริ่มเป็นเส้นเรียบ
- 4) ไหมแลง หมายถึง เส้นไหมไทยสาวมือที่ไม่เรียบ และปมปมมีขนาดสม่ำเสมอ สาวได้จากเปลือกรังไหมที่สาวไหมหนึ่งหรือไหมสองออกไปแล้ว

5.3.2 ชนิดของผ้าทอ

ศิริพร บุญชู และคณะ (2557, น.16-17) กล่าวว่า ชนิดของผ้าไหมไทยมีความหลากหลายและแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงานรายละเอียดของผ้าไหมแต่ละชนิดมีดังนี้

1) **ผ้าพื้น** เป็นการทอเส้นยืนและเส้นพุ่งขัดกันแบบง่ายๆ เส้นยืนอาจเป็นสีเดียวกันหรือสีสลับกันเป็นริ้วหรือลายตาราง นิยมนำมาใช้ทำเครื่องนุ่งห่มมีทั้งฝ้ายและเส้นไหมย้อมหลากสี

2) **ผ้ามัดหมี่** ลวดลายจะเกิดก่อนการทอ จะกระทำในขณะที่ยังเป็นเส้นด้ายอยู่ด้วยการมัดลำด้ายเส้นพุ่งตามตำแหน่งที่ออกแบบแล้วนำไปย้อมสีโดยส่วนที่ถูกมัดจะไม่ถูกสี ย้อมยังคงสีเดิมและจะเป็นส่วนที่ทำให้เกิดลายตอนทอเสร็จ ข้อสังเกตผ้าทอมัดหมี่ คือ ถ้ามัดด้ายเส้นพุ่งจะมีลวดลายแนวขวางเต็มความกว้างของผ้า ถ้าด้ายเส้นแนวตั้งต่องๆ กันตามแนวยาวแสดงว่าเป็นผ้ามัดหมี่เส้นยืน

3) **ฝ้ายกดอก** เป็นการทอผ้าเส้นพุ่งและเส้นยืนสานเข้าด้วยกันอย่างสลับซับซ้อนเกิดลวดลายขึ้นจากเนื้อผ้า แต่ก่อยังเป็นโครงสร้างหลักของผ้า ลวดลายด้านหน้าเป็นเงา กลับกันกับลวดลายด้านหลัง ถ้าใช้โลหะเป็นเส้นพุ่งจะเรียกว่า "ดิ้นเงินดิ้นทอง" แต่ถ้าเป็นสีเดียวกันทั้งชิ้นจะเรียกว่า "ยกดอก"

4) **ผ้าจก** การจกเป็นลวดลายขณะทอด้วยการเพิ่มเส้นพิเศษเสริมโครงสร้างปกติที่เป็นการพุ่ง หรือเส้นพิเศษแทรกเข้าเป็นช่วงๆ ตลอดความกว้างของผ้า การจกต้องใช้อุปกรณ์พิเศษเป็นวัตถุปลายแหลมอย่างขนเม่นยกด้านเส้นยืนเพื่อให้สอดเส้นพิเศษ ดังนั้นลวดลายจะเป็นตามแนวขวาง สีเกิดจากสีของด้ายเส้นพิเศษจะปรากฏเป็นช่วงๆ ตามแนวเส้นด้ายพุ่งที่อยู่ระดับเดียวกัน

5) **ผ้าขิด** เป็นการสร้างลวดลายด้วยการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษคล้ายการจก แต่จะใช้ไม้ค้ำ (Shed Sticks) หรือเขา (String Heddles) แทนวัตถุปลายแหลม ลวดลายที่เกิดจากการย้อมสีเส้นพุ่งก่อนนำมาทอและได้จากขั้นตอนการทอช่วยสร้างลาย โดยเขาจะเป็นอุปกรณ์กำหนดชุดลาย ทำให้ไม้ไผ่หลายยาวประมาณ 50 เซนติเมตร โยงเข้ากับด้ายเส้นยืน เมื่อต้องการจะทอลายใดผู้ทอจะดึงเขาชุดนั้นมาใช้

5.3.3 กี่ทอผ้า

ชุมญาณ์ช คำวงษ์ (2561, น.97) อ้างถึง กรมหม่อนไหม (2555) กล่าวว่า กี่ทอผ้าที่พบในประเทศไทย แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ดังนี้

1) **กี่พื้นบ้าน** หรือกี่กระทบ มีส่วนประกอบสำคัญ คือ มีโครงสร้างกึ่ง และฟืม สำหรับกี่กระทบบางแห่ง ใช้กึ่งแบบพื้นบ้านโบราณที่มีโครงไม้ขนาดเล็ก จึงเรียกว่า “ฟืมเล็ก”

2) **กักระตุก** เป็นกัทอผ้าที่พัฒนามาจากกัพื้นบ้าน โดยพุ่งสอดด้วยเส้นพุ่ง (เส้นแนวนอน) ด้วยการกระตุกสายบังคับให้ส่งกระสวยวิ่งไปแล้วกลับมาสลับกับการกระทบพิม แทนการพุ่งกระสวยด้วยมือจึงทำให้ทอผ้าได้รวดเร็วขึ้น

3) **กัเอว** เป็นกัทอผ้าที่ยังพบในหมู่บ้านกลุ่มน้อย ใช้วิธียึดปลายด้ายเส้นยืน ด้านหนึ่งด้วยเสาหรือหลักปลายอีกด้านหนึ่งพันรอบเอว และใช้แผ่นหลังผู้ทอดึงด้ายเส้นยืน จึงเรียก กัแบบนี้ว่า กัเอว

5.3.4 กรรมวิธีการทอผ้า

ศิริพร บุญชู และคณะ (2557, น.16-17) กล่าวว่า ขั้นตอนที่สำคัญในการทอผ้าไหม ได้แก่

1) **การเดินเส้นยืน** โดยการผูกปลายไหมไว้ที่หลักคล้องไหมและคล้องที่ “หลักขนัด” การคันเส้นยืนจะต้องคำนวณตามขนาดของ “พิม” เมื่อคันจำนวนเส้นยืนจนครบแล้ว ถักเส้นยืนเป็นลูกโซ่ (เพื่อใช้ในการขึ้นกัและ สืบเข้าพิม) และเพื่อเก็บเส้นยืน ป้องกันการพันกันของ เส้นไหม โดยมีหลักการที่สำคัญในการเดินด้ายยืนที่มีผลต่อคุณภาพผ้าไหมคือ ต้องพยายามให้ เส้นด้ายตึงสม่ำเสมอ

2) **การร้อยเส้นยืนเข้าฟันหวี** เป็นวิธีการร้อยเส้นไหมที่เป็นเส้นยืนเข้าสู่ฟัน หวี โดยใช้ไม้รูปตะขอกเกี่ยวเส้นไหมทีละเส้น ผ่านเข้าช่องฟันหวีจำนวนช่องละ 2 เส้น ซึ่งเป็นเส้น ล่างและเส้นบน ร้อยจนครบทุกช่อง แล้วนำมาผูกติดกับไม้ม้วนผ้า (ไม้กำพัน) เพื่อเตรียมจึงเส้นยืน เข้ากั ขั้นตอนการร้อยเส้นยืนเข้าฟันหวีควรระมัดระวัง อย่าให้เส้นไหมไขว้ร้อยซ้ำหรือข้าม จึงต้อง มั่นตรวความถูกต้องขณะปฏิบัติงาน

3) **การหวีและม้วนเข้าใบพัดก้อนไหม (หัวม้วนเส้นยืน)** เป็นการจัดเตรียม เส้นยืนเข้าสู่กัโดยจะจึงเส้นยืนให้ยาวและตรวจสอบข้อผิดพลาดอย่างละเอียด จากนั้นม้วนเส้นยืน เก็บไว้ในไม้กระดานม้วนหรือใบพัดม้วนไหม

4) **การติดตั้งเส้นยืนในกั** นำเส้นยืนที่เข้าพิมและไม้กระดานม้วนเข้ากั โดย การติดตั้งไม้ม้วนผ้าที่ช่องของไม้ม้วน แล้วคลี่เส้นยืนออกจากไม้กระดานม้วน ดึงเส้นให้ตึงพอดี แล้วจัดเรียงเส้นให้ถึงหัวกั ทำการตรวจสอบความถูกต้องของเส้นยืนอีกครั้ง

5) **การเก็บตะกอก** เป็นการคล้องเส้นยืนเอาไว้ นิยมใช้ “ไม้เต้าหรือ ไม้ ก้ามปู” เป็นตัวกำหนดความกว้างของตะกอกหรือเขา โดยพันเส้นตะกอกไว้กับ “ไม้เรียว” ทั้งด้านบน และล่าง เมื่อทำระยะตะกอกเสร็จให้ดึงไม้เต้าออกจะเหลือเฉพาะไม้เรียว 2 อัน (เท่ากับ 1 ตับ)

6) **การผูกโยงตะกอกและคล้องเท้าเหยียบ** เป็นการผูกโยงตะกอกกับไม้ลูกกลิ้ง และไม้เท้าเหยียบต้องทำเป็นไปตามลวดลายที่กำหนด

7) การเตรียมเส้นฟุ้ง คือ เส้นที่จะใช้ในการฟุ้งโดยกระสวยตามแนวขวางของเส้นยืน การเตรียมด้ายเส้นฟุ้ง มี 3 ขั้นตอน (ศิริพร บุญชูและคณะ, 2555) ดังนี้

(1) การกรอเข้าอึก เพื่อเป็นการจัดระเบียบเส้นไหมให้ไม่พันกันและสะดวกกับการกรอเข้าหลอด

(2) การกรอเส้นฟุ้งเข้าหลอด จะใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า “โน” เป็นตัวหมุนเส้นไหมเข้าสู่หลอดขนาดเล็กที่ใช้ใส่ในกระสวยเส้นฟุ้ง สิ่งสำคัญคือ การกรอเส้นไหม ต้องกรอเรียงกันแน่นไม่หลวมและเส้นไหมไม่ย้อนกลับไปมาเพราะจะมีผลต่อคุณภาพของผ้าไหม

(3) การบรรจุกระสวย สามารถทำได้โดยการนำหลอดเส้นฟุ้ง ขนาดเล็กมาใส่ในช่องบรรจุกระสวยสำหรับทอผ้า โดยต้องใช้กระสวยที่มีสภาพดีและไม่มีเส้นไหม

สรุปได้ว่าจากข้อมูลทั่วไปด้านอาชีพหม่อนไหม การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า ที่กล่าวมานั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในอาชีพด้านหม่อนไหม ได้แก่ สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ ด้านการตลาด ด้านองค์ความรู้ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำมากำหนดตัวแปรด้านความรู้ และตัวแปรความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน

6. บริบทจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ (2563, น.1-20) ได้กล่าวถึงข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่ สภาพทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ และอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

6.1.1 ที่ตั้งและเขตติดต่อ

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 310 เมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 696 กิโลเมตร โดยมีส่วนกว้างที่สุดจากทิศตะวันออกไปถึงตะวันตก กว้างประมาณ 138 กิโลเมตร และส่วนที่ยาวที่สุด คือ จากทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาวประมาณ 320 กิโลเมตร

ทิศเหนือ

ติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ทิศใต้

ติดกับจังหวัดตาก

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดเชียงราย, จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน

6.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ภูเขา คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธารไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกพืช และพื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขาทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ ได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำกก-โขง และลุ่มน้ำปิง เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเกษตร

6.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 25.4 องศาเซลเซียส

สรุปได้ว่าภูมิอากาศของจังหวัดเชียงใหม่โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 25 องศาเซลเซียสเป็นอุณหภูมิที่มีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหน่อไม้ โดยอุณหภูมิในการเลี้ยงหน่อไม้วัยอ่อนและวัยแก่อยู่ระหว่าง 24-28 องศาเซลเซียส

6.1.4 ลักษณะดินและกลุ่มชุดดิน

กรมพัฒนาที่ดิน (2565) ได้รายงานการจำแนกชุดดินในจังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 19 ชุดดิน และจากการศึกษาข้อมูลชุดดิน สามารถแยกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะสำคัญของดิน ดังนี้

- 1) กลุ่มดินนา ลักษณะเป็นดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียว บางแห่งเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย
- 2) กลุ่มดินไร่ ลักษณะเป็นดินร่วนเหนียว ดินร่วนปนทราย หรือดินทราย เป็นดินพื้นที่ดอนมีการลาดชัน ประมาณร้อยละ 2.20
- 3) กลุ่มดินต้น ลักษณะเป็นดินเหนียวปนกรวดหรือลูกรังหรือดินร่วนมีเศษหินปนพื้นที่กว่า 50 ซม. เป็นพื้นที่ดินมีความลาดชัน ประมาณร้อยละ 3-35
- 4) พื้นที่สูงและภูเขา ดินส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำพบทั้งบริเวณมีดินลึกและดินตื้น และลาดชันมากกว่าร้อยละ 35

สรุปได้ว่า สภาพดินของจังหวัดเชียงใหม่มีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหน่อไม้ โดยเฉพาะกลุ่มดินไร่หรือดินร่วนปนทราย และหม่อนเป็นพืชทนทานต่อสภาพแวดล้อมสามารถปลูกได้ทั่วไปในทุกพื้นที่แต่ไม่เหมาะสมควรปลูกในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง

6.1.5 แหล่งน้ำทางการเกษตร

1) แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 3 กลุ่มแม่น้ำ โดยมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำปิง และกลุ่มน้ำสาละวิน โดยกลุ่มน้ำปิงตอนบนมีพื้นที่รับน้ำฝนมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ มีเขื่อนภูมิพลเป็นเขตแบ่งกลุ่มน้ำปิงตอนบน และกลุ่มน้ำปิงตอนล่าง ลำน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่มีต้นน้ำมาจากภูเขา

2) ระบบชลประทาน จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งน้ำทั้งโครงการขนาดใหญ่ โครงการขนาดกลาง โครงการขนาดเล็ก และโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ซึ่งโครงการเหล่านี้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมเจ้าท่า กรมโยธาธิการและผังเมือง และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดสรรน้ำไปยังพื้นที่ทางการเกษตร จึงมีน้ำเพียงพอต่อการบำรุงแปลงหม่อนเพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

6.2 สภาพทางสังคม

6.2.1 ประชากร

จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรจำนวน 1,734,320 คนแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 864,364 คน และเพศหญิงจำนวน 869,956 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่, 2565)

6.2.2 ครัวเรือนภาคการเกษตร

มีครัวเรือนภาคการเกษตร 177,365 ครัวเรือน โดยอำเภอที่มีครัวเรือนภาคการเกษตรมากที่สุด คือ อำเภอแม่แจ่ม จำนวน 12,258 ครัวเรือน และแรงงานจำนวน 25,742 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2562)

6.2.3 การศึกษา

จังหวัดเชียงใหม่รองรับระบบการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา มีจำนวนสถานศึกษา 1,574 แห่ง เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 12 แห่ง สถาบันอาชีวศึกษาของรัฐ จำนวน 8 แห่ง สถาบันอาชีวศึกษาของเอกชน จำนวน 9 แห่ง และโรงเรียนนานาชาติ จำนวน 7 แห่ง

6.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

6.3.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 81.3 อยู่นอกภาคการเกษตร และ ร้อยละ 18.7 อยู่ในภาคการเกษตร

6.3.2 สภาพการผลิตทางการเกษตร

1) พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ จังหวัดเชียงใหม่มีพืชเศรษฐกิจ ดังนี้

ตารางที่ 2.1 สินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่

ชนิดพืช	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตที่ได้ (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)
ข้าวนาปี	77,515	508,506	303,823	601
ลำไย	51,589	279,542	116,728	425
มะม่วง	10,984	60,662	56,591	1,222
ลิ้นจี่	6,162	45,745	11,665	255
กาแฟ	9,099	30,182	3,924	130
กระเทียม	3,615	29,860	35,628	1,193

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

2) ภาวการณ์เกษตร พื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ใช้เพื่อการเกษตร ดังนี้

ตารางที่ 2.2 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่ ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ทำการเกษตร						รวมพื้นที่การเกษตร			
	พื้นที่นา		ไม้ผล/ไม้ยืนต้น		พืชไร่/พืชผัก		ไม้ดอก/ ไม้ประดับ		จำนวน (ไร่)	ร้อยละ
	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ		
12,466,911	462,338	23.97	482,134	30.18	303,118	15.72	2,581	0.13	1,628,636	15.35

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมจึงเป็นโอกาสสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

6.4 อาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่

6.4.1 จำนวนเกษตรกร

จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม โดยแบ่งตามประเภทกิจกรรมที่ดำเนินการ ดังนี้ ไหมหัตถกรรม จำนวนเกษตรกร 19 ราย ไหมอุตสาหกรรม จำนวนเกษตรกร 39 ราย ผู้ปลูกหม่อนผลสด จำนวน 15 ราย และผู้ทอผ้าและทำ

ผลิตภัณฑ์จากไหม จำนวน 375 ราย รวมเป็น 448 ราย (ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่, 2563)

6.4.2 รายได้จากการประกอบอาชีพหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่

รายได้จากการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย รังไหม เส้นไหม ผ้าไหม ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ผลหม่อนสด ใบหม่อน และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ได้จากหม่อนไหม ดังนี้

ตารางที่ 2.3 รายได้จากการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2563

ล้านบาท ทศนิยม 4 ตำแหน่ง

รังไหม	เส้นไหม	ผ้าไหม	ผลิตภัณฑ์ จากผ้าไหม	หม่อน ผลสด	ใบหม่อน	ผลิตภัณฑ์ อื่นๆ	รวม
0.0562	0.1200	20.000	-	0.4880	0.5807	0.1063	21.3512

ที่มา : กรมหม่อนไหม

6.4.3 การส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนพันธุ์หม่อนและไข่ไหมแก่เกษตรกร โดยพันธุ์หม่อนที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกได้แก่ หม่อนผลสดพันธุ์เชียงใหม่ หม่อนพันธุ์สกกลนคร สกกลนคร 85 และบุรีรัมย์ 60 และไข่ไหมพันธุ์ดีที่สนับสนุนให้แก่เกษตรกร ได้แก่ พันธุ์ไทยพื้นบ้าน (ทับทิมสยาม 06 x วนาสวรรค์ และพันธุ์ไทยลูกผสม (เหลืองสระบุรี) อีกทั้งมีบริการความรู้ด้านผ้าไหมและการตรวจรับรองด้านมาตรฐานหม่อนไหมให้แก่เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมและผู้ที่สนใจทั่วไป

สรุปได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์โดยมีแหล่งน้ำธรรมชาติและชลประทานเพียงพอต่อการปลูกพืชและหม่อน มีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชผลทางการเกษตรและการเลี้ยงไหม มีระบบเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่หลากหลาย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทจังหวัดเชียงใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำมากำหนดตัวแปรด้านสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม และได้รวบรวมผลงานวิจัยต่างๆ นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมีตัวแปรประกอบด้วย

7.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

7.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1) เพศ

อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ร้อยละ 99.6 เป็นเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับ บัวแก้ว โกมลนาค และคณะ (2556, น.5) ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

2) อายุ

กาญจนาพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562, น.2086) ศึกษาการจัดการการผลิตหม่อนและการเลี้ยงไหมหัตถกรรมของเกษตรกร จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 58.28 ปี เป็นวัยผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371) พบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 52.6 ปี

3) สถานภาพ

ปริญญารักษ์ วิโรจน์สกุล และคณะ (2565, น.7-8) ศึกษาแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในเขตพื้นที่ภาคเหนือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.83 มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 7.28 สถานภาพโสด และร้อยละ 3.88 สถานภาพหม้าย/หย่าร้าง

4) การศึกษา

นิชานันท์ ทงทวี และประภัสสร เกียรติสุรนนท์ (2559, น.633) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371) และบัวแก้ว โกมลนาค และคณะ (2556, น.5) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

7.2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

นิพนธ์ คงทวี และประภัศร เกียรติสุนันท์ (2559, น.633) พบว่า เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.7 คน

2) จำนวนแรงงานในครัวเรือน

นิพนธ์ คงทวี และประภัศร เกียรติสุนันท์ (2559, น.633) พบว่า มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.3 คน

3) จำนวนแรงงานหม่อนไหม

กาญจนาพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562, น.2086) พบว่า เกษตรกร มีแรงงานอาชีพด้านหม่อนไหมจำนวน 2 คน ซึ่งสอดคล้องกับ ภาณุพันธ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557, น.213) ศึกษา แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกรใน จังหวัดนราธิวาส พบว่า แรงงานที่ใช้ในการผลิตหม่อนไหม จำนวน 2 คน

4) การเป็นสมาชิกกลุ่ม

นิพนธ์ คงทวี และประภัศร เกียรติสุนันท์ (2559, น.633) พบว่า เกษตรกรมีการเป็นสมาชิกกลุ่ม ธกส. ร้อยละ 93.4 และมีการเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเฉลี่ย 5.1 ครั้ง ในส่วนของ บัวแก้ว โกมลนาค และคณะ (2556, น.5) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาแล้ว 1-2 ปี

7.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

1) อาชีพหลัก

อัยยา นัคนานา และคณะ (2563, น.1317) ศึกษาการส่งเสริมการจัดการ กลุ่มทอผ้าไหมในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.6 มีอาชีพหลักคือ เกษตรกร

2) อาชีพรอง

กาญจนาพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562, น.2086) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ คงทวี และประภัศร เกียรติสุนันท์ (2559, น.633) พบว่า เกษตรกรทุกรายเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม

3) รายได้ครัวเรือน

นิพนธ์ คงทวี และประภัศร เกียรติสุนันท์ (2559, น.633) พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 143,644.25 บาทต่อปี โดยเป็นรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 126,086.73 บาทต่อปี และนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 27,555.56 บาทต่อปี

4) รายได้อาชีพหม่อนไหม

ปริญญารัตน์ วิโรจน์สกุล และคณะ (2565, น.7-8) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหัตถกรรมในเขตภาคเหนือ มีรายได้จากอาชีพหม่อนไหมต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี ใกล้เคียงกับ ภาณุพันธ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557, น.213) พบว่า รายได้อู่ระหว่าง 10,201-18,900 บาท

7.2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้า

7.2.1 สภาพการปลูกหม่อน

กาญจนาพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562, น.2091) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเฉลี่ย 13.26 ปี พันธุ์หม่อนที่ปลูกคือ พันธุ์บุรีรัมย์ 60 ซึ่งสอดคล้องกับ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 80.4 ปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 และเกษตรกรร้อยละ 100 ปลูกหม่อนเพื่อนำใบหม่อนเลี้ยงหนอนไหม ในส่วนของศุภกฤต จันทรวินัย และคณะ (2558, น.3-5) ได้ศึกษาการผลิตหม่อนผลสดและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนผลสดทั้งหมดปลูกหม่อนพันธุ์เชิงใหม่ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อปี 382.24 กิโลกรัมต่อไร่ ผลต่อแทนต่อไร่เฉลี่ย 6,881.60 บาท

7.2.2 สภาพการเลี้ยงไหม

กาญจนาพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562, น.2091) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเฉลี่ย 13.26 ปี มีการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 3-4 รุ่นต่อปี และเลี้ยงไหมจำนวน 1 แผ่นต่อรุ่น โดยได้รับการสนับสนุนไข่ไหมจากหน่วยงานราชการเป็นไข่ไหมพันธุ์ไทยลูกผสม อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371) พบว่า เกษตรกรเลี้ยงไหมเฉลี่ย 5.3 รุ่นต่อปี โดยเกษตรกรร้อยละ 66.4 เลี้ยงไหมพันธุ์ทับทิมสยาม06 x วนาสวรรค์ ในส่วนของ คารมณ จันทรแก้ว และคณะ (2563, น.4-7) ได้ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม ที่ดำเนินโครงการแปลงใหญ่หม่อนไหม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมมีการทำข้อตกลงรับซื้อรังไหมกับบริษัทจุลไหมไทย

7.2.3 สภาพการทอผ้า

อชชา นักทำนา และคณะ (2563, น.1317) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ทอผ้าไหม เฉลี่ย 23.18 ปี ร้อยละ 88.8 ผลิตเส้นไหมทอเอง และร้อยละ 59.2 ขายผ้าไหมแบบปลีก

7.3 ความรู้และแหล่งความรู้

7.3.1 ความรู้

ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557, น.213) ศึกษาแนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง และ ราตรี สิทธิพงษ์ และชาติ ตระกูล (2558, น.100) ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรที่ทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลหินลาด อำเภอศีลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความรู้เรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมส่วนใหญ่เป็นการใช้ภูมิปัญญาเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และการอบรมจากบริษัทเอกชนและหน่วยงานราชการอย่างสม่ำเสมอ

7.3.2 แหล่งความรู้

การมณั จันแก้ว และ (2563, น.4-7) พบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในระดับมากจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ผู้นำ และคณะกรรมการ ได้รับข้อมูลในระดับปานกลางจาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตร เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน ผู้นำท้องถิ่น และได้รับข้อมูลระดับน้อยจากเจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่นและพ่อค้าท้องถิ่น และ วุฒรา ปิ่นทอง (2565, น.193) ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรภายใต้โครงการตามพระราชประสงค์ ดอนขุนห้วย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความรู้เรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรเกิดจากประสบการณ์และการได้รับการส่งเสริมจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ

7.4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

7.4.1 ความคิดเห็น

นิชานันท์ คงทวี และ ประภัสสร เกียรติสุนนท์ (2559, น.634-635) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกร ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสังคม 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านกายภาพ 4) ปัจจัยด้านชีวภาพ 5) ปัจจัยด้านการผลิต 6) ปัจจัยด้านการตลาด และ 7) ปัจจัยด้านการส่งเสริม

7.4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.372) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมด้านรูปแบบการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิตการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และ การมณั จันท์แก้ว และคณะ (2563, น.4-7) พบว่า ความต้องการของเกษตรกรในด้านการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ การเพิ่มราคาผลผลิตให้สอดคล้องกับต้นทุน การประกันราคา และแหล่งจำหน่าย

7.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

7.5.1 ปัญหา

วัชร ปั่นทอง (2565, น.193) ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรภายใต้โครงการตามพระราชประสงค์ ดอนขุนห้วย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัญหาสำคัญของกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมคือ ไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ของสินค้ากลุ่มได้จึงไม่เป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลภายนอก ส่วนอมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.371-373) พบว่า เกษตรกรพบปัญหาดังกล่าวและลำต้นหม่อนในแปลงหม่อนทำให้ต้นหม่อนตายส่งผลให้ขาดแคลนใบหม่อนในการเลี้ยงไหมสูงถึงร้อยละ 65.7 เกษตรกรร้อยละ 48.3 เลี้ยงไหมต่อเนื่องไม่เกิน 10 ปี เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมาก ขาดแรงงานในการเลี้ยงไหมร้อยละ 51.0

7.5.2 ข้อเสนอแนะการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

วัชร ปั่นทอง (2565, น.193) พบว่า แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรโดยการยึดตามความต้องการการพัฒนาของเกษตรกรเอง ได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากรดินเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์และบรรเทาปัญหาขาดความชื้นในฤดูแล้ง 2) ความรู้ด้านการใช้ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อการย้อมสีเส้นไหม 3) การสร้างลายผ้าอัตลักษณ์ของพื้นที่ ส่วนอมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563, น.378-379) พบว่า แนวทางในการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมอย่างมีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเน้นในประเด็น ดังนี้ 1) การเพิ่มผลผลิต การจัดการโรคระบาด เนื่องจากพบว่าปัญหาดังกล่าวอยู่ในระดับมากและเกษตรกรต้องการได้รับการส่งเสริม 2) การสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เพิ่มพื้นที่การตลาดและดำรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาดั้งเดิม 3) การส่งเสริมต้องคำนึงถึงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีความต้องการที่แตกต่างกัน

7.5.3 สภาพแวดล้อมภายใน

สุพัฒตรา วังการรณ์ และคณะ (2557, น.10) ศึกษาการจัดการแปลงหม่อนเพื่อการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมของเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

- 1) จุดแข็งของเกษตรกร คือมีประสบการณ์สูงในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เกษตรกรมีความสนใจใฝ่รู้ มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง และมีการรวมกลุ่มเกษตรกร
- 2) จุดอ่อนของเกษตรกร คือเกษตรกรกู้ยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร ต้นทุนการผลิตสูง การควบคุมสารเคมีจากพื้นที่ข้างเคียงทำได้ยาก และไม่มีระบบน้ำในแปลงหม่อน

7.5.4 สภาพแวดล้อมภายนอก

สุพัตรา วังการวรรณ์ และคณะ (2557, น.10) ศึกษาการจัดการแปลงหม่อนเพื่อการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมของเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1) โอกาสของเกษตรกร คือ มีแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนพันธุ์หม่อนและไข่ไหม และมีหน่วยงานให้การส่งเสริมอย่างใกล้ชิด

2) อุปสรรคของเกษตรกร คือ เกษตรกรไม่สามารถใช้สารเคมีในแปลงหม่อนได้เนื่องจากจะทำให้ไหมตาย สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง และราคารังไหมไม่มีการปรับตัว

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร อาชีพด้านหม่อนไหม บริบทจังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดกรอบตัวแปรในการศึกษา ประกอบด้วย (1) สภาพส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ได้แก่ เกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานหม่อนไหม การเป็นสมาชิกกลุ่ม อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ครัวเรือน และรายได้อาชีพหม่อนไหม (2) สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้า (3) ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม (4) ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีของการวิจัย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับประชากร
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ในการสัมภาษณ์ คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม
ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ
เชียงใหม่ ปี 2565 จำนวน 83 ราย เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการสุ่มกลุ่ม ประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพ
ด้านหม่อนไหม จำนวน 22 ราย กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ราย รวม 27 ราย คัดเลือกแบบ
เจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัยใช้แบบ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีคำถามแบบปลายปิด (Closed-ended Question) และคำถามแบบ
ปลายเปิด (Open-ended Question) และประเด็นการสุ่มกลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกษตรกร แบบมีโครงสร้างที่มีคำถามแบบปลายปิด
(Closed-ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) สำหรับเกษตรกร
ประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน
ในครัวเรือน จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร อาชีพหลัก

อาชีพรอง รายได้ครัวเรือน และรายได้จากอาชีพหม่อนไหม เป็นแบบมีคำตอบให้เลือกและแบบเติมคำในช่องว่าง

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกร เป็นคำถามเกี่ยวกับการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) **สภาพการปลูกหม่อน** ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการปลูกหม่อน พื้นที่ปลูกหม่อน ประเภทผลผลิตหม่อน พันธุ์หม่อน ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย

2) **สภาพการเลี้ยงไหม** ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการเลี้ยงไหม รูปแบบการเลี้ยง พันธุ์ไหมที่เลี้ยง จำนวนรุ่น ปริมาณแผ่นไขไหม ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย

3) **สภาพการทอผ้า** ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการทอผ้า วัตถุประสงค์การทอผ้า การได้มาของเส้นไหม ประเภทผ้าที่ทอ ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

1) **ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม** แบ่งออกเป็น ด้านการปลูกหม่อน ด้านการเลี้ยงไหม และด้านการทอผ้า ลักษณะคำถามเป็นแบบถูกผิด มีข้อคำถามด้านละ 5 ข้อ รวมทั้งหมด จำนวน 15 ข้อ โดยมีคำตอบให้เลือกเพียงคำตอบเดียว คือ ถูก หรือ ผิด โดยแบ่งได้ดังนี้

ตอบผิด ให้คะแนนเท่ากับ 0

ตอบถูก ให้คะแนนเท่ากับ 1

2) **แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม** เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความรู้ที่ได้รับจาก 4 แหล่ง ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ แบบสอบถามเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ

1	หมายถึง	ได้รับความรู้น้อยที่สุด
2	หมายถึง	ได้รับความรู้น้อย
3	หมายถึง	ได้รับความรู้ปานกลาง
4	หมายถึง	ได้รับความรู้มาก
5	หมายถึง	ได้รับความรู้มากที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

ของเกษตรกร

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ คือ

1	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
3	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
4	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
5	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

3) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม เป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน แบบสอบถามเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ

1	หมายถึง	ต้องการน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ต้องการน้อย
3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
4	หมายถึง	ต้องการมาก
5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของ

เกษตรกร

1) ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม โดยได้กำหนดประเด็นปัญหา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ

1	หมายถึง	ระดับปัญหาน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ระดับปัญหาน้อย
3	หมายถึง	ระดับปัญหাপานกลาง
4	หมายถึง	ระดับปัญหามาก
5	หมายถึง	ระดับปัญหามากที่สุด

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม โดยได้กำหนดประเด็นข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ

1	หมายถึง	ระดับข้อเสนอแนะน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ระดับข้อเสนอแนะน้อย
3	หมายถึง	ระดับข้อเสนอแนะปานกลาง
4	หมายถึง	ระดับข้อเสนอแนะมาก
5	หมายถึง	ระดับข้อเสนอแนะมากที่สุด

2.1.2 ชุดที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม โดยแบ่งประเด็นการสนทนา ดังนี้

- 1) ปัญหาที่พบ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน
- 2) ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

2.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้ (2) แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น (3) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ (4) แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร (5) อาชีพด้านหม่อนไหม (6) บริบททั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่ (7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ นำผลจากการศึกษาค้นคว้าตามข้อ 2.2.1 มากำหนดตัวแปรในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

- 1) สภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา
- 2) สภาพทางสังคม ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร
- 3) สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ครัวเรือน รายได้จากอาชีพหม่อนไหม

- 4) สภาพการปลูกหม่อน ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการปลูกหม่อน พื้นที่ปลูกหม่อน ประเภทผลผลิตหม่อน พันธุ์หม่อน ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย
- 5) สภาพการเลี้ยงไหม ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการเลี้ยงไหม รูปแบบการเลี้ยง พันธุ์ไหมที่เลี้ยง จำนวนรุ่น ปริมาณแผ่นไขไหม ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย
- 6) สภาพการทอผ้า ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการทอผ้า วัตถุประสงค์การทอผ้า การได้มาของเส้นไหม ประเภทผ้าที่ทอ ปริมาณผลผลิต ราคาและแหล่งจำหน่าย
- 7) ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า
- 8) แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับจาก 4 แหล่ง ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์
- 9) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย ความคิดเห็นของเกษตรกรหรือทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่ออาชีพด้านหม่อนไหม
- 10) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย ประเด็นความต้องการการส่งเสริม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน
- 11) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย ปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้
 - (1) ปัญหาของเกษตรกร ประกอบด้วย ประเด็นปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน
 - (2) ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ประกอบด้วย ประเด็นข้อเสนอแนะ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน
- 12) สภาพแวดล้อมภายในภายนอก ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของอาชีพด้านหม่อนไหม

2.2.3 การตรวจสอบความตรง (Validity) ของแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์และครอบคลุมขอบเขตของเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความตรงและให้คำแนะนำ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์และมีความถูกต้องแม่นยำของเนื้อหาให้มากที่สุด

เพื่อให้การวินิจฉัยของแบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำในการนำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) ด้วยวิธีของ Riviovelli และ Hambleton ดังนี้

เห็นว่าสอดคล้อง	ให้คะแนน	+1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	0
เห็นว่าเป็นไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน	-1

โดยใช้สูตรการหาค่า IOC คือ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความเที่ยงตรงมีค่าระหว่าง -1 ถึง +1

$\sum R$ คือ ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

นำค่าดัชนีความเที่ยงตรงของข้อคำถามไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

- 1) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้
- 2) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

สรุปผลการหาค่าความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ให้คะแนนค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ (IOC) พบว่าค่าความเที่ยงตรงมีค่าเท่ากับ 0.95 แสดงว่า แบบสัมภาษณ์นั้นวัดได้ตรงวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ได้

2.2.4 การตรวจสอบหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม จำนวน 30 ราย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha โดยนำเสนอแบบสัมภาษณ์มาหาค่าความเที่ยงตามวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ดังนี้

- 1) แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม เท่ากับ 0.940
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม เท่ากับ 0.983
- 3) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม เท่ากับ 0.976
- 3) ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม เท่ากับ 0.952

4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหม เท่ากับ 0.977

สรุปผลการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) แสดงว่าสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามมีความเชื่อมั่นและเชื่อถือได้ (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์, 2545, น. 145) หลังจากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์อีกครั้ง ก่อนที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์เกษตรกร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการสัมภาษณ์เกษตรกร เป้าหมาย จำนวน 83 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่าง เดือนมกราคม ถึง พฤษภาคม 2566 ตาม ขั้นตอนต่อไปนี้

3.1.1 ขั้นตอนเตรียมการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในเรื่องต่อไปนี้

- 1) การกำหนดวัน เวลา และสถานที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะไปเก็บข้อมูล รวมทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูล
- 2) การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเก็บข้อมูลและการเดินทาง ผู้วิจัยมีการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น ปากกา กล้อง แบบสัมภาษณ์ และยานพาหนะ

3.1.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากเกษตรกร โดยมีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยได้แนะนำตัวว่าเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน และมาทำอะไร เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์รู้จักก่อนที่ทำการสัมภาษณ์ เป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์
- 2) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ทราบถึงความเกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และชี้แจงความสำคัญของข้อมูลงานวิจัยแก่ผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และครบถ้วน
- 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ ตามลำดับคำถามที่ได้กำหนดไว้ และบันทึกข้อมูลคำตอบทุกข้อ

3.1.3 เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) ทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ก่อนสิ้นสุดการสัมภาษณ์

2) กล่าวขอบคุณเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง ที่ให้สัมภาษณ์และให้ความร่วมมือและสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

3.2 การสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเวทีสนทนากลุ่ม โดยมีเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวน 27 ราย เข้าร่วมการสนทนากลุ่มตามประเด็นการสนทนากลุ่มที่ได้จัดเตรียมไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำมาจัดหมวดหมู่และลงรหัส ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ)

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ)

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

1) ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ผู้วิจัยนำคะแนนรวมมาจัดระดับความรู้ของเกษตรกรตามเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้

1 คะแนน	=	มีความรู้ในระดับน้อยที่สุด
2 คะแนน	=	มีความรู้ในระดับน้อย
3 คะแนน	=	มีความรู้ในระดับปานกลาง
4 คะแนน	=	มีความรู้ในระดับมาก

5 คะแนน = มีความรู้ในระดับมากที่สุด

2) แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) และการจัดอันดับ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง ได้รับความรู้ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) และการจัดอันดับ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

2) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม วิเคราะห์

ข้อมูลโดยใช้สถิติคือการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) และการจัดอันดับ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{5}$$

$$= 0.80$$

ดังนั้น

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00–1.80 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีความต้องการในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61–3.40 หมายถึง มีความต้องการในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีความต้องการในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีความต้องการในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

1) ปัญหาของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) และการจัดอันดับ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{5 - 1}{5}$$

$$= 0.80$$

ดังนั้น

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 -1.80 หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81–2.60 หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61–3.40 หมายถึง มีปัญหาในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41–4.20 หมายถึง มีปัญหาในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21–5.00 หมายถึง มีปัญหาในระดับมากที่สุด

2) ข้อเสนอแนะของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) และการจัดอันดับ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 -1.80 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81–2.60 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61–3.40 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41–4.20 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21–5.00 หมายถึง ระดับข้อเสนอแนะมากที่สุด

4.2.2 ชุดที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม สำหรับตัวแทนเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม โดยแบ่งประเด็นการสนทนา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วจัดกลุ่มข้อมูล

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วจัดกลุ่มข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่างๆ โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายเชิงพรรณนา แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

N = 83		
สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	12	14.5
หญิง	71	85.5

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 83

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	2	2.4
31 – 40	9	10.8
41 - 50	16	19.3
51 - 60	18	21.7
มากกว่า 60	38	45.8
ค่าต่ำสุด = 28 ค่าสูงสุด = 87 เฉลี่ย = 55.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.147		
สถานภาพ		
โสด	10	12.1
สมรส	64	77.1
หม้ายหรือหย่าร้าง	9	10.8
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	14	16.9
ประถมศึกษา	37	44.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	6.0
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า/ปวช.	16	19.3
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า/ปวส.	2	2.4
ปริญญาตรี	9	10.8

จากตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาแสดงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 85.5 เป็นเพศหญิง และ ร้อยละ 14.5 เป็นเพศชาย

อายุ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.8 มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 21.7 มีอายุระหว่าง 51- 60 ปี ร้อยละ 19.3 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 10.8 มีอายุระหว่าง 31-40 และร้อยละ 2.4 มีอายุน้อยกว่าหรือ 30 ปี โดยอายุน้อยที่สุด 28 ปี อายุมากที่สุด 87 ปี อายุเฉลี่ย 55.89 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.147

สถานภาพการสมรส พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 75.9 มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 12.0 มีสถานภาพ โสด และร้อยละ 10.8 มีสถานภาพ หม้ายหรือหย่าร้าง

ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 44.6 จบการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 19.3 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 16.9 จบการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 10.8 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 6.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีเพียงร้อยละ 2.4 จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า/ปวส.

1.2 สภาพทางสังคมของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพทางสังคม ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานภาคการเกษตร จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สภาพทางสังคมของเกษตรกร

N = 83		
สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1-2	18	21.7
3-4	38	45.8
5-6	22	26.5
7-8	4	4.8
มากกว่า 8	1	1.2
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 9 ค่าเฉลี่ย = 3.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.872		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1-2	58	69.9
3-4	24	28.9
มากกว่า 4	1	1.2
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 5 คน ค่าเฉลี่ย = 2.12 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.872		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 83

สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม (คน)		
1	62	74.7
2	16	19.3
3	3	3.6
4	1	1.2
มากกว่า 4	1	1.2
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 5 ค่าเฉลี่ย = 1.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.723		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	18	21.7
เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	65	78.3
กลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหม	45	32.6
กลุ่มเกษตรกร	30	21.7
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	11	8.0
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	5	3.6
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	13	9.4
กลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน	18	13.1
กลุ่มลูกค้า ธกส.	16	11.6

จากตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาแสดงสภาพสังคมของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

จำนวนสมาชิกของครัวเรือน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.8 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 26.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 21.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน ร้อยละ 4.8 มีสมาชิกในครัวเรือน 7-8 คน และมีเพียงร้อยละ 1.2 มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 8 คน โดยมีจำนวนสมาชิกของครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน สมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 9 คน สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.75 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.872

จำนวนแรงงานในครัวเรือน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 69.9 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1-2 คน มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 28.9 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3-4 คน และมีเพียงร้อยละ 1.2 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 5-6 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน น้อยที่สุด 1 คน แรงงานในครัวเรือน มากที่สุด 5 แรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.12 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.492

จำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 74.7 มีจำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม 1 คน มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 19.3 มีจำนวนแรงงาน 2 คน ร้อยละ 3.6 มีจำนวนแรงงาน 3 คน โดยมีเพียงร้อยละ 1.2 มีแรงงาน 4 คน และมากกว่า 4 คน เท่ากัน โดยมีจำนวนแรงงานอาชีพหม่อนไหม น้อยที่สุด 1 คน แรงงานอาชีพหม่อนไหม มากที่สุด 5 คน แรงงานอาชีพหม่อนไหม เฉลี่ย 1.35 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.723

การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 21.7 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม และ ร้อยละ 78.3 มีการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยเกษตรกร ร้อยละ 32.6 เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 21.7 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 13.1 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 11.6 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 9.4 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 8.0 เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเพียง ร้อยละ 3.6 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

N = 83		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เกษตรกรรม	29	35.0
หม่อนไหม	6	7.2
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	4	4.8
รับจ้างทั่วไป	41	49.4
ธุรกิจส่วนตัว/ร้านค้า	3	3.6

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

N = 83		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพครอง		
ไม่มีอาชีพครอง	7	5.8
มีอาชีพครอง	76	94.2
เกษตรกรรม	22	18.2
หม่อนไหม	76	62.8
รับจ้างทั่วไป	9	7.4
ธุรกิจส่วนตัว/ร้านค้า	7	5.8
รายได้ครัวเรือน (บาทต่อปี)		
น้อยกว่า หรือเท่ากับ 50,000	19	22.9
50,001-150,000	40	48.2
150,001-250,000	16	19.3
250,001-350,000	7	8.4
มากกว่า 350,000	1	1.2
ค่าต่ำสุด = 10,000 ค่าสูงสุด = 470,000 ค่าเฉลี่ย = 123,744.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.922		
รายได้อาชีพหม่อนไหม (บาทต่อปี)		
น้อยกว่า หรือเท่ากับ 10,000	19	22.9
10,001-50,000	56	67.5
50,001-100,000	6	7.2
100,001-150,000	1	1.2
มากกว่า 150,000	1	1.2
ค่าต่ำสุด = 3,500 ค่าสูงสุด = 180,000 ค่าเฉลี่ย = 31,768.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.215		

จากตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

อาชีพหลัก พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 49.4 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพหลักมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 35.0 มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 7.2 มีอาชีพด้านหม่อนไหม ร้อยละ 4.8 มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานของรัฐ มีเพียง ร้อยละ 3.6 มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย

อาชีพรอง พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 62.8 มีอาชีพด้านหม่อนไหมเป็นอาชีพรองมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 18.2 มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 5.8 ไม่มีอาชีพรอง และมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย เท่ากัน และมีเพียง ร้อยละ 7.4 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

รายได้ครัวเรือน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 22.9 มีรายได้ครัวเรือน 50,001-150,000 บาทต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 22.9 มีรายได้ครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 19.3 มีรายได้ครัวเรือน 150,001-250,000 บาทต่อปี ร้อยละ 8.4 มีรายได้ 250,001-350,000 บาทต่อปี และมีเพียงร้อยละ 1.2 มีรายได้ครัวเรือนมากกว่า 350,000 บาทต่อปี โดยมีรายได้ครัวเรือนน้อยสุด 10,000 บาทต่อปี รายได้ครัวเรือนมากที่สุด 470,000 บาทต่อปี และรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 123,745.58 บาทต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.922

รายได้อาชีพหม่อนไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 67.5 มีรายได้ 10,001-50,000 บาทต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 22.9 มีรายได้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 7.2 มีรายได้ 50,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 1.2 มีรายได้ 100,001-150,000 บาทต่อปี และมีรายได้มากกว่า 150,000 บาทต่อปี เท่ากัน โดยมีรายได้จากอาชีพหม่อนไหมน้อยที่สุด 3,500 บาทต่อปี รายได้มากที่สุด 180,000 บาทต่อปี และรายได้เฉลี่ย 31,768.07 บาทต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.215

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกหม่อน จำนวน 28 ราย เกษตรกรผู้เลี้ยงไหม จำนวน 16 ราย และเกษตรกรผู้ทอผ้า จำนวน 62 ราย

2.1 สภาพการปลูกหม่อน

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปลูกหม่อน ได้แก่ ประสิทธิภาพ พื้นที่ปลูกหม่อน ประเภทผลผลิต พันธุ์หม่อน ปริมาณผลหม่อน ปริมาณใบหม่อน ราคาผลหม่อน ราคาใบหม่อน และแหล่งจำหน่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สภาพการปลูกหม่อน

N = 28		
สภาพการปลูกหม่อน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	9	32.1
6-10	7	25.0
11-15	2	7.2
16-20	3	10.7
มากกว่า 20	7	25.0
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 32 ค่าเฉลี่ย = 13.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.020		
พื้นที่ปลูกหม่อน (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.0	17	60.7
1.1-3.0	7	25.0
3.1-5.0	3	10.7
มากกว่า 5.0	1	3.6
ค่าต่ำสุด = 0.25 ค่าสูงสุด = 9.00 ค่าเฉลี่ย = 1.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.011		
ประเภทผลผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หม่อนผลสด	12	35.3
ใบหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม	16	41.7
ใบหม่อนเพื่อจำหน่าย	2	5.9
ใบหม่อนเพื่อแปรรูป	4	11.8
พันธุ์หม่อน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เชียงใหม่	12	27.9
บุรีรัมย์ 60	18	41.9
สกลนคร	9	20.9
สกลนคร 85	4	9.3

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

N = 28		
สภาพการปลูกหม่อน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลผลิตหม่อน (กิโลกรัมต่อปี) N=12		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100	6	50.0
101-200	1	8.3
201-300	1	8.3
301-400	1	8.3
มากกว่า 400	3	25.1
ค่าต่ำสุด = 50 ค่าสูงสุด = 1,000 ค่าเฉลี่ย = 279.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 273.411		
ผลผลิตใบหม่อน (กิโลกรัมต่อปี) N=2		
800	1	50.0
2,000	1	50.0
ค่าต่ำสุด = 800 ค่าสูงสุด = 2,000 ค่าเฉลี่ย = 1,400 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 848.528		
ราคาผลหม่อน (บาทต่อกิโลกรัม) N=12		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 40	0	0.0
41-50	6	50.0
51-100	2	16.7
101-150	3	25.0
มากกว่า 150	1	8.3
ค่าต่ำสุด = 50 บาท ค่าสูงสุด = 200 ค่าเฉลี่ย = 89.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 53.506		
ราคาใบหม่อน (บาทต่อกิโลกรัม) N=2		
10	2	100.0
แหล่งจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขายตรงถึงผู้บริโภค	14	73.7
พ่อค้าคนกลาง	0	0.0
บริษัท/ร้านค้า	2	10.5
รวมกลุ่ม/สหกรณ์	1	5.3
ตลาดออนไลน์	2	10.5

จากตารางที่ 4.4 ผลการศึกษสภาพการปลูกหม่อนของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ประสบการณ์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 32.1 มีประสบการณ์การปลูกหม่อน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีประสบการณ์การปลูกหม่อน 6-10 ปี และมากกว่า 20 ปี เท่ากัน ร้อยละ 10.7 มีประสบการณ์การปลูกหม่อน 16-20 ปี และมีเพียงร้อยละ 7.2 มีประสบการณ์ปลูกหม่อน 11-15 ปี โดยมีประสบการณ์การปลูกหม่อนน้อยสุด 2 ปี มากที่สุด 32 ปี ประสบการณ์การปลูกหม่อนเฉลี่ย 13.57 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.020

พื้นที่ปลูกหม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 60.7 มีพื้นที่ในการปลูกหม่อน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.0 ไร่ มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีพื้นที่ปลูกหม่อนระหว่าง 1.1-3.0 ไร่ ร้อยละ 10.7 มีพื้นที่ปลูกหม่อนระหว่าง 3.1-5.0 ไร่ มีเพียง ร้อยละ 3.6 มีพื้นที่ปลูกหม่อนมากกว่า 5.0 ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูกหม่อนน้อยที่สุด 0.25 ไร่ มากที่สุด 9.00 ไร่ พื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 1.72 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.011

ประเภทผลผลิต พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 47.1 ใช้ใบหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม มากที่สุด รองลงมา 35.3 ใช้หม่อนผลสด ร้อยละ 11.8 ใช้ใบหม่อนเพื่อแปรรูป และมีเพียงร้อยละ 5.9 ใช้ใบหม่อนเพื่อจำหน่าย

พันธุ์หม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 41.9 ปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 27.9 ปลูกหม่อนพันธุ์เชียงใหม่ ร้อยละ 20.9 ปลูกหม่อนพันธุ์สกลนคร และมีเพียงร้อยละ 9.3 ปลูกหม่อนพันธุ์สกลนคร 85

ผลผลิตหม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.0 มีผลผลิตหม่อน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.1 มีผลผลิตหม่อนมากกว่า 400 กิโลกรัมต่อปี ร้อยละ 8.3 มีผลผลิตหม่อน ระหว่าง 101-200 กิโลกรัมต่อปี ระหว่าง 201-300 กิโลกรัมต่อปี และระหว่าง 301-400 กิโลกรัมต่อปี เท่ากัน โดยมีผลผลิตหม่อนน้อยที่สุด 50 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด 1,000 กิโลกรัมต่อปี ผลผลิตหม่อนเฉลี่ย 279.17 กิโลกรัมต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 273.411

ผลผลิตใบหม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.0 มีผลผลิตใบหม่อน 800 กิโลกรัมต่อปี และมีผลผลิตใบหม่อน 2,000 กิโลกรัมต่อปี เท่ากัน โดยผลผลิตใบหม่อนน้อยที่สุด 800 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี มากที่สุด 2,000 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ผลผลิตใบหม่อนเฉลี่ย 1,400.00 กิโลกรัมต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 848.528

ราคาผลหม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.0 ขายผลหม่อนราคา ระหว่าง 41-50 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 ขายผลหม่อนราคา ระหว่าง 101-150 บาทต่อกิโลกรัม ร้อยละ 16.7 ขายผลหม่อนราคา ระหว่าง 51-100 บาทต่อกิโลกรัม เท่ากัน มีเพียงร้อยละ 8.3

ขายผลหม่อนราคามากกว่า 150 บาทต่อกิโลกรัม โดยราคาผลหม่อนน้อยที่สุด 50 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด 200 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลหม่อนเฉลี่ย 95.00 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 53.506

ราคาใบหม่อน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 100.0 ขายใบหม่อน ราคา 10 บาทต่อกิโลกรัม

แหล่งจำหน่ายผลผลิต พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 73.7 จำหน่ายตรงถึงผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 10.5 ขายผลผลิตให้บริษัท/ร้านค้า และตลาดออนไลน์ เท่ากัน มีเพียงร้อยละ 5.3 ขายผลผลิตในกลุ่ม/สหกรณ์

2.2 สภาพการเลี้ยงไหม

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงไหม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 สภาพการเลี้ยงไหม

N = 16		
สภาพการเลี้ยงไหม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	2	12.5
6-10	1	6.3
11-15	2	12.5
16-20	3	18.7
มากกว่า 20	8	50.0
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 60 ค่าเฉลี่ย = 22.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.117		
รูปแบบการเลี้ยง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไหมหัตถกรรม	12	57.1
ไหมอุตสาหกรรม	9	42.9
พันธุ์ไหม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไทยพื้นบ้าน	11	39.3
ไทยลูกผสม	14	50.0
ไหมกินฟီးอื่นๆ	3	10.7

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

N = 16

สภาพการเลี้ยงไหม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนรุ่นการเลี้ยงไหม (รุ่น/ปี)		
1-2	4	25.0
3-4	7	43.8
5-6	3	18.7
มากกว่า 6	2	12.5
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 8 ค่าเฉลี่ย = 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.826		
ปริมาณแผ่นไข่ไหม (แผ่น/ปี) ไข่ไหม 1 แผ่น จำนวน 23,000 ฟอง		
1-3	3	18.7
4-6	8	50.0
7-9	3	18.7
10-12	1	6.3
มากกว่า 12	1	6.3
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 15 ค่าเฉลี่ย = 5.56 เบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.286		
ผลผลิตรังไหม (กิโลกรัมต่อปี) N=12		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50	2	16.7
51-100	3	25.0
101-150	3	25.0
มากกว่า 150	4	33.3
ค่าต่ำสุด = 30 ค่าสูงสุด = 200 ค่าเฉลี่ย = 126.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 58.088		
ผลผลิตเส้นไหม (กิโลกรัมต่อปี) N=8		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	3	37.5
6-10	1	12.5
11-15	1	12.5
มากกว่า 15	3	37.5
ค่าต่ำสุด = 3 ค่าสูงสุด = 30 ค่าเฉลี่ย = 13.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.487		

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

N = 16		
สภาพการเลี้ยงไหม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลผลิตดักแด้ไหม (กิโลกรัมต่อปี) N=9		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	4	44.4
31-60	2	22.3
มากกว่า 60	3	33.3
ค่าต่ำสุด = 9 ค่าสูงสุด = 120 ค่าเฉลี่ย = 54.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 45.147		
ราคารังไหม (บาทต่อกิโลกรัม) N=12		
120	1	8.3
150	11	91.7
ค่าต่ำสุด = 120 ค่าสูงสุด = 150 ค่าเฉลี่ย = 135.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 21.213		
ราคาสันไหม (บาทต่อกิโลกรัม) N=8		
1,200	1	12.5
1,500	7	87.5
ค่าต่ำสุด = 1,200 ค่าสูงสุด = 1,500 ค่าเฉลี่ย = 1,350.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 212.132		
ราคาดักแด้ไหม (บาทต่อกิโลกรัม) N=9		
100	1	11.1
120	6	66.7
150	2	22.2
ค่าต่ำสุด = 100 ค่าสูงสุด = 150 ค่าเฉลี่ย = 123.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 25.166		
แหล่งจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขายตรงถึงผู้บริโภค	16	88.8
บริษัท/ร้านค้า	1	5.6
ตลาดออนไลน์	1	5.6

จากตารางที่ 4.5 ผลการศึกษาแสดงของสภาพการเลี้ยงไหมของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ประสบการณ์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.0 มีประสบการณ์เลี้ยงไหม มากกว่า 20 ปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 18.7 มีประสบการณ์เลี้ยงไหม ระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 12.5 มีประสบการณ์เลี้ยงไหม น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี และระหว่าง 11-15 ปี เท่ากัน และมีเพียง ร้อยละ 6.3 มีประสบการณ์เลี้ยงไหม 6-10 ปี โดยมีประสบการณ์เลี้ยงไหมน้อยสุด 5 ปี มากที่สุด 60 ปี ประสบการณ์เลี้ยงไหมเฉลี่ย 22.94 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.117

รูปแบบการเลี้ยงไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 57.1 เลี้ยงไหมแบบหัตถกรรม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 42.9 เลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม

พันธุ์ไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.0 เลี้ยงไหมพันธุ์ไทยลูกผสม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 39.3 เลี้ยงไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน และมีเพียงร้อยละ 10.7 เลี้ยงไหมกินพืชอื่นๆ

จำนวนรุ่นการเลี้ยงไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 43.8 มีการเลี้ยงไหม ระหว่าง 3-4 รุ่นต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีการเลี้ยงไหม ระหว่าง 1-2 รุ่นต่อปี ร้อยละ 18.7 มีการเลี้ยงไหม ระหว่าง 5-6 รุ่นต่อปี และมีเพียง ร้อยละ 12.5 มีการเลี้ยงไหม มากกว่า 6 รุ่น โดยมีการเลี้ยงไหมน้อยที่สุด 2 รุ่นต่อปี มากที่สุด 8 รุ่นต่อปี มีการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 4.00 รุ่นต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.826

ปริมาณแผ่นไข่ไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.0 มีปริมาณการเลี้ยงไหม ระหว่าง 4-6 แผ่นต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 18.8 มีปริมาณการเลี้ยงไหม ระหว่าง 1-3 แผ่นต่อปี และระหว่าง 7-9 แผ่นต่อปี เท่ากัน มีเพียง ร้อยละ 6.3 มีปริมาณการเลี้ยงไหมระหว่าง 10-12 แผ่นต่อปี และมากกว่า 12 แผ่นต่อปี เท่ากัน โดยมีปริมาณการเลี้ยงไหม น้อยที่สุด 2 แผ่นต่อปี มากที่สุด 15 แผ่นต่อปี ปริมาณการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 5.56 แผ่นต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.286

ผลผลิตรังไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 33.3 มีผลผลิตรังไหม มากกว่า 150 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีผลผลิตรังไหม ระหว่าง 51-100 กิโลกรัมต่อปี และระหว่าง 101-150 กิโลกรัมต่อปี เท่ากัน มีเพียง ร้อยละ 16.7 มีผลผลิตรังไหม น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 กิโลกรัมต่อปี โดยมีผลผลิตรังไหม น้อยที่สุด 30 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด 200 กิโลกรัมต่อปี ผลผลิตรังไหมเฉลี่ย 126.67 กิโลกรัมต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 58.088

ผลผลิตเส้นไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 37.5 มีผลผลิตเส้นไหม น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 กิโลกรัมต่อปี และมากกว่า 20 กิโลกรัมต่อปี เท่ากัน รองลงมา ร้อยละ 12.5 มีผลผลิตเส้นไหม ระหว่าง 6-10 กิโลกรัมต่อปี และระหว่าง 11-15 กิโลกรัมต่อปี เท่ากัน โดยมีผลผลิตเส้นไหม น้อยที่สุด 3 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด 30 กิโลกรัมต่อปี ผลผลิตเส้นไหมเฉลี่ย 13.38 กิโลกรัมต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.487

ผลผลิตดักแด้ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 44.4 มีผลผลิตดักแด้ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 33.3 มีผลผลิตดักแด้ มากกว่า 60 กิโลกรัมต่อปี และมีเพียง ร้อยละ 22.3 มีผลผลิตดักแด้ ระหว่าง 31-60 กิโลกรัมต่อปี โดยมีผลผลิตดักแด้ น้อยที่สุด 9 กิโลกรัมต่อปี มากที่สุด 120 กิโลกรัมต่อปี ผลผลิตดักแด้เฉลี่ย 54.00 กิโลกรัมต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 45.147

ราคารังไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 91.7 จำหน่ายรังไหมราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 8.3 จำหน่ายรังไหมราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม โดยจำหน่ายรังไหมราคา น้อยที่สุด 120 บาท มากที่สุด 150 บาท ราคารังไหมเฉลี่ย 135.00 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 21.213

ราคาเส้นไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 87.5 จำหน่ายเส้นไหมราคา 1,500 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 12.5 จำหน่ายเส้นไหมราคา 1,200 บาทต่อกิโลกรัม โดยจำหน่ายเส้นไหมราคา น้อยที่สุด 1,200 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด 1,500 บาทต่อกิโลกรัม ราคาเส้นไหมเฉลี่ย 1,350.00 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 212.132

ราคาดักแด้ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 66.7 จำหน่ายดักแด้ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 22.2 จำหน่ายดักแด้ราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม และมีเพียง ร้อยละ 11.1 จำหน่ายดักแด้ราคา 100 บาทต่อกิโลกรัม โดยจำหน่ายดักแด้ราคา น้อยที่สุด 100 บาทต่อกิโลกรัม มากที่สุด 150 บาทต่อกิโลกรัม ราคาดักแด้เฉลี่ย 123.33 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.899

แหล่งจำหน่าย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 88.9 จำหน่ายตรงถึงผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 5.6 จำหน่ายให้บริษัท/ร้านค้า และตลาดออนไลน์ เท่ากัน

2.3 สภาพการทอผ้า

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการทอผ้า ได้แก่ ประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ การทอการได้มาของเส้นไหม ประเภทผ้า ปริมาณผ้าเมตร ปริมาณผ้าผืน ราคาผ้าเมตร ราคาผ้าผืน และแหล่งจำหน่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัด เชียงใหม่ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 สภาพการทอผ้า

N = 62		
สภาพการทอผ้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	21	33.9
11-20	4	6.5
21-30	14	22.6
31-40	11	17.6
มากกว่า 40	12	19.4
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 58 ค่าเฉลี่ย = 26.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 17.967		
วัตถุประสงค์การทอผ้า		
รับจ้างทอผ้า	15	24.2
ทอผ้าจำหน่ายเอง	47	75.8
การได้มาของเส้นไหม		
ผลิตเอง	9	14.5
ศูนย์ศิลปาชีพ	2	3.2
ผู้ประกอบการ	16	25.8
ซื้อ แหล่งซื้อ ได้แก่ บริษัท กลุ่มหม่อนไหม	35	56.5
ประเภทผ้าที่ทอ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ผ้าพื้นเรียบ	23	27.1
ผ้ายกดอก	5	5.9
ผ้าจก	44	51.8
ผ้าจิด	1	1.2
ผ้ามัดหมี่	12	14.0
ปริมาณผ้าเมตร (เมตรต่อปี) N=3		
1-20	1	33.3
21-40	1	33.3
มากกว่า 40	1	33.4
ค่าต่ำสุด = 12 ค่าสูงสุด = 48 ค่าเฉลี่ย = 27.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 18.735		

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

N = 62		
สภาพการทอผ้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปริมาณผ้าผืน (ผืนต่อปี) N=59		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	30	50.8
6-10	14	23.7
11-15	9	15.3
16-20	2	3.4
มากกว่า 20	4	6.8
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 24 ค่าเฉลี่ย = 6.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.981		
ราคาผ้าเมตร (บาทต่อเมตร) N=3		
1,000	2	66.7
1,500	1	33.3
ค่าต่ำสุด = 1,000 ค่าสูงสุด = 1,500 ค่าเฉลี่ย = 1,166.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 288.675		
ราคาผ้าผืน (บาทต่อผืน) N=59		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000	1	1.7
1,001-5,000	23	39.0
5,001-10,000	28	47.5
10,001-15,000	5	8.5
มากกว่า 15,000 บาท	2	3.3
ค่าต่ำสุด = 1,000 ค่าสูงสุด = 25,000 ค่าเฉลี่ย = 7,432.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4,733.608		
แหล่งจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ขายตรงถึงผู้บริโภค	47	57.3
พ่อค้าคนกลาง	1	1.2
บริษัท/ร้านค้า	20	24.4
รวมกลุ่มหรือสหกรณ์	12	14.6
ตลาดออนไลน์	2	2.4

จากตารางที่ 4.6 ผลการศึกษาแสดงของสภาพการทอผ้าของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม ในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ประสบการณ์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 33.9 มีประสบการณ์ทอผ้า น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 22.6 มีประสบการณ์ทอผ้า ระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 19.4 มีประสบการณ์ทอผ้า มากกว่า 40 ปี ร้อยละ 17.6 มีประสบการณ์ทอผ้า ระหว่าง 31-40 ปี และมีเพียงร้อยละ 6.5 มีประสบการณ์ทอผ้า ระหว่าง 11-20 ปี โดยมีประสบการณ์ทอผ้า น้อยสุด 1 ปี มากที่สุด 58 ปี ประสบการณ์ทอผ้าเฉลี่ย 26.24 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.967

วัตถุประสงค์การทอผ้า พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 75.8 มีวัตถุประสงค์ในการทอผ้าจำหน่ายเอง มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 24.2 มีวัตถุประสงค์ในการรับจ้างทอผ้า

การได้มาของเส้นไหม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 56.5 ได้เส้นไหมมาจากการซื้อแหล่งซื้อได้แก่ บริษัทเอกชน และกลุ่มอาชีพหม่อนไหม มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 25.8 ได้เส้นไหมจากผู้ประกอบการ ร้อยละ 14.5 ได้เส้นไหมมาจากการผลิตเอง มีเพียงร้อยละ 2.4 ได้เส้นไหมจากศูนย์ศิลปาชีพ

ประเภทผ้าที่ทอ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 51.8 ทอผ้าจก มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 27.1 ทอผ้าพื้นเรียบ ร้อยละ 14.0 ทอผ้ามัดหมี่ ร้อยละ 5.9 ทอผ้ายกดอก และมีเพียงร้อยละ 1.2 ทอผ้าจิต ตามลำดับ

ปริมาณผ้าเมตร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 33.3 มีปริมาณการทอผ้าเมตร ระหว่าง 1-20 เมตรต่อปี ระหว่าง 21-40 เมตรต่อปี และมากกว่า 40 เมตรต่อปี เท่ากัน โดยปริมาณการทอผ้าเมตร น้อยที่สุด 12 เมตรต่อปี มากที่สุด 48 เมตรต่อปี ปริมาณการทอผ้าเมตรเฉลี่ย 26.67 เมตรต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 18.903

ปริมาณผ้าผืน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.8 มีปริมาณการทอผ้าผืน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ผืนต่อปี มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 23.7 มีปริมาณการทอผ้าผืน ระหว่าง 6-10 ผืนต่อปี ร้อยละ 15.3 มีปริมาณการทอผ้าผืน ระหว่าง 11-15 ผืนต่อปี ร้อยละ 6.8 มีปริมาณการทอผ้าผืน มากกว่า 20 ผืนต่อปี และมีเพียงร้อยละ 3.4 มีปริมาณการทอผ้าผืน ระหว่าง 16-20 ผืนต่อปี โดยปริมาณการทอผ้าผืน น้อยที่สุด 1 ผืนต่อปี มากที่สุด 24 ผืนต่อปี ปริมาณการทอผ้าผืนเฉลี่ย 6.51 ผืนต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.981

ราคาผ้าเมตร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 66.7 จำหน่ายผ้าเมตรราคา 1,000 บาทต่อเมตร มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 33.3 จำหน่ายผ้าเมตรราคา 1,500 บาทต่อเมตร โดยราคาผ้าเมตร น้อยที่สุด 1,000 บาทต่อเมตร มากที่สุด 1,500 บาทต่อเมตร ราคาผ้าเมตรเฉลี่ย 1,166.67 บาทต่อเมตร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 288.675

ราคาผ้าฝืน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 47.5 จำหน่ายผ้าฝืนราคา ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อผืน มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 39.0 จำหน่ายผ้าฝืนราคา ระหว่าง 1,001-5,000 บาทต่อผืน ร้อยละ 8.5 จำหน่ายผ้าฝืนราคา ระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อผืน ร้อยละ 3.3 จำหน่ายผ้าฝืนราคา มากกว่า 15,000 บาทต่อผืน และมีเพียง ร้อยละ 1.7 จำหน่ายผ้าฝืนราคา น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อผืน ตามลำดับ โดยราคาผ้าฝืน น้อยที่สุด 1,000 บาทต่อผืน มากที่สุด 25,000 บาทต่อผืน ราคาผ้าฝืนเฉลี่ย 7,432.20 บาทต่อผืน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,733.608

แหล่งจำหน่าย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 57.3 จำหน่ายตรงถึงผู้บริโภค มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 24.4 จำหน่ายให้บริษัท/ร้านค้า ร้อยละ 14.6 จำหน่ายให้กลุ่มหรือสหกรณ์ ร้อยละ 2.4 จำหน่ายตลาดออนไลน์ มีเพียงร้อยละ 1.2 จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกร

3.1 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

การศึกษาความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ประกอบด้วยคำถามตามประเภทกิจกรรม ได้แก่ ด้านการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้า ประเภทละ 5 ข้อ โดยให้คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูกเท่ากับ 1 ข้อที่ตอบผิดเท่ากับ 0 ปรากฏผลดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ด้านการปลูกหม่อน

N = 33				
ความรู้เกี่ยวกับการปลูกหม่อน	ตอบถูก			
	เฉลี่ย	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
1. การปลูกหม่อนควรปลูกในฤดูหนาวเพื่อให้ต้นหม่อนได้พักตัวนานขึ้น (เฉลี่ย: ต้นหม่อนควรปลูกช่วงต้นฤดูฝน เพื่อให้รากเจริญเติบโตได้ดี)	ผิด	24	72.7	5
2. หม่อนจะเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่น้ำท่วมขัง (เฉลี่ย: สภาพน้ำท่วมขังทำให้หม่อนเป็นโรคหรือตาย)	ผิด	30	90.9	3
3. หม่อนพันธุ์เชียงใหม่นิยมปลูกไว้เพื่อบริโภคสดและการแปรรูป	ถูก	29	87.9	4

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

N = 33

ความรู้เกี่ยวกับการปลูกหม่อน	เฉลี่ย	ตอบถูก		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
4. ใบหม่อนมีสรรพคุณลดระดับน้ำตาลในเลือดและความดันโลหิตได้	ถูก	33	100.0	1
5. หม่อน สามารถขยายพันธุ์โดยวิธี เช่น การเพาะเมล็ด การปักชำ การติดตา การตอนกิ่ง เป็นต้น	ถูก	33	100	1

จากตารางที่ 4.7 ผลการศึกษาความรู้ด้านการปลูกหม่อนของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ด้านการปลูกหม่อน พบว่า เมื่อพิจารณารายชื่อที่ตอบถูกต้องมาก 2 อันดับแรก คือ เกษตรกรร้อยละ 100 มีความรู้ในประเด็นเรื่อง (เฉลี่ยคือ ถูก) ใบหม่อนมีสรรพคุณลดระดับน้ำตาลในเลือดและความดันโลหิตได้ และหม่อนสามารถขยายพันธุ์โดยวิธี เช่น การเพาะเมล็ด การปักชำ การติดตา การตอนกิ่ง รองลงมา ร้อยละ 90.9 (เฉลี่ยคือ ผิด) ดันหม่อนจะเจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่มีน้ำท่วมขัง และตอบถูกน้อย 2 ลำดับ ได้แก่ ร้อยละ 87.9 (เฉลี่ยคือ ถูก) หม่อนพันธุ์เชียงใหม่ นิยมปลูกไว้เพื่อบริโภคผลสดและการแปรรูป และร้อยละ 72.7 (เฉลี่ยคือ ผิด) การปลูกหม่อนควรปลูกในฤดูหนาวเพื่อให้ต้นหม่อนได้พักตัวนานขึ้น

ระดับความรู้ด้านการปลูกหม่อนของเกษตรกร โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วรวมคะแนนทั้งหมด นำคะแนนรวมของเกษตรกรแต่ละคนมาจัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ในการประเมิน ผลการวิเคราะห์ดังปรากฏในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ระดับความรู้โดยรวมของเกษตรกรด้านการปลูกหม่อน โดยพิจารณาจากจำนวนคะแนนที่เกษตรกรตอบถูก

N = 33

คะแนน	ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
1	น้อยที่สุด	0	0.0
2	น้อย	0	0.0
3	ปานกลาง	0	0.0
4	มาก	16	48.5
5	มากที่สุด	17	51.5
ค่าต่ำสุด = 4 ข้อ ค่าสูงสุด = 5 ข้อ			
ค่าเฉลี่ย = 4.52 ข้อ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.508			

ตารางที่ 4.9 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนใหม่ของเกษตรกร ด้านการเลี้ยงไหม

N = 21

ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไหม	ตอบถูก			
	เฉลย	จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
1. การวางแผนการเลี้ยงไหมที่ดี ควรเลี้ยงหลายรุ่นใน ห้องเดียวกันเพื่อให้ได้ปริมาณมาก (เฉลย: จะทำให้ ไหมอ่อนแอ และเกิดโรคได้ง่าย)	ผิด	17	81.0	4
2. ไหมเป็นแมลงที่ให้เส้นใย ระยะหนอนจะลอก คราบหรือนอน จำนวน 4 ครั้ง	ถูก	21	100.0	1
3. ขณะไหมตื่นให้โรยยาป้องกันกำจัดเชื้อโรค และ ตอนไหมนอนให้โรยปูน	ถูก	21	100.0	1
4. ถ้าพบไหมเป็นโรคตายให้ใช้มือจับและทิ้งถังขยะ (เฉลย: ควรใช้ตะเกียบแทนการใช้มือจับโดยตรง)	ผิด ถูก	11 21	52.4 100.0	5 1
5. การถ่ายมูลเป็นสิ่งจำเป็นเพราะมูลเป็นที่สะสมของ เชื้อโรค				

จากตารางที่ 4.9 ผลการศึกษาความรู้ด้านการเลี้ยงไหมของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ด้านการเลี้ยงไหม พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อที่ตอบถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ เกษตรกรร้อยละ 100 (เฉลี่ยคือ ถูก) มีความรู้ในประเด็นเรื่อง ไหมเป็นแมลงที่ให้เส้นใย ระยะหนอนจะลอกคราบหรือนอน จำนวน 4 ครั้ง ขณะไหมเดินให้โรยยาป้องกันกำจัดเชื้อโรค และตอนไหมนอนให้โรยปูนขาว และ 3) การถ่ายมูลเป็นสิ่งจำเป็นเพราะมูลเป็นที่สะสมของเชื้อโรคที่เกิดในหนอนไหมเท่ากัน รองลงมา ร้อยละ 81.0 (เฉลี่ยคือ ผิด) การวางแผนการเลี้ยงไหมที่ดี ควรเลี้ยงหลายรุ่นในห้องเดียวกันเพื่อให้ได้ปริมาณมาก และตอบถูกน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 52.4 (เฉลี่ยคือ ผิด) การถ่ายมูลเป็นสิ่งจำเป็นเพราะมูลเป็นที่สะสมของเชื้อโรคที่เกิดในหนอนไหม

ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไหมของเกษตรกร โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูกและให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วรวมคะแนนทั้งหมด นำคะแนนรวมของเกษตรกรแต่ละคนมาจัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ในการประเมิน ผลการวิเคราะห์ดังปรากฏในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ระดับความรู้โดยรวมของเกษตรกรด้านการเลี้ยงไหม โดยพิจารณาจากจำนวนคะแนนที่เกษตรกรตอบถูก

N = 21			
คะแนน	ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
1	น้อยที่สุด	0	0.0
2	น้อย	0	0.0
3	ปานกลาง	2	9.5
4	มาก	10	47.6
5	มากที่สุด	9	42.9
ค่าต่ำสุด = 3 ข้อ		ค่าสูงสุด = 5 ข้อ	
ค่าเฉลี่ย = 4.33 ข้อ		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.658	

ตารางที่ 4.11 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ด้านการทอผ้า

N = 63

ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	เฉลย	ตอบถูก		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	อันดับ
การทอผ้า				
1. การออกแบบลวดลายผ้า สามารถทำได้เฉพาะกับกระดาษกราฟเท่านั้น (เฉลย: การออกแบบลวดลายผ้าสามารถทำได้หลากหลายวิธี)	ผิด	45	71.4	5
2. อุปกรณ์ที่ใช้บรรจุหลอดเส้นไหมพุ่ง เรียกว่ากระสวย	ถูก	62	98.4	1
3. การทอผ้าจะเพิ่มด้ายพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่าในผืนผ้าเพื่อให้เกิดลวดลาย	ถูก	59	93.7	3
4. การ “ด้นดอก” คือ การเก็บลวดลายบนผืนผ้า	ถูก	60	95.2	2
5. กี่ทอผ้าที่มีหัวม้วนเรียกว่า “กี่โบราณ”(เฉลย: กี่โบราณไม่มีหัวม้วนในการดึงเส้น)	ผิด	49	77.8	4

จากตารางที่ 4.11 ผลการศึกษาความรู้ด้านการทอผ้าของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ด้านการทอผ้า พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อที่ตอบถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ เกษตรกรร้อยละ 98.4 (เฉลยคือ ถูก) มีความรู้ในประเด็นเรื่อง อุปกรณ์ที่ใช้บรรจุหลอดเส้นไหมพุ่ง เรียกว่า กระสวย รองลงมา ร้อยละ 95.2 (เฉลยคือ ถูก) การ “ด้นดอก” คือ การเก็บลวดลายบนผืนผ้า ร้อยละ 93.7 (เฉลยคือ ถูก) การทอผ้าจะเพิ่มด้ายพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่าในผืนผ้าเพื่อให้เกิดลวดลาย และตอบถูกปานกลาง ร้อยละ 77.8 (เฉลยคือ ผิด) กี่ทอผ้าที่มีหัวม้วนเรียกว่า “กี่โบราณ” และตอบถูกน้อย ร้อยละ 71.4 การออกแบบลวดลายผ้า สามารถทำได้เฉพาะกับกระดาษกราฟ

ระดับความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าของเกษตรกร โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูกและให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วรวมคะแนนทั้งหมด นำคะแนนรวมของเกษตรกรแต่ละคนมาจัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ในการประเมิน ผลการวิเคราะห์ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 4.12 ระดับความรู้โดยรวมเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร ด้านการทอผ้า โดยพิจารณาจากจำนวนคะแนนที่เกษตรกรตอบถูก

N = 63

คะแนน	ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
1	น้อยที่สุด	0	0.0
2	น้อย	2	3.2
3	ปานกลาง	6	9.5
4	มาก	22	34.9
5	มากที่สุด	33	52.4
ค่าต่ำสุด = 2 ข้อ		ค่าสูงสุด = 5 ข้อ	
ค่าเฉลี่ย = 4.30 ข้อ		ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.883	

ตารางที่ 4.13 สรุประดับความรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม

N = 83

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. การปลูกหม่อน	4.52	0.508	มากที่สุด	1
2. การเลี้ยงไหม	4.33	0.658	มากที่สุด	2
3. การทอผ้า	4.30	0.883	มากที่สุด	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.38	0.188	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.13 สรุปได้ว่า ระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุดคือ การปลูกหม่อน (ค่าเฉลี่ย 4.52) รองลงมาคือ การเลี้ยงไหม (ค่าเฉลี่ย 4.33) และการทอผ้า (ค่าเฉลี่ย 4.30) ตามลำดับ

3.2 แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งตามชนิดของสื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ปรากฏผลดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.14 แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

N = 83

ชนิดของสื่อ	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
สื่อบุคคล						3.27 (0.626)	ปานกลาง	
1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ	4 (4.82)	7 (8.43)	19 (22.89)	33 (39.76)	20 (24.10)	3.70 (1.079)	มาก	2
2. เจ้าหน้าที่เอกชน	21 (25.30)	23 (27.71)	29 (34.94)	4 (4.82)	6 (7.23)	2.41 (1.137)	น้อย	4
3. ผู้นำชุมชน	19 (22.89)	32 (38.55)	23 (27.71)	1 (1.20)	8 (9.64)	2.36 (1.143)	น้อย	5
4. สมาชิกในกลุ่ม	0 (0.00)	8 (9.64)	32 (38.55)	24 (28.92)	19 (22.89)	3.65 (0.943)	มาก	3
5. ครอบครัว/ญาติ	0 (0.00)	4 (4.82)	12 (14.46)	26 (31.33)	41 (49.40)	4.25 (0.881)	มากที่สุด	1
สื่อมวลชน						2.38 (0.949)	น้อย	
1. วิทยุ	37 (44.58)	25 (30.12)	15 (18.07)	3 (3.61)	3 (3.61)	1.92 (1.050)	น้อย	3
2. โทรทัศน์	24 (28.92)	22 (26.51)	26 (31.33)	4 (4.82)	7 (8.43)	2.34 (1.197)	น้อย	2
3. นิตรรศการหรือ งานแสดงสินค้า	13 (15.66)	15 (18.07)	28 (33.73)	24 (28.92)	3 (3.61)	2.87 (1.113)	ปานกลาง	1
สื่อสิ่งพิมพ์						2.49 (1.092)	น้อย	
1. เอกสาร หน่วยงานราชการ	13 (15.66)	22 (26.51)	24 (28.92)	19 (22.89)	5 (6.02)	2.77 (1.151)	ปานกลาง	1
2. แผ่นพับ/ โปสเตอร์	21 (25.30)	22 (26.51)	26 (31.33)	9 (10.84)	5 (6.02)	2.46 (1.161)	น้อย	2
3. โฉนด ประสาธัมพันธ์	25 (30.12)	27 (32.53)	15 (18.07)	11 (13.25)	5 (6.02)	2.33 (1.211)	น้อย	4

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

N = 83

ชนิดของสื่อ	ระดับการได้รับความรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)				
4. หนังสือ/วารสาร	19 (5.06)	27 (25.28)	25 (48.31)	7 (17.98)	5 (3.37)	2.42 (1.117)	น้อย	3
สื่อออนไลน์						2.82 (1.125)	ปานกลาง	
1. เว็บไซต์	18 (21.69)	18 (21.69)	29 (34.94)	13 (15.66)	5 (6.02)	2.63 (1.166)	ปานกลาง	4
2. โลก	15 (18.07)	25 (30.12)	17 (20.48)	15 (18.07)	11 (13.25)	2.78 (1.307)	ปานกลาง	3
3. เฟซบุ๊ก	18 (21.69)	21 (25.30)	12 (14.46)	20 (24.10)	12 (14.46)	2.84 (1.392)	ปานกลาง	2
4. ยูทูบ	11 (13.25)	18 (21.69)	22 (26.51)	19 (22.89)	13 (15.66)	3.06 (1.272)	ปานกลาง	1
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด						2.80 (0.766)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.14 ผลการศึกษาแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.80) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นชนิดของสื่อที่สรุปได้ดังนี้

สื่อบุคคล พบว่า แหล่งความรู้จากสื่อบุคคลของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.27) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ครอบครัว/ญาติ (ค่าเฉลี่ย 4.25) ระดับมาก จำนวน 2 สื่อ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.70) และสมาชิกในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.65) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 2 สื่อ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 2.41) และผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.36) ตามลำดับ

สื่อมวลชน พบว่า แหล่งความรู้จากสื่อมวลชนของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.38) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพ

ด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง คือ นิทรรศการหรืองานแสดงสินค้า (ค่าเฉลี่ย 2.87) อยู่ในระดับน้อย จำนวน 2 สื่อ ได้แก่ โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 2.34) และ วิทู (ค่าเฉลี่ย 1.92) ตามลำดับ

สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า แหล่งความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.49) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง คือ เอกสารหน่วยงานราชการ (ค่าเฉลี่ย 2.77) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 3 สื่อ ได้แก่ แผ่นพับ/โปสเตอร์ (ค่าเฉลี่ย 2.46) หนังสือ/วารสาร (ค่าเฉลี่ย 2.42) และวารสาร (ค่าเฉลี่ย 2.33) ตามลำดับ

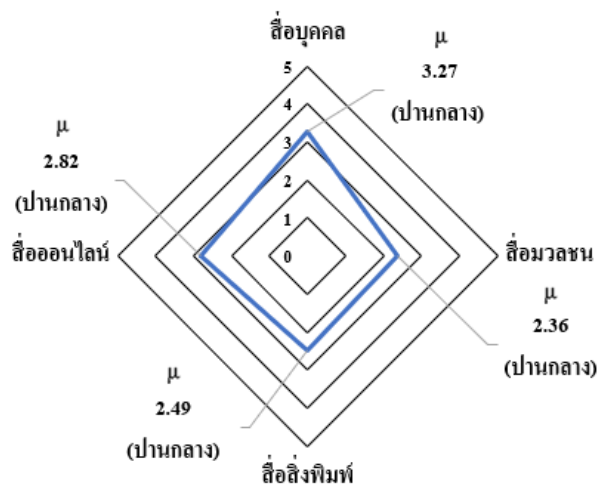
สื่อออนไลน์ แหล่งความรู้จากสื่อออนไลน์ของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.82) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 สื่อ ได้แก่ ยูทูบ (ค่าเฉลี่ย 3.06) เฟซบุ๊ก (ค่าเฉลี่ย 2.84) ไลน์ (ค่าเฉลี่ย 2.78) และเว็บไซต์ (ค่าเฉลี่ย 2.63) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 สรุปแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

N = 83

สื่อ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
สื่อบุคคล	3.27	0.626	ปานกลาง	1
สื่อมวลชน	2.38	0.949	ปานกลาง	4
สื่อสิ่งพิมพ์	2.49	1.092	ปานกลาง	3
สื่อออนไลน์	2.82	1.125	ปานกลาง	2
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	2.80	0.766	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.15 สรุปได้ว่า แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมได้รับจากสื่อบุคคลมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.27) รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 2.84) สื่อสิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 2.49) และสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 2.36) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

4.1 ความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

การศึกษาความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของเกษตรกร ปรากฏผลดังตารางที่ 4.16 ตารางที่ 4.16 ระดับความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหมอนไหม

N = 83

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
1.สร้างรายได้ให้กับครอบครัว	0 (0.00)	1 (1.20)	24 (28.92)	38 (45.78)	20 (24.10)	3.93 (0.762)	มาก	10
2.เป็นอาชีพที่มั่นคง	0 (0.00)	1 (1.20)	20 (24.10)	43 (51.81)	19 (22.89)	3.96 (0.723)	มาก	9
3. เป็นอาชีพที่ทำงานอยู่กับบ้าน	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (6.02)	45 (54.22)	33 (39.76)	4.34 (0.590)	มากที่สุด	7
4.ได้ทำงานในสภาพแวดล้อมดี	0 (0.00)	1 (1.20)	7 (8.43)	33 (39.76)	42 (50.60)	4.40 (0.697)	มากที่สุด	6

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

N = 83

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
5. อนุรักษ์สืบ สานอาชีพให้คงอยู่	0 (0.00)	0 (0.00)	9 (10.84)	25 (30.12)	49 (59.04)	4.48 (0.687)	มากที่สุด	4
6. มีความรักภูมิ ปัญญา	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (3.61)	23 (27.71)	57 (68.67)	4.65 (0.551)	มากที่สุด	2
7. อาชีพที่ต้องมี ความเชี่ยวชาญ	0 (0.00)	3 (3.61)	6 (7.23)	28 (33.73)	46 (55.42)	4.41 (0.781)	มากที่สุด	5
8. ได้รับการยก ย่องจากสังคม	5 (6.02)	0 (0.00)	15 (18.07)	27 (32.53)	36 (43.37)	4.07 (1.080)	มาก	8
9. สามารถสืบ ทอดให้ลูกหลาน	0 (0.00)	0 (0.00)	6 (7.23)	25 (30.12)	52 (62.65)	4.55 (0.630)	มากที่สุด	3
10. มีความสุข และพึงพอใจ	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (2.41)	22 (26.51)	59 (71.08)	4.69 (0.513)	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						4.34 (0.441)	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.16 ผลการศึกษา ระดับความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหมอนไหมของ
เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหมอนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

ความคิดเห็น พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหมอนไหม
อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.34) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ใน
ระดับมากที่สุด จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ มีความสุขและพึงพอใจในอาชีพหมอนไหม (ค่าเฉลี่ย
4.69) มากที่สุด รองลงมาคือ มีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.65) สามารถสืบ
ทอดอาชีพให้กับลูกหลานต่อไปได้ (ค่าเฉลี่ย 4.55) เป็นการอนุรักษ์สืบสานอาชีพให้คงอยู่ (ค่าเฉลี่ย
4.48) เป็นอาชีพที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (ค่าเฉลี่ย 4.41) ได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดี มี
ความปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.40) และเป็นอาชีพที่ได้ทำงานอยู่กับบ้านและได้ดูแลครอบครัว (ค่าเฉลี่ย
4.34) และเกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ได้รับการยกย่องชมเชย

จากสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.07) มากที่สุด รองลงมา เป็นอาชีพที่มั่นคง (ค่าเฉลี่ย 3.96) และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.93) ตามลำดับ

4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

การศึกษาความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ปรากฏผลดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร

N = 83

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
1. ด้านความรู้						3.89 (1.002)	มาก	
1.1 มีความรู้ใน อาชีพมากขึ้น	2 (2.41)	7 (8.43)	13 (15.66)	40 (48.19)	21 (25.30)	3.86 (0.977)	มาก	2
1.2 มีความรู้ มาตรฐานสินค้า	3 (3.61)	8 (9.64)	11 (13.25)	38 (45.78)	23 (27.71)	3.84 (1.053)	มาก	3
1.3 มีความรู้การ แปรรูปเพิ่มมูลค่า	3 (3.61)	6 (7.23)	13 (15.66)	29 (34.94)	32 (38.55)	3.98 (1.082)	มาก	1
2. ด้านการผลิต						3.48 (0.988)	มาก	
2.1 มีเงินทุน	7 (8.43)	11 (13.25)	28 (33.73)	21 (25.30)	16 (19.28)	3.34 (1.182)	ปานกลาง	3
2.2 มีแรงงาน เพิ่ม	7 (8.43)	17 (20.48)	23 (27.71)	19 (22.89)	17 (20.48)	3.27 (1.240)	ปานกลาง	4
2.3 ได้รับการ รับรองมาตรฐาน	2 (2.41)	7 (8.43)	22 (26.51)	25 (30.12)	27 (32.53)	3.82 (1.061)	มาก	1
2.4 การนำ เทคโนโลยีมาใช้	6 (7.23)	9 (10.84)	27 (32.53)	18 (21.69)	23 (27.71)	3.52 (1.213)	มาก	2

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

N = 83

ประเด็นความ ต้องการ	ระดับความต้องการ (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
3. ด้านการตลาด						4.28 (0.910)	มากที่สุด	
3.1 มีตลาดรับ ซื้อที่แน่นอน	2 (2.41)	3 (3.61)	14 (16.87)	21 (25.30)	43 (51.81)	4.20 (1.009)	มาก	3
3.2 มีช่องทาง จำหน่ายหลากหลาย	0 (0.00)	4 (4.82)	10 (12.05)	17 (20.48)	52 (62.65)	4.41 (0.884)	มากที่สุด	1
3.3 มีการประชาสัมพันธ์ สัมพันธ์มากขึ้น	2 (2.41)	2 (2.41)	14 (13.87)	21 (25.30)	44 (53.01)	4.24 (0.983)	มากที่สุด	2
4. ด้านการ สนับสนุน						3.77 (0.999)	มาก	
4.1 การศึกษา งานนอกสถานที่	5 (6.02)	5 (6.02)	27 (32.53)	30 (36.14)	16 (19.28)	3.57 (1.061)	มาก	3
4.2 ฝึกอบรม สมาชิก	5 (6.02)	4 (4.82)	17 (20.48)	30 (36.14)	27 (32.53)	3.84 (1.121)	มาก	2
4.3 การรวมกลุ่ม สร้างเครือข่าย	3 (3.61)	5 (6.02)	16 (19.28)	32 (38.55)	27 (32.53)	3.90 (1.043)	มาก	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						3.82 (0.766)	มาก	

จากตารางที่ 4.17 ผลการศึกษาระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) เมื่อพิจารณาแยกความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

ด้านความรู้ ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพในด้านความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ มีความรู้ด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.98) มากที่สุด รองลงมา มี

ความรู้ในการประกอบอาชีพมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.86) และมีความรู้ในเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.84) ตามลำดับ

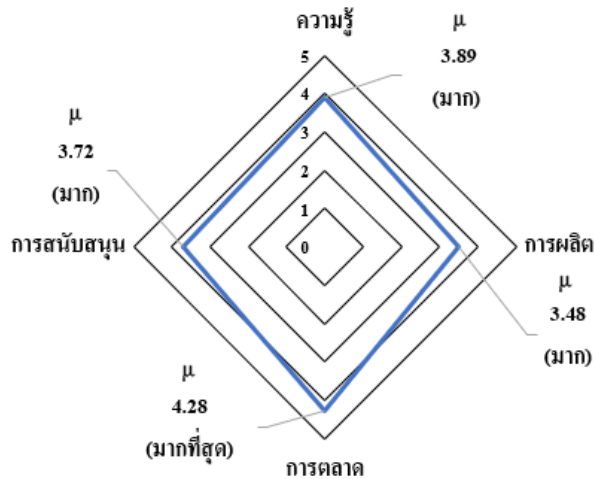
ด้านการผลิต ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพในการผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.48) และเพื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.82) มากที่สุด รองลงมา การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ (ค่าเฉลี่ย 3.52) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ มีเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 3.34) และมีแรงงานเพิ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.27) ตามลำดับ

ด้านการตลาด ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพในการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.28) และเพื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ มีช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 4.41) มากที่สุด รองลงมา มีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.24) และอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 4.20)

ด้านการสนับสนุน ระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพในการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) และเพื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ มีการรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.90) มากที่สุด รองลงมา การฝึกอบรมส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.84) และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ (ค่าเฉลี่ย 3.57) ตารางที่ 4.18 สรุประดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร

N = 83				
สื่อ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน	ความหมาย	อันดับ
มาตรฐาน				
ความรู้	3.89	1.002	มาก	2
การผลิต	3.48	0.988	มาก	4
การตลาด	4.28	0.910	มากที่สุด	1
การสนับสนุน	3.72	0.990	มาก	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.82	0.766	มาก	

จากตารางที่ 4.18 สรุปได้ว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมในการตลาดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.28) รองลงมาคือ ด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.89) ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 3.72) และด้านการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.48) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพ 4.2

ภาพที่ 4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก โอกาส อุปสรรค และ
แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่

5.1 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

5.1.1 ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกร ปรากฏผลดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

N = 83

ประเด็น	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
1. ด้านความรู้						3.23 (1.093)	ปานกลาง	
1.1 ขาดความรู้ใน การผลิตที่มีคุณภาพ	13 (15.66)	13 (15.66)	33 (39.76)	19 (22.89)	5 (6.02)	2.88 (1.120)	ปานกลาง	4
1.2 ขาดความรู้ แปรรูป/เพิ่มมูลค่า	10 (12.05)	12 (14.46)	17 (20.48)	28 (33.73)	16 (19.28)	3.34 (1.281)	ปานกลาง	2

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

N = 83

ประเด็น	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
1.3 ขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน	10 (12.05)	15 (18.07)	20 (24.10)	24 (28.92)	14 (16.87)	3.20 (1.266)	ปานกลาง	3
1.4 ขาดความรู้ด้านธุรกิจและตลาด	10 (12.05)	5 (6.02)	17 (20.48)	34 (40.96)	17 (20.48)	3.52 (1.233)	มาก	1
2. ด้านการผลิต						3.43 (0.773)	มาก	
2.1 ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง	1 (2.41)	13 (8.43)	37 (15.66)	17 (48.19)	15 (25.30)	3.39 (0.998)	ปานกลาง	3
2.2 ปริมาณผลผลิตไม่คงที่	0 (0.00)	14 (16.87)	26 (31.33)	28 (33.73)	15 (18.07)	3.53 (0.980)	มาก	2
2.3 ขั้นตอนการผลิตยุ่งยาก	4 (4.82)	13 (15.66)	33 (39.76)	23 (27.71)	10 (12.05)	3.27 (1.025)	ปานกลาง	4
2.4 ขาดการใช้เทคโนโลยี	1 (1.20)	12 (14.46)	32 (38.55)	17 (20.48)	21 (25.30)	3.54 (1.063)	มาก	1
3. ด้านการตลาด						3.49 (1.098)	มาก	
3.1 ความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด	4 (4.82)	15 (18.07)	18 (21.69)	22 (26.51)	24 (28.92)	3.57 (1.222)	มาก	2
3.2 มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย	6 (7.23)	10 (12.05)	23 (27.71)	19 (22.89)	25 (30.12)	3.57 (1.241)	มาก	2
3.3 ช่องทางจำหน่ายไม่หลากหลาย	5 (6.02)	10 (12.05)	26 (31.33)	16 (19.28)	26 (31.33)	3.58 (1.221)	มาก	1
4. ด้านการสนับสนุน						3.00 (0.991)	ปานกลาง	
4.1 การส่งเสริมไม่สม่ำเสมอ	8 (9.64)	23 (27.71)	35 (42.17)	12 (14.46)	5 (6.02)	2.80 (1.009)	ปานกลาง	4
4.2 การอบรมมีน้อย	9 (10.84)	17 (20.48)	34 (40.96)	13 (15.66)	10 (12.05)	2.98 (1.137)	ปานกลาง	3

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

N = 83

ประเด็น	ระดับปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
4.3 ขาดการ เชื่อมโยงกลุ่ม	9 (10.84)	13 (15.66)	34 (40.96)	21 (25.30)	6 (7.23)	3.02 (1.070)	ปานกลาง	2
4.4 ขาดแคลน แหล่งเงินทุน	13 (15.66)	8 (9.64)	24 (28.92)	24 (28.92)	14 (16.87)	3.22 (1.288)	ปานกลาง	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						3.30 (0.739)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.19 ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.30) เมื่อพิจารณาปัญหาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

ด้านความรู้ พบว่า ปัญหาด้านความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.23) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น คือ ขาดความรู้ในการต่อยอดธุรกิจและตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.52) อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดความรู้ในการแปรรูปหรือเพิ่มมูลค่าสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.34) ขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.20) และขาดความรู้ในการผลิตที่มีคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 2.88) ตามลำดับ

ด้านการผลิต พบว่า ปัญหาด้านการผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.43) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.54) มากที่สุด รองลงมา ปริมาณผลผลิตที่ได้ไม่คงที่ (ค่าเฉลี่ย 3.53) อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ บั๊จจัดการผลิตมีราคาสูง (ค่าเฉลี่ย 3.39) และขั้นตอนการผลิตยุ่งยากใช้เวลานาน (ค่าเฉลี่ย 3.27) ตามลำดับ

ด้านการตลาด พบว่า ปัญหาในด้านการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ช่องทางจำหน่ายผลผลิตไม่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 3.58) มากที่สุด รองลงมา มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย และความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด (ค่าเฉลี่ย 3.57) เท่ากัน และราคาผลผลิตตกต่ำ (ค่าเฉลี่ย 3.55) อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ประเด็น คือ ไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้ (ค่าเฉลี่ย 3.23)

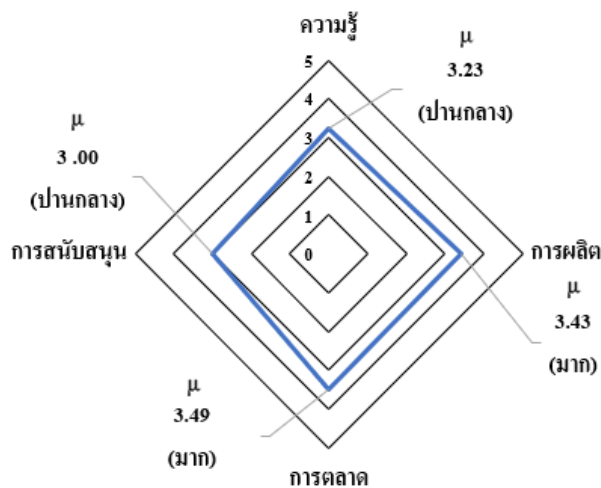
ด้านการสนับสนุน พบว่า ปัญหาด้านการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ขาดแคลนแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 3.22) มากที่สุด รองลงมา ขาดการเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.02) การจัดอบรมให้ความรู้มีน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.02) และไม่ได้รับการติดตามส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 2.80) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 สรุปปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

N = 83

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ความรู้	3.23	1.093	ปานกลาง	3
2. การผลิต	3.43	0.773	มาก	2
3. การตลาด	3.49	1.098	มาก	1
4. การสนับสนุน	3.00	0.991	ปานกลาง	4
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.30	0.739	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.20 สรุปได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร มีประเด็นปัญหาด้านการตลาดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.49) รองลงมาคือ ด้านการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.43) ด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.23) และด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 3.00) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพ 4.3

ภาพที่ 4.3 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

5.1.2 ผลจากการสนทนากลุ่ม

ด้านความรู้ จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเพิ่มผลผลิต วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหม่อนเพื่อผลิตผล และรูปแบบการโน้มน้าวมหม่อน

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไหมตามที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ขาดการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้เกษตรกรไม่ได้รับผลผลิตตามที่ตนเองต้องการ เช่น การหยิบหนอนไหมเป็นโรคด้วยมือทำให้เชื้อโรคแพร่กระจายไปยังหนอนตัวอื่น

ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรขาดการพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพหลากหลาย เกษตรกรเลือกถักด้ายและสีเส้นของผ้าแบบเดิมที่เคยทำมา ทำให้เข้าถึงความต้องการของผู้บริโภคไม่หลากหลาย ในส่วนของการรับรองมาตรฐานผ้าไหมตรานกยูงพระราชทาน พบว่า บางส่วนยังไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ต้องทำ ดังนั้น การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการรับรองมาตรฐานและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการจะทำให้สินค้าของเกษตรกรมีคุณภาพมากขึ้น

ด้านการผลิต จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนกิ่งพันธุ์หม่อนจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ และมีการขยายพันธุ์หม่อนเองด้วยกิ่งชำ ส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ปุ๋ยบำรุงต้นหม่อน ในฤดูแล้งมักประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอ ดังนั้น การส่งเสริมด้านการผลิตควรสนับสนุนกิ่งพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูงและต้องการน้ำน้อย จัดหาแหล่งน้ำในฤดูแล้ง และส่งเสริมการการผลิตปุ๋ยหมักใช้เอง

ด้านไหม พบว่า ในปีที่ผ่านมาเกษตรกรเลี้ยงไหมลดลง ส่วนใหญ่ไม่ได้วางแผนและเตรียมแปลงหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม บางรายไม่มีเวลาวาง บางส่วนมองว่าการเลี้ยงไหมมีขั้นตอนยุ่งยากและใช้เวลานาน เกษตรกรบางรายลดพื้นที่ปลูกหม่อนและปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า เช่น ลิ้นจี่ มันสำปะหลัง เป็นต้น ในฤดูหนาว พื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็นมากจะเลี้ยงไหมไม่ได้เพราะหนอนไหมเจริญเติบโตช้าหรือไม่กินอาหาร และในพื้นที่ประสบปัญหาหมอกควันพิษจากไฟป่า ส่งผลให้หนอนไหมเป็นโรคและตาย สำหรับการใช้เทคโนโลยีการผลิต พบว่า เกษตรกรมีการใช้เครื่องสาวไหมอัตโนมัติเพื่อช่วยลดระยะเวลาการสาวไหม แต่จำนวนเครื่องยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

ด้านทอผ้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อเส้นไหมมาใช้ในการทอผ้า บางรายซื้อเส้นไหมไม่มีคุณภาพจากท้องตลาดเมื่อนำมาทอผ้าทำให้ผ้าไหมทอมือของ

เกษตรกรคุณภาพลดลง ไม่ผ่านมาตรฐานการขอรับรองตราสัญลักษณ์และไม่ใช่ที่ต้องการของผู้บริโภค

ด้านการตลาด จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลหม่อนด้วยตนเอง คือ ตลาดภายในชุมชนหรือตลาดสินค้าอินทรีย์ โดยราคาผลหม่อนในท้องตลาดเฉลี่ย 45-55 บาทต่อกิโลกรัม หากแบ่งขายจะสามารถกำหนดราคาเพิ่มขึ้นเป็นขีดละ 20-25 บาท ในฤดูหม่อนออกผล พบว่า เกษตรกรประสบปัญหาหม่อนล้นตลาดไม่มีแหล่งจำหน่ายต้องเก็บไว้ในตู้แช่แข็งซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต และบางฤดูกาลยังพบปัญหาหม่อนขาดตลาด

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายรังไหมให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านโป่งดิบ อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดรังไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม รังไหมพันธุ์ไทยลูกผสม ราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนของเกษตรกรผู้ผลิตเส้นไหมจะมีรายได้จากการจำหน่ายดักแด้ไหม ราคา 120-150 บาทต่อกิโลกรัม และเส้นไหม ราคา 1,200-1,500 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับการรับรองมาตรฐานรังไหม ดักแด้ไหมและเส้นไหม พบว่า เกษตรกรยังไม่ได้รับการอบรมและขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทอผ้าประเภทผืนจำหน่าย ราคา 1,000-2,500 บาทต่อผืน โดยราคาจะขึ้นอยู่กับความยากง่ายและปริมาณเส้นไหมที่ใช้ในการทอผ้า แหล่งจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นหน้าร้านภายในชุมชนหรือคนรู้จักและมีเกษตรกรบางรายจำหน่ายผ้าไหมผ่านช่องทางออนไลน์แต่ไม่มากนัก

ด้านการสนับสนุน จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่แน่นอน รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสดเพราะเกษตรกรไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเนื่องจากมีพื้นที่อยู่ห่างไกลกัน

ด้านไหม พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนลดลง เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมอาชีพเพิ่มมากขึ้น

ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรต้องการทุนเพื่อซื้อเส้นไหมสำรองไว้ใช้ในธนาคารเส้นไหมของกลุ่ม เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตเส้นไหมใช้เอง ซึ่งอาจเสี่ยงต่อการไม่มีเส้นไหมในช่วงขาดแคลนเส้นไหมได้ ในส่วนของการรวมกลุ่มผู้ทอผ้าพบว่า เป็นการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติ โดยมีประธานกลุ่มเป็นผู้ประสานงานและให้ข้อมูลข่าวสาร แต่ขาดความเข้มแข็งเพราะเกษตรกรยังไม่เป็นความสำคัญของการรวมกลุ่มมากนัก

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

5.2.1 ผลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร

การศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ปรากฏผลดังตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

N = 83

ประเด็น	ระดับความจำเป็น (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
1. ด้านความรู้							3.60 (0.941)	มาก
1.1 ให้ความรู้ การผลิตหม่อนไหม	1 (1.20)	10 (12.05)	25 (30.12)	38 (45.78)	9 (10.84)	3.53 (0.888)	มาก	4
1.2 ให้ความรู้ แปรรูป/เพิ่มมูลค่า	1 (1.20)	12 (14.46)	27 (25.30)	21 (25.30)	22 (26.51)	3.66 (1.039)	มาก	2
1.3 ให้ความรู้ ธุรกิจและการตลาด	2 (2.41)	8 (9.64)	22 (26.51)	28 (33.73)	23 (27.71)	3.67 (1.060)	มาก	1
1.4 มีแหล่งเรียนรู้ ให้เข้าถึงด้วยตนเอง	4 (4.82)	7 (8.43)	29 (34.94)	24 (28.92)	19 (22.89)	3.57 (1.084)	มาก	3
2. ด้านการผลิต							3.92 (0.725)	มาก
2.1 พัฒนาการ ผลิตให้มีคุณภาพ	0 (0.00)	5 (6.02)	22 (26.51)	39 (46.99)	17 (20.48)	3.82 (0.829)	มาก	3
2.2 พัฒนาสินค้า ตามต้องการตลาด	0 (0.00)	4 (4.82)	17 (20.48)	40 (48.19)	22 (26.51)	3.96 (0.818)	มาก	2
2.3 นำเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้	0 (0.00)	5 (6.02)	17 (20.48)	35 (42.17)	26 (31.33)	3.99 (0.876)	มาก	1
3. ด้านการตลาด						4.41 (0.647)	มากที่สุด	
3.1 มีตลาดรองรับ ผลผลิต	0 (0.00)	2 (2.41)	4 (4.82)	35 (42.17)	42 (50.60)	4.41 (0.699)	มากที่สุด	2

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

N = 83

ประเด็น	ระดับความจำเป็น (จำนวน/ร้อยละ)					μ (σ)	ความ หมาย	อันดับ
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)			
3.2 ส่งเสริมช่องทางจำหน่าย	2 (2.41)	4 (4.82)	32 (38.55)	45 (54.22)	20 (24.10)	4.45 (0.703)	มากที่สุด	1
3.3 ประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก	0 (0.00)	1 (1.20)	5 (6.02)	37 (44.58)	40 (48.19)	4.40 (0.661)	มากที่สุด	3
4. ด้านการสนับสนุน						4.06 (0.717)	มาก	
4.1 การติดตามอย่างสม่ำเสมอ	0 (0.00)	2 (2.41)	14 (16.87)	37 (44.58)	30 (36.14)	4.14 (0.783)	มาก	3
4.2 อบรมพัฒนาอาชีพหม่อนไหม	0 (0.00)	2 (2.41)	7 (8.43)	35 (42.17)	39 (46.99)	4.34 (0.737)	มากที่สุด	2
4.3 สนับสนุนแหล่งสินเชื่อ	7 (8.43)	9 (10.84)	31 (37.35)	20 (24.10)	16 (19.28)	3.35 (1.163)	มาก	5
4.4 สนับสนุนการรวมกลุ่มสร้าง	1 (1.20)	2 (2.41)	13 (15.66)	38 (45.78)	29 (34.94)	4.11 (0.841)	มาก	4
4.5 สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสืบทอด	0 (0.00)	3 (3.61)	8 (9.64)	28 (33.73)	44 (53.01)	4.36 (0.805)	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด						3.98 (0.566)	มาก	

จากตารางที่ 4.21 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) เมื่อพิจารณาปัญหาแยกออกเป็นแต่ละด้านพบว่า

ด้านความรู้ พบว่า ข้อเสนอแนะในด้านความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ การให้ความรู้ด้านธุรกิจและการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.67) มากที่สุด รองลงมา การให้ความรู้ด้านการ

แปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.66) มีแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรเข้าถึงด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.57) และการให้ความรู้การผลิตด้านหม่อนไหม (ค่าเฉลี่ย 3.53) ตามลำดับ

ด้านการผลิต พบว่า ข้อเสนอแนะในด้านการผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ (ค่าเฉลี่ย 3.99) มากที่สุด รองลงมา พัฒนาสินค้าให้เป็นที่ต้องการของตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.82) และพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 3.82) ตามลำดับ

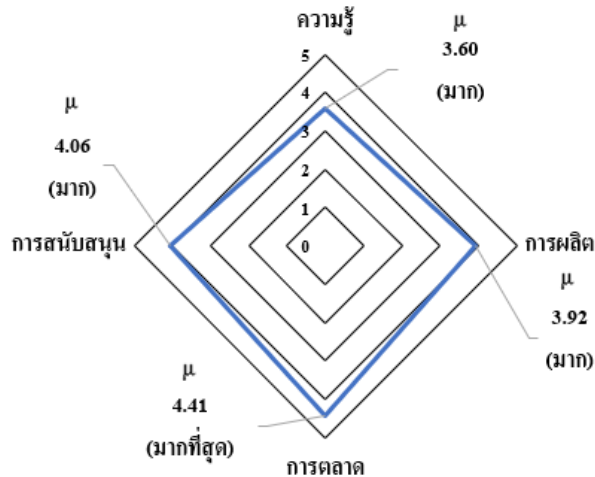
ด้านการตลาด พบว่า ข้อเสนอแนะในด้านการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.41) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 4.45) มากที่สุด รองลงมา มีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 4.41) และประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.40) ตามลำดับ

ด้านการสนับสนุน พบว่า ข้อเสนอแนะในด้านการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา (ค่าเฉลี่ย 4.36) มากที่สุด รองลงมา จัดฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.34) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ติดตามให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.14) การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 4.11) และมีแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (ค่าเฉลี่ย 3.35) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.22 สรุปข้อเสนอแนะในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

N = 83				
ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย	อันดับ
1. ความรู้	3.60	0.941	มาก	4
2. การผลิต	3.92	0.725	มาก	3
3. การตลาด	4.41	0.647	มากที่สุด	1
4. การสนับสนุน	4.06	0.717	มาก	2
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.98	0.566	มาก	

จากตารางที่ 4.22 สรุปได้ว่า ประเด็นข้อเสนอแนะด้านการตลาดมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.41) รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.06) ด้านการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.92) และด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.60) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพ 4.4

ภาพที่ 4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

5.2.2 ผลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกร

ด้านความรู้ จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ในการรับรองมาตรฐานหม่อนเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการตลาด

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้การแปรรูปไหมเพื่อเป็นอาหารหรือเครื่องสำอางเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและสร้างโอกาสทางการตลาดที่มากขึ้น

ด้านการทอผ้า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการทอเส้นไหม ซึ่งเป็นการสร้างตลาดและสี่เหลี่ยมกันของเส้นไหมบนพื้นผ้า

ด้านการผลิต จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิตเกี่ยวกับการยืดอายุผลหม่อนสด วิธีการเก็บรักษาและการแปรรูป เนื่องจากหม่อนสดมีอายุการเก็บรักษาสั้นทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการเก็บรักษาที่สูง

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิต คือ การจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อนโดยภาครัฐหรือตัวแทนเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการเลี้ยงไหมต่อปีได้มากขึ้นแต่ไม่มีเวลาเพียงพอเนื่องจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมต้องใช้

เวลานาน ในส่วนของพันธุ์ไหมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะการพัฒนาสายพันธุ์ไหมที่ให้ผลผลิตรังสูง หนอนไหมมีความแข็งแรงและทนต่อสภาพแวดล้อม

ด้านการทอดผ้า พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิต คือ การถ่ายทอดเทคนิคการออกแบบแบบลวดลายผ้า การจับคู่สีและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย

ด้านการตลาด จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาด เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาสัมพันธ์และจำหน่ายผลิตภัณฑ์หม่อนผ่านตลาดออนไลน์เพื่อให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาด เกี่ยวกับการสร้างไหมและเส้นไหม โดยต้องการให้ภาครัฐมีบทบาทในการปรับเพิ่มราคาจำหน่ายรังไหมและเส้นไหมรวมถึงการประกันราคาผลผลิต

ด้านการทอดผ้า พบว่า เกษตรกรต้องการให้มีแหล่งจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น การออกบูธประจำปีหรือการตลาดออนไลน์ เนื่องจากแหล่งจำหน่ายของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นตลาดภายในชุมชนซึ่งเป็นตลาดขนาดเล็ก

ด้านการสนับสนุน จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า

ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสด เนื่องจากช่องทางจำหน่ายค่อนข้างจำกัด

ด้านไหม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน การใช้เทคโนโลยี เช่น เครื่องสาวไหมอัตโนมัติซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพการผลิตเส้นไหมให้มีคุณภาพ และเพิ่มปริมาณการผลิตได้ ในส่วนของ

ด้านการทอดผ้า พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง การเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตเส้นไหมและผ้าไหม และเครือข่ายผู้ประกอบการร้านค้าผ้าไหมเพื่อให้เกษตรกรมีตลาดที่มั่นคงขึ้น

5.3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

5.3.1 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก

จากการสนทนากลุ่มเกษตรกรเพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์อาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ จากบริบทสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก โดยกำหนดประเด็น

สำคัญได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก อาชีพด้านหม่อนไหม

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
1) สภาพอากาศมีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นหม่อนและหนอนไหม	1) น้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง
2) สินค้าหม่อนไหมมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น	2) มีพื้นที่ถือครองการเกษตรน้อย
3) วัตถุดิบหม่อนไหมสามารถนำมาพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย	3) สภาพอากาศแปรปรวนและคว้นพิษส่งผลต่อผลผลิตรังไหม
4) เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในอาชีพด้านหม่อนไหม	4) เกษตรกรขาดการวางแผนก่อนการผลิต
5) มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเกษตรกรตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ	5) การรวมกลุ่มเกษตรกรไม่เข้มแข็ง
6) สินค้าหม่อนไหมยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง	6) การผลิตยุ่งยากมีหลายขั้นตอนและใช้เวลานาน
	7) เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการรับรองมาตรฐาน
	8) แหล่งจำหน่ายสินค้าไม่หลากหลาย
	9) ความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1) กระแสนิยมอาหารและสินค้าเพื่อสุขภาพสร้างโอกาสทางการตลาดหม่อนไหม	1) สภาพอากาศแปรปรวนสูงส่งผลกระทบต่อผลผลิตรังไหมของเกษตรกร
2) มีตลาดรังไหมอุตสาหกรรมที่แน่นอน	2) ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง เช่น ปุ๋ย/สารเคมี
3) มีความต้องการเส้นไหมทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ	3) เกษตรกรลดลงเนื่องจากมีอายุมากขึ้นและออกจากอาชีพ
4) มีระบบการขนส่งที่สะดวกเอื้อต่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบหม่อนไหม	4) เกษตรกรรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า

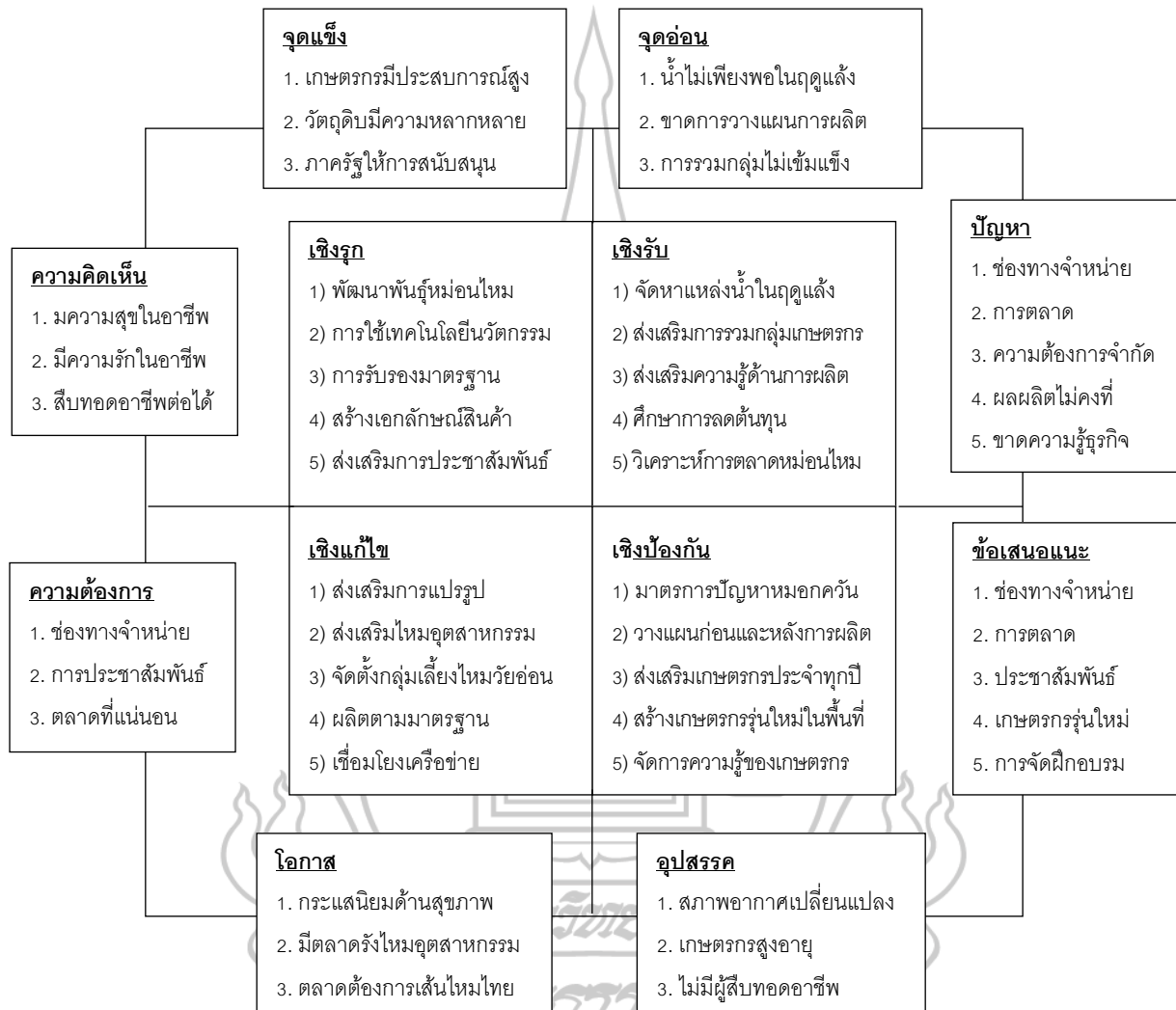
5.3.2 แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์และกำหนดแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

เชิงรุก (SO)	เชิงรับ (WT)
1) การวิจัยพันธุ์หม่อนไหมที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่	1) จัดหาแหล่งน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง
2) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้านหม่อนไหมด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม	2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็ง
3) ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานหม่อนไหม	3) ส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตของเกษตรกรเพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
4) สร้างเอกลักษณ์สินค้าหม่อนไหมในพื้นที่	4) ศึกษาการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าด้านหม่อนไหม
5) ส่งเสริมการผลิตด้านหม่อนไหมเพื่อการบริโภคหรือเครื่องสำอาง	5) วิเคราะห์ศักยภาพและการตลาดสินค้าด้านหม่อนไหม
6) ส่งเสริมการรับรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	6) ศึกษาแรงจูงใจการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร
7) ส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหม่อนไหมในรูปแบบออนไลน์	7) ศึกษาความต้องการสินค้าหม่อนไหมของผู้บริโภค
เชิงแก้ไข (WO)	เชิงป้องกัน (ST)
1) ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าหม่อนไหมเพื่อการบริโภคและเครื่องสำอาง	1) มาตรการแก้ไขปัญหาสภาวะโลกร้อนและหมอกควันไฟป่า
2) ส่งเสริมการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมในพื้นที่	2) ส่งเสริมการวางแผนการผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
3) จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อนเพื่อลดระยะเวลาการเลี้ยงไหมของเกษตรกร	3) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเป็นประจำทุกปี
4) พัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพผ่านการรับรองมาตรฐานหม่อนไหม	4) ส่งเสริมและสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่
5) เชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการและผู้บริโภคด้านหม่อนไหม	5) ศึกษาจัดการความรู้ของเกษตรกรและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

สรุปความคิดเห็น ความต้องการการส่งเสริม สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อม
ภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.5 แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกร (3) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร (4) ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ได้แก่ (1) ประชากรในการสัมภาษณ์ คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ ปี 2565 จำนวน 83 ราย โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด (2) กลุ่มตัวอย่างในการสุ่มกลุ่มคือ ตัวแทนเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม จำนวน 22 ราย กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ราย รวม 27 ราย คัดเลือกแบบเจาะจง

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ มี 2 ชุดคือ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกษตรกรแบบมีโครงสร้างที่มีคำถามแบบปลายปิด (Closed-ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) สำหรับเกษตรกร ประกอบด้วย 5 ตอน ได้แก่ (1) สภาพส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกร (3) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร (4) ความคิดเห็นและความ

ต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ชุดที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร โดยกำหนดประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2 ตอน ได้แก่ (1) ปัญหาและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุน (2) การวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของอาชีพด้านหม่อนไหม

1.2.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) นำเครื่องมือที่จัดทำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการงานวิจัย เพื่อพิจารณาตรวจสอบให้ความคิดเห็นด้านความตรงในเนื้อหา (Content Validity) ได้แก่ ความครอบคลุมด้านเนื้อหาและความถูกต้องตามเนื้อหา และภาษา จากนั้นนำเครื่องมือดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะไว้

2) นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดสอบ (try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 30 ราย จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาทดสอบหาความเที่ยง (Reliability Consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbrach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ปรากฏผลการทดสอบดังนี้ (1) แหล่งความรู้ ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.940 (2) ความคิดเห็นของเกษตรกรค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.983 (3) ความต้องการวิธีการส่งเสริม ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.976 (4) ปัญหาของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.952 และ(5) ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.977 ซึ่งหมายความว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าความน่าเชื่อถือได้และสามารถดำเนินการใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยได้

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยนี้ด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) การวางแผนการสัมภาษณ์ จัดทำแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) การประสานงาน ขอความร่วมมือจากเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดทำแผนออกเก็บรวบรวมข้อมูล นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์
- 3) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้สัมภาษณ์เกษตรกร ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ รายชื่อเกษตรกร ดินสอ ปากกา เครื่องคิดเลข และกล้องถ่ายรูป
- 4) การสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ ของเรื่องที่วิจัย และประโยชน์ของเกษตรกรที่จะได้รับการวิจัย ชี้แจงการตอบแบบสัมภาษณ์ และอ่านคำถามให้เกษตรกรตอบ และมีการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนด

1.2.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร (population standard deviation, σ) การจัดอันดับ (ranking) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการจัดหมวดหมู่ข้อมูล

1.3 สรุปผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) **สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.89 ปี ส่วนมากมีสถานภาพสมรสแล้วและจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

2) **สภาพทางสังคม** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3-4 คน ส่วนมากมีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1-2 คน และมีแรงงานอาชีพหม่อนไหม จำนวน 1 คน เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร หนึ่งในสามเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหม

3) **สภาพทางเศรษฐกิจ** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนมากประกอบรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมเป็นอาชีพรอง ในส่วนของรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 123,744.58 บาทต่อปี และรายได้จากอาชีพด้านหม่อนไหมเฉลี่ย 31,768.07 บาทต่อปี

1.3.2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมและทอผ้าของเกษตรกร

1) **สภาพการปลูกหม่อน** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกหม่อนเฉลี่ย 13.57 ปี มีขนาดพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 1.72 ไร่ โดยส่วนมากปลูกหม่อนเพื่อนำใบหม่อนเลี้ยงไหม รองลงมาปลูกหม่อนผลสดเพื่อบริโภคหรือแปรรูป พันธุ์หม่อนที่นิยมปลูกคือพันธุ์บุรีรัมย์ 60 รองลงมาเป็นพันธุ์เชียงใหม่ ในส่วนของผลผลิตพบว่า เกษตรกรได้รับผลหม่อนเฉลี่ย 279.17 กิโลกรัมต่อปี ใบหม่อนเฉลี่ย 1,400.00 กิโลกรัมต่อปี โดยมีราคาจำหน่ายผลหม่อนเฉลี่ย 89.16 บาทต่อกิโลกรัม ราคาจำหน่ายใบหม่อนเฉลี่ย 10.00 บาทต่อกิโลกรัม และเกษตรกรส่วนมากจำหน่ายผลผลิตตรงถึงผู้บริโภค มีเพียงร้อยละ 10 จำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์

2) **สภาพการเลี้ยงไหม** ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงไหมเฉลี่ย 22.94 ปี โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งเลี้ยงไหมแบบหัตถกรรม พันธุ์ไหมที่นิยมเลี้ยงคือพันธุ์ไทยลูกผสม เกษตรกรมีการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 4 รุ่นต่อปี จำนวนเฉลี่ย 5.56 แผ่นต่อปี ในส่วนของผลผลิตพบว่า เกษตรกรได้รับรังไหมเฉลี่ย 126.67 กิโลกรัมต่อปี เส้นไหมเฉลี่ย 13.38 กิโลกรัมต่อปี และดักแด้ไหมเฉลี่ย 54.00 กิโลกรัมต่อปี โดยมีราคาจำหน่ายรังไหมเฉลี่ย 135.00 บาทต่อกิโลกรัม

ราคาจำหน่ายเส้นไหมเฉลี่ย 1,350.00 บาทต่อกิโลกรัม และราคาจำหน่ายดักแด้ไหมเฉลี่ย 123.33 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรส่วนมากจำหน่ายผลผลิตตรงถึงผู้บริโภค

3) *สภาพการทอผ้า* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การทอผ้าเฉลี่ย 26.24 ปี ส่วนมากมีวัตถุประสงค์ในการทอผ้าเพื่อจำหน่ายเอง มากกว่าครึ่งได้เส้นไหมมาจากการซื้อในกลุ่มหรือบริษัทและส่วนมากทอผ้าประเภทจก ในส่วนของผลผลิตพบว่า เกษตรกรทอผ้าประเภทผ้าเมตรเฉลี่ย 27.00 เมตรต่อปี ประเภทผ้าผืนเฉลี่ย 6.51 ผืนต่อปี โดยราคาจำหน่ายผ้าเมตรเฉลี่ย 1,166.67 บาทต่อเมตร ราคาจำหน่ายผ้าผืนเฉลี่ย 7,432.20 บาทต่อผืน เกษตรกรส่วนมากจำหน่ายผลผลิตตรงถึงผู้บริโภค

1.3.3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

1) *ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม* ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยแบ่งประเภทความรู้ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) *การปลูกหม่อน* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกหม่อน โดยเกษตรกรหนึ่งในสองได้คะแนนความรู้ 5 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 4.52 ข้อ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ ใบหม่อนมีสรรพคุณลดระดับน้ำตาลในเลือด และหม่อนสามารถขยายพันธุ์โดยวิธีการเพาะเมล็ด การปักชำ การติดตา หรือการตอนกิ่ง สำหรับประเด็นที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ การปลูกหม่อนควรปลูกในฤดูหนาว เพื่อให้ต้นหม่อนได้พักตัวนานขึ้น เนื่องจากโดยทั่วไปควรปลูกต้นหม่อนในช่วงต้นฤดูฝนเพื่อให้รากหม่อนเจริญเติบโต

(2) *การเลี้ยงไหม* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไหม โดยเกษตรกรครึ่งหนึ่งได้คะแนนความรู้ 4 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 4.33 ข้อ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ ไหมเป็นแมลงที่ให้เส้นใยโดยระยะหนอนจะลอกคราบจำนวน 4 ครั้ง ขณะไหมต้นให้โรยยาป้องกันเชื้อโรคและตอนไหมนอนให้โรยปูนขาว และการถักมูลไหมเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นที่สะสมของเชื้อโรค สำหรับประเด็นที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ ถ้าพบไหมเป็นโรคตายให้ใช้มือจับและทิ้งถังขยะ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคจึงควรใช้ตะเกียบคีบหนอนแทนการใช้มือสัมผัสโดยตรง

(3) *การทอผ้า* ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า โดยเกษตรกรครึ่งหนึ่งได้คะแนนความรู้ 5 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 4.30 ข้อ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบถูกมากที่สุดคือ อุปกรณ์ที่ใช้บรรจุหลอดเส้นไหมพุ่ง เรียกว่า กระสวย สำหรับประเด็นที่ตอบถูกน้อยที่สุดคือ การออกแบบลวดลายผ้าสามารถทำได้เฉพาะกับกระดาษกราฟเท่านั้น เนื่องจากการออกแบบลวดลายผ้าสามารถทำได้หลากหลายวิธี

2) แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุด (ครอบครัว/ญาติ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ สมาชิกในกลุ่ม เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน) มากกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาเป็นสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์ ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูป)

1.3.4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

1) ความคิดเห็นของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ (1) มีความสุขและพึงพอใจในอาชีพหม่อนไหม (2) มีความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) สามารถสืบทอดอาชีพให้กับลูกหลานต่อไปได้ (4) เป็นการอนุรักษ์สืบสานอาชีพให้คงอยู่ (5) เป็นอาชีพที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (6) ได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัย และ (7) เป็นอาชีพที่ได้ทำงานอยู่กับบ้าน และได้ดูแลครอบครัว ตามลำดับ

2) ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการในระดับมากที่สุด คือ ด้านการตลาด (มีช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย การประชาสัมพันธ์มากขึ้น มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน) รองลงมา คือ ด้านความรู้ ด้านการสนับสนุน และด้านการผลิต

1.3.5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

1) ปัญหาของเกษตรกร

(1) ผลจากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการตลาด (ช่องทางจำหน่ายไม่หลากหลาย มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย ความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด) รองลงมา ด้านการผลิต (ขาดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปริมาณผลผลิตไม่คงที่ ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ขั้นตอนการผลิตยุ่งยาก/ใช้เวลานาน)

(2) ผลจากการสนทนากลุ่ม จากผลการศึกษาพบว่า

ด้านความรู้ จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่าเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเพิ่มผลผลิต วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหม่อนเพื่อผลิตผล และรูปแบบการโน้มกิ่งหม่อน ด้านไหม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไหมขาดการ

ปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรขาดการพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลาย ในส่วนของการรับรองมาตรฐานผ้าไหมตรานกยุงพระราชทาน พบว่า บางส่วนยังไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ถูกต้อง

ด้านการผลิต จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ปุ๋ยบำรุงต้นหม่อน ในฤดูแล้งมักประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอ ด้านไหม พบว่า เกษตรกรเลี้ยงไหมลดลง ส่วนใหญ่ไม่ได้วางแผนและเตรียมแปลงหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม บางส่วนมองว่าการเลี้ยงไหมมีขั้นตอนยุ่งยากและใช้เวลานาน สำหรับการใช้เทคโนโลยีการผลิต พบว่า เกษตรกรมีการใช้เครื่องสาวไหมอัตโนมัติเพื่อช่วยลดระยะเวลาการสาวไหม แต่จำนวนเครื่องยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ด้านทอผ้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อเส้นไหมมาใช้ในการทอผ้า บางรายซื้อเส้นไหมไม่มีคุณภาพจากท้องตลาดเมื่อนำมาทอผ้าทำให้ผ้าไหมทอมีของเกษตรกรคุณภาพลดลง

ด้านการตลาด จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลหม่อนด้วยตนเอง โดยราคาผลหม่อนในท้องตลาดเฉลี่ย 45-55 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรประสบปัญหาหม่อนล้นตลาด และบางฤดูกาลยังพบปัญหาหม่อนขาดตลาด ด้านไหม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายรังไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม รังไหมพันธุ์ไทยลูกผสม ราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนของเกษตรกรผู้ผลิตเส้นไหมจะมีรายได้จากการจำหน่ายดักแด้ไหม ราคา 120-150 บาทต่อกิโลกรัม และเส้นไหม ราคา 1,200-1,500 บาทต่อกิโลกรัม ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทอผ้าประเภทผืน จำหน่าย ราคา 1,000-2,500 บาทต่อผืน แหล่งจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นหน้าร้านภายในชุมชนหรือคนรู้จัก

ด้านการสนับสนุน จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่แน่นอน รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสด ด้านไหม พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานหาแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมอาชีพเพิ่มมากขึ้น ด้านการทอผ้า พบว่า เกษตรกรต้องการทุนเพื่อซื้อเส้นไหมสำรองไว้ใช้ในธนาคารเส้นไหมของกลุ่ม และการรวมกลุ่มผู้ทอผ้า พบว่าขาดความเข้มแข็ง

2) ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

(1) ผลจากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการตลาด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า มีข้อเสนอแนะประเด็น ส่งเสริมช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย มีตลาดรองรับผลผลิต แลประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก ตามลำดับ

(2) ผลจากการสนทนากลุ่ม จากการศึกษาพบว่า

ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ในการรับรองมาตรฐานหม่อนเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการตลาด **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้การแปรรูปไหมเพื่อเป็นอาหารหรือเครื่องสำอางเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและสร้างโอกาสทางการตลาดที่มากขึ้น **ด้านการทอผ้า** เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการควั่นไหม ซึ่งเป็นการสร้างลวดลายและสีเหลืองกันของเส้นไหมบนผืนผ้า

ด้านการผลิต จากการศึกษาพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิตเกี่ยวกับการยืดอายุผลหม่อนสด วิธีการเก็บรักษาและการแปรรูป **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อน ในส่วนของพันธุ์มีข้อเสนอแนะการพัฒนาสายพันธุ์ไหมที่ให้ผลผลิตรังสูง หนอนไหมมีความแข็งแรงและทนต่อสภาพแวดล้อม **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิต คือ การถ่ายทอดเทคนิคการออกแบบแบบลวดลายผ้า การจับคู่สีและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย

ด้านการตลาด จากการศึกษาพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาดเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาสัมพันธ์และจำหน่ายผลิตภัณฑ์หม่อนผ่านตลาดออนไลน์ **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับราคารังไหมและเส้นไหม โดยต้องการให้ภาครัฐมีบทบาทในการปรับเพิ่มราคาจำหน่ายรังไหมและเส้นไหมรวมถึงการประกันราคาผลผลิต **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรต้องการให้มีแหล่งจำหน่ายที่หลากหลาย

ด้านการสนับสนุน จากการศึกษาพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสด **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี เช่น เครื่องสาวไหมอัตโนมัติ **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มให้เข้มแข็งและการเชื่อมโยงเครือข่าย

3) **สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก** จากการศึกษาพบว่า ตัวแทนเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของอาชีพด้านหม่อนไหม ใน 4 ด้าน ดังนี้

(1) **จุดแข็ง (S)** 1) สภาพอากาศมีความเหมาะสม สินค้าหม่อนไหมมีความเป็นเอกลักษณ์ วัตถุดิบสามารถนำมาพัฒนาแปรรูปได้หลากหลาย เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก และสินค้าหม่อนไหมเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง

(2) *จุดอ่อน (W)* น้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง มีพื้นที่ถือครองการเกษตรน้อย สภาพอากาศแปรปรวนและคว้นพืชส่งผลต่อผลผลิตรังไหม เกษตรกรขาดการวางแผนก่อนการผลิต การรวมกลุ่มเกษตรกรไม่เข้มแข็งการผลิตยุ่งยากใช้เวลาค่อนข้างนาน เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการรับรองมาตรฐาน แหล่งจำหน่ายไม่หลากหลาย และความต้องการสินค้าจำกัด

(3) *โอกาส (O)* กระแสนิยมอาหารและสินค้าเพื่อสุขภาพ มีตลาดรับซื้อรังไหมอุตสาหกรรม มีความต้องการเส้นไหม และมีระบบการขนส่งที่สะดวก

(4) *อุปสรรค (T)* สภาพอากาศแปรปรวนสูงส่งผลกระทบต่อผลผลิตรังไหมของเกษตรกร ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง เกษตรกรลดลงเนื่องจากมีอายุมากขึ้นและออกจากอาชีพ และเกษตรกรรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่น

4) *แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม* จากการสนทนากลุ่มได้เสนอแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ดังนี้

(1) *เชิงรุก (SO)* การวิจัยพันธุ์หม่อนไหมที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานสร้างเอกลักษณ์สินค้าหม่อนไหมในพื้นที่ ส่งเสริมการผลิตเพื่อการบริโภคหรือเครื่องสำอาง ส่งเสริมการรับรู้และประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหม่อนไหมในรูปแบบออนไลน์

(2) *เชิงรับ (WT)* จัดหาแหล่งน้ำไว้ในฤดูแล้ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตศึกษาการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต วิเคราะห์ศักยภาพและการตลาดหม่อนไหม ศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกร และศึกษาความต้องการสินค้าหม่อนไหมของผู้บริโภค

(3) *เชิงแก้ไข (WO)* ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าหม่อน ส่งเสริมการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อน พัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพผ่านการรับรองมาตรฐาน และเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการและผู้บริโภคด้านหม่อนไหม

(4) *เชิงป้องกัน (ST)* มีมาตรการแก้ไขปัญหาสภาวะโลกร้อนและหมอกควันไฟป่า ส่งเสริมการวางแผนการผลิตและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเป็นประจำทุกปี ส่งเสริมและสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ และศึกษาจัดการความรู้ของเกษตรกรและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

จากผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง สถานภาพสมรสแล้ว สอดคล้องกับ บัวแก้ว โกมลนาค และคณะ (2556) ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อาจเพราะว่าลักษณะอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ประณีต ซึ่งเหมาะกับบุคลิกภาพของเพศของหญิงในขณะที่เพศชายจะทำงานที่ใช้แรงงานมากกว่า

อายุเฉลี่ย 55.89 ปี สอดคล้องกับ กาญจนานพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562) ศึกษาการจัดการการผลิตหม่อนและการเลี้ยงไหมหัตถกรรมของเกษตรกร จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 58.28 ปี และ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 52.6 ปี อภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อายุค่อนข้างมากแล้ว หากเกษตรกรไม่มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังอาจทำให้อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าลดน้อยลงไป ดังนั้น เพื่อให้อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าคงอยู่จึงควรมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาของเกษตรกรและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังหรือผู้ที่สนใจต่อไป

ระดับการศึกษาพบว่าส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ นิพนธ์ คงทวี และประภัสสร เกียรติสุรนนท์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อาจมีฐานะไม่ดีมากนัก เนื่องจากเกิดมาในครอบครัวใหญ่ที่มีบุตรหลานหลายคน จึงได้เลือกประกอบอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่สืบสานต่อมาจากครอบครัวมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นในการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมจึงควรคำนึงถึงความสามารถในการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร

2.1.2 สภาพทางสังคม

จากผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรมากกว่าครึ่งมีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3-4 คน ส่วนมากมีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1-2 คน และมีแรงงานหม่อนไหม จำนวน 1 คน ใกล้เคียงกับสุพัฒตรา วังการวรรณ และคณะ (2557) ศึกษาการจัดการแปลงหม่อนเพื่อการเลี้ยงไหม อุตสาหกรรมของเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก และ ใกล้เคียงกับ ภาณุพันธ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557) ศึกษา แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดนราธิวาส พบว่า เกษตรกรมีแรงงานที่ใช้ในการผลิตหม่อนไหม จำนวน 2 คน อภิปรายได้ว่า แรงงานหม่อนไหมในครัวเรือน 1 คน ถือว่ามีจำนวนน้อย ในขณะที่การจัดการแปลงหม่อนและการเลี้ยงไหมจำเป็นต้องใช้แรงงานมากขึ้นเพื่อเก็บใบหม่อนและไหมสุก ดังนั้น แรงงานที่ไม่เพียงพออาจส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลผลิตน้อย อีกทั้งการจ้างแรงงานจะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร หนึ่งในสามเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหม รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ไม่ใกล้เคียงกับ บัวแก้ว โกมลนาค (2556) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม อภิปรายได้ว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันแต่การรวมกลุ่มจะกระจุกเฉพาะในชุมชนที่มีเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหรือทอผ้าจำนวนมากเท่านั้น เกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มจึงได้รับการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมมากกว่าเกษตรกรรายอื่น และส่วนใหญ่เกษตรกรยังเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นนอกจากกลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหมอีก 1 กลุ่ม

2.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

จากผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรส่วนมากประกอบรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลักและประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมเป็นอาชีพรอง สอดคล้องกับ นิษานันท์ คงทวี และประภัสสร เกียรติสุรนนท์ (2559) พบว่า เกษตรกรทุกรายเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม และ กาญจนาวรรณ รัตนัน และคณะ (2562) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตหม่อนและการเลี้ยงไหมหัตถกรรมของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม อภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมเป็นอาชีพเสริม อาจเพราะเกษตรกรไม่แน่ใจในความมั่นคงของอาชีพเพราะราคาสินค้าที่ไม่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมขึ้นกับสภาพแวดล้อม ทำให้ผลผลิตที่เกษตรกรจะได้รับไม่แน่นอน

มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 123,744.58 บาทต่อปี มีรายได้จากอาชีพด้านหม่อนไหมเฉลี่ย 31,768.07 บาทต่อปี แตกต่าง กับ คารมณ จันทรแก้ว และคณะ (2563) ได้ศึกษาสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

อุตสาหกรรม ที่ดำเนินโครงการแปลงใหญ่หม่อนไหม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากอาชีพด้านหม่อนไหมเฉลี่ย 75,028.86 บาทต่อปี อภิปรายได้ว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมเป็นอาชีพเสริมจึงมีรายได้ด้านหม่อนไหมน้อยกว่าเกษตรกรที่ทำเป็นอาชีพหลัก แต่อย่างไรก็ตาม รายได้จากอาชีพด้านหม่อนไหมคิดเป็นหนึ่งในสี่ของรายได้ครัวเรือนของเกษตรกร ดังนั้น อาชีพด้านหม่อนไหมจึงเป็นอาชีพทางเลือกที่จะสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และควรผลักดันให้เกษตรกรทำเป็นอาชีพหลักเพื่อให้มีรายได้มากยิ่งขึ้น

2.2 สภาพการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม และการทอผ้าของเกษตรกร

2.2.1 สภาพการปลูกหม่อน

จากผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกหม่อนเฉลี่ย 13.57 ปี มีขนาดพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 1.72 ไร่ สอดคล้องกับ กาญจนพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมเฉลี่ย 13.26 ปี และมีพื้นที่ในการปลูกหม่อนจำนวน 2 งาน อภิปรายได้ว่า เกษตรกรมีประสบการณ์มานานอาจเพราะการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพที่มีการสืบทอดมาจากครอบครัว เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 1.72 ไร่ เพียงพอต่อการเลี้ยงไหม 4-6 รุ่นต่อปี ดังนั้น หากเกษตรกรต้องการผลผลิตที่มากขึ้น จึงควรส่งเสริมความรู้ในการบริหารจัดการแปลงหม่อน ทั้งการตัดแต่ง ไน้มกิ้ง การใส่ปุ๋ย และการกำจัดโรคและแมลง

โดยส่วนมากเกษตรกรปลูกหม่อนเพื่อนำใบหม่อนเลี้ยงไหม รองลงมาปลูกหม่อนผลสดเพื่อบริโภคหรือแปรรูป สำหรับพันธุ์หม่อนที่นิยมปลูกคือพันธุ์บุรีรัมย์ 60 รองลงมาเป็นพันธุ์เชียงใหม่ สอดคล้องกับ อมรรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรปลูกหม่อนเพื่อนำไปเลี้ยงหนอนไหม ส่วนมากปลูกพันธุ์บุรีรัมย์ 60 ใกล้เคียงกับ ศุภกฤต จันทวิชัย และคณะ (2558) ได้ศึกษาการผลิตหม่อนผลสดและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนผลสดทั้งหมดปลูกหม่อนพันธุ์เชียงใหม่ อภิปรายได้ว่า เกษตรกรเลือกปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 เนื่องจากให้ผลผลิตสูง เฉลี่ย 4,000 กิโลกรัมต่อปีต่อปี เหมาะสมแก่การนำไปหม่อนไปเลี้ยงไหมเพราะใบมีลักษณะใหญ่ และอ่อนนุ่ม สำหรับเกษตรกรที่ต้องการผลผลิตลูกหม่อนเพื่อนำไปบริโภคหรือแปรรูป จะเลือกปลูกหม่อนพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งให้ผลผลิตเฉลี่ย 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี เหมาะแก่การบริโภคสดเพราะมีรสเปรี้ยวอมหวาน เกษตรกรนิยมนำไปแปรรูปเป็นน้ำหม่อน หรือไวน์หม่อน อีกทั้งเป็นพันธุ์แนะนำปลูกของกรมหม่อนไหม และเป็นพันธุ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่

มีผลหม่อนเฉลี่ย 279.17 กิโลกรัมต่อปี ราคาจำหน่ายผลหม่อนเฉลี่ย 89.16 บาทต่อกิโลกรัม และเกษตรกรส่วนมากจำหน่ายผลผลิตตรงถึงผู้บริโภค มีเพียงร้อยละ 10 จำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ แตกต่างกับ สุกกุด จันทรวงศ์ และคณะ (2558) พบว่า เกษตรกรมีผลหม่อนเฉลี่ย 382.24 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ผลตอบแทนต่อไร่เฉลี่ย 6,881.60 บาท เฉลี่ยราคา 18 บาทต่อกิโลกรัม อภิปรายได้ว่า เนื่องจากลักษณะพื้นที่ สภาพอากาศ และการจัดการดูแลของเกษตรกรทำให้ผลผลิตหม่อนที่เกษตรกรได้รับมีความแตกต่างกัน ในส่วนของราคาหม่อนพบว่า เกษตรกรมีการกำหนดราคาสินค้าด้วยตนเองจึงสามารถจำหน่ายผลหม่อนในราคาที่สูงกว่าตลาดได้ ดังนั้น ควรส่งเสริมการรับรองมาตรฐานหม่อนเพื่อการบริโภค รวมถึงพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจและเชื่อมั่นในสินค้า

2.2.2 สภาพการเลี้ยงไหม

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงไหมเฉลี่ย 22.94 ปี มากกว่าครึ่งเลี้ยงไหมแบบหัตถกรรม อาจเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวอีสานย้ายถิ่นที่ได้ นำความรู้ภูมิปัญญาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวเส้นไหมและทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวติดตัวมาด้วย เกษตรกรจึงเป็นผู้มีประสบการณ์สูงและได้นำความรู้มาประกอบอาชีพ จนถึงปัจจุบัน ในส่วนของพันธุ์ไหมที่นิยมเลี้ยงคือพันธุ์ไทยลูกผสม เกษตรกรมีการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 4 รุ่นต่อปี จำนวนเฉลี่ย 5.56 แผ่นต่อปี สอดคล้องกับ กาญจนาวรร พันธ์รัตน์ และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรมีการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 3-4 รุ่นต่อปี เป็นไหมพันธุ์ไทยลูกผสม และอมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรเลี้ยงไหมเฉลี่ย 5.3 รุ่นต่อปี อภิปรายได้ว่า การที่เกษตรกรเลี้ยงไหมเพียง 4 รุ่นต่อปี อาจเพราะเกษตรกรมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมเมื่อว่างจากงานประจำของตนเท่านั้น และเลือกเลี้ยงไหมพันธุ์ไทยลูกผสมเพราะให้ผลผลิตสูง สอดคล้องกับ การสนทนากลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับไขไหมพันธุ์ไทยลูกผสม (เหลืองสระบุรี) จากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ เพราะเป็นพันธุ์ที่เลี้ยงง่ายและให้ผลผลิตสูงกว่าไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้เกษตรกรเลี้ยงไหมได้มากขึ้นนั้น จึงควรสนับสนุนไขไหมพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตต่อรุ่นสูง เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลผลิตคุ้มค่าแก่การลงทุน

ผลผลิตพบว่า เกษตรกรได้รับรังไหมเฉลี่ย 126.67 กิโลกรัมต่อปี ใกล้เคียงกับ ชญานิสวรร มาไพศาลสิน และเพชรศักดิ์ ภักดี (2556) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดรังไหมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรบ้านนาแพง ตำบลเขาน้อย อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรผลิตรังไหมเฉลี่ย 381.45 กิโลกรัม ในส่วนของผลผลิตเส้นไหมเฉลี่ย 13.38 กิโลกรัมต่อปี และดักแด้ไหมเฉลี่ย 54.00 กิโลกรัมต่อปี โดยมีราคาจำหน่ายรังไหมเฉลี่ย 135.00 บาทต่อ ราคาจำหน่ายเส้นไหมเฉลี่ย 1,350 บาทต่อกิโลกรัม และราคาจำหน่ายดักแด้ไหม

เฉลี่ย 123.33 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรส่วนมากจำหน่ายผลผลิตตรงถึงผู้บริโภค แตกต่างกับการฉันทน์ แก้ว และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมมีการทำข้อตกลงรับซื้อไหมกับบริษัทจุลไหมไทย อภิปรายได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบหัตถกรรม (สาวเส้นและทอผ้า) จะมีรายได้ทางเลือกคือ การจำหน่ายดักแด้ไหม เส้นไหมหรือผ้าไหม และเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเองแต่ต้องหาตลาดในการจำหน่าย ซึ่งแตกต่างจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรม (ขายรังไหม) ที่มีตลาดที่มั่นคงกว่าเพราะมีบริษัทรับซื้อไหมโดยตรง ดังนั้น การส่งเสริมอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมควรแบ่งเขตพื้นที่การส่งเสริม คือ กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบหัตถกรรมควรมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์และการตลาด ในส่วนของเกษตรกรรายใหม่ควรส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแบบอุตสาหกรรมเพื่อให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในอาชีพเพราะมีตลาดและรายได้ที่แน่นอน

2.2.3 สภาพการทอผ้า

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การทอผ้าเฉลี่ย 26.24 ปี ใกล้เคียงกับ อธิชา นักทำนา และคณะ (2563) ได้ศึกษาการส่งเสริมการจัดการกลุ่มทอผ้าไหมในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ทอผ้าไหมเฉลี่ย 23.18 ปี อาจเพราะเกษตรกรมีการเรียนรู้การทอผ้าผ่านการเป็นลูกมือในครอบครัวจึงทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์สูงสำหรับเส้นไหมที่ใช้ในการทอผ้าส่วนใหญ่ได้มาจากการซื้อในกลุ่มหรือบริษัท สอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อเส้นไหมมาจากบริษัทจุลไหมไทย แตกต่างกับ อธิชา นักทำนา และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผลิตเส้นไหมใช้เอง อาจเพราะเกษตรกรผู้ทอผ้าส่วนใหญ่แต่เดิมใช้เส้นฝ้ายในการทอผ้า และไม่คุ้นเคยกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อสาวเส้นไหม ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรทางภาคอีสานที่จะคุ้นชินกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าเพราะผูกพันกับวิถีชีวิตมาตั้งแต่เกิด ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตเส้นไหมจะเป็นการพัฒนาทั้งห่วงโซ่กระบวนการผลิต ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลาย สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ลดปัญหาการขาดแคลนเส้นไหมและการพึ่งพาเส้นไหมจากภายนอก

2.3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

2.3.1 ความรู้ของเกษตรกร

จากผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความรู้ในระดับมากที่สุด แตกต่างกับ ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา รายงานว่า เกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า เกษตรกรมีความรู้ในการประกอบอาชีพ

ด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุดอาจเพราะว่าได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์มานาน เนื่องจากสืบทอดภูมิปัญญาจากครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิตพบว่าเกษตรกรยังได้คะแนนเฉลี่ยที่น้อย สอดคล้องกับ กรมหม่อนไหม (2560) รายงานว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ดังนั้น จึงควร มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในด้านการผลิตที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้เกษตรกรได้รับ ผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพ สอดคล้องกับ กาญจนานพ พันธ์รัตน์ และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรจะ ปฏิบัติตามหลักวิชาการเพราะการเลี้ยงไหมเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน หากไม่ทำตามจะส่งผลต่อ ผลผลิตจริงไหม

2.3.2 แหล่งความรู้ของเกษตรกร

จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้าน หม่อนไหมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมาเป็นสื่อ ออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อมวลชน ตามลำดับ สอดคล้องกับ ราตรี ลิทธิพงษ์ และชาติ ตระกูล (2558) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรที่ทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลหินดาด อำเภอ สีลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความรู้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรได้รับการ ถ่ายทอดจากครอบครัวและการอบรมจากบริษัทเอกชนและหน่วยงานราชการอย่างสม่ำเสมอ และ การมณ จันแก้ว และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารในระดับมากจากศูนย์หม่อน ไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ผู้นำ และคณะกรรมการ

อภิปรายได้ว่า เกษตรกรได้รับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณา รายประเด็นพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุดเนื่องจากมีความรู้ภูมิปัญญาเดิมที่ ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัวผสมผสานกับการอบรมส่งเสริมความรู้จากศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่มสมาชิกหม่อนไหม อย่างไร ก็ตาม การรวมกลุ่มของเกษตรกรและลักษณะพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลกันทำให้การส่งเสริมด้วยสื่อบุคคล อาจทำได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้น การส่งเสริมที่สามารถเข้าถึงเกษตรกรอย่างทั่วถึงอีกวิธี คือการส่งเสริม ด้วยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงโทรศัพท์และ อินเทอร์เน็ตจึงทำให้เกษตรกรรับข้อมูลข่าวสารได้สะดวก รวดเร็วและทันเหตุการณ์

2.4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร

2.4.1 ความคิดเห็นของเกษตรกร

จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพ ด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่สุด จำนวน 7 ประเด็น ได้แก่ (1) มีความสุขและพึงพอใจในอาชีพหม่อนไหม (2) มีความรักและ

วางแผนภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) สามารถสืบทอดอาชีพให้กับลูกหลานต่อไปได้ (4) เป็นการอนุรักษ์สืบสานอาชีพให้คงอยู่ (5) เป็นอาชีพที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (6) ได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัย และ (7) เป็นอาชีพที่ได้ทำงานอยู่กับบ้านและได้ดูแลครอบครัวตามลำดับ อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) เป็นอาชีพที่ได้ทำงานอยู่กับบ้าน (2) ได้รับการชมเชยจากสังคม และ (3) สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ตามลำดับ สอดคล้องกับ นิชนันท์ คงทวี และประภัสสร เกียรติสุรนนท์ (2559) พบว่า ความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกร คือ ความสนใจของเกษตรกร เลี้ยงไหมสืบต่อจากครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่มหม่อนไหม อภิปรายได้ว่าแม้ว่าในภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว อาจเพราะเกษตรกรมองว่าเป็นอาชีพที่ได้รับผลผลิตที่ไม่แน่นอน มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ และส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม ดังนั้น การส่งเสริมควรพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรในด้านการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยภาครัฐควรมีบทบาทในการประกันราคาผลผลิต แก้ไขปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ หรือการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางเพื่อให้เกษตรกรรู้สึกมั่นคงและเป็นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมต่อไป

2.4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการตลาด และอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการสนับสนุน และด้านการผลิต สอดคล้องกับการมณีน จันท์แก้ว และคณะ (2563) พบว่า ความต้องการของเกษตรกรในด้านการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ การเพิ่มราคาผลผลิตให้สอดคล้องกับต้นทุน การประกันราคา และแหล่งจำหน่าย อภิปรายได้ว่า จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความต้องการได้รับการส่งเสริมด้านการตลาดมากที่สุด คือ การมีช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย มีการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และมีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน เพราะช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่น้อยส่งผลให้เกษตรกรขายสินค้าได้น้อยตาม และสินค้าที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักทำให้เกษตรกรต้องอาศัยการขายด้วยตัวเองมากขึ้น

2.5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม

2.5.1 ปัญหาของเกษตรกร

1) ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า

ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาอยู่ในระดับมากจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการตลาด ได้แก่ ช่องทางจำหน่ายไม่หลากหลาย มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย ความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด สอดคล้องกับ ปริญญาภรณ์ วิโรจน์สกุล และคณะ (2565) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกหอมเฌียงใหม่ ได้แก่ ช่องทางการจำหน่าย การตลาด การส่งเสริมการตลาด และราคาสินค้า และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหอมเฌียงใหม่ของเกษตรกร พบว่า ประเด็นที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ การมีช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย

อภิปรายได้ว่า เกษตรกรประสบปัญหาด้านการตลาดมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นช่องทางการจำหน่าย เนื่องจากแหล่งจำหน่ายของเกษตรกรเป็นตลาดภายในชุมชนซึ่งเป็นตลาดขนาดเล็ก อีกทั้งสินค้าหอมเฌียงใหม่เป็นสินค้าเฉพาะกลุ่ม ความต้องการอยู่ในวงจำกัดทำให้เกษตรกรต้องอาศัยการขายด้วยตัวเองมาก ดังนั้น การส่งเสริมด้านหอมเฌียงควรคำนึงถึงตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งจำหน่ายที่มั่นคงและมีรายได้อย่างต่อเนื่อง

2) ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า

ด้านความรู้ จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหอม พบว่า เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเพิ่มผลผลิต วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมเพื่อผลิตผล และรูปแบบการโน้มน้าถึงหอม สอดคล้องกับ ศุภกฤต จันทรวิชญ์ และคณะ (2558) พบว่า เกษตรกรขาดความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับหอมเพื่อผลิตผล **ด้านใหม่** พบว่า เกษตรกรเฌียงใหม่ขาดการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ แตกต่างกับ กาญจนพร พันธิรัตน์ และคณะ (2562) พบว่า เกษตรกรส่วนมากปฏิบัติตามหลักวิชาการเพราะหากไม่ทำตามจะส่งผลต่อผลผลิตจริงใหม่ **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรขาดการพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลาย ในส่วนของการรับรองมาตรฐานผ้าไหมตรานกยูงพระราชทาน พบว่า บางส่วนยังไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ถูกต้อง ดังนั้น การส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรควรคำนึงถึงประเด็นด้านการรับรองมาตรฐานสินค้า การผลิตตามหลักวิชาการ รวมถึงการพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลาย

ด้านการผลิต จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหอม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใส่ปุ๋ยบำรุงดินหอม ในฤดูแล้งมักประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอ ใกล้เคียงกับ สุพัฒตรา วังการวรรณ และคณะ (2557) พบว่า เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการในเรื่องการให้น้ำและพื้นที่ปลูกหอมไม่มีระบบน้ำ **ด้านใหม่** พบว่า เกษตรกรเฌียงใหม่ลดลง ส่วนใหญ่ไม่ได้วางแผนและเตรียมแปลงหอมสำหรับเฌียงใหม่ บางส่วนมองว่าการเฌียงใหม่มีขั้นตอนยุ่งยากและ

ใช้เวลานาน สำหรับการใช้เทคโนโลยีการผลิต พบว่า เกษตรกรมีการใช้เครื่องสาวไหมอัตโนมัติ เพื่อช่วยลดระยะเวลาการสาวไหม แต่จำนวนเครื่องยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ด้านทอผ้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อเส้นไหมมาใช้ในการทอผ้า บางรายซื้อเส้นไหมไม่มีคุณภาพจากท้องตลาดเมื่อนำมาทอผ้าทำให้ผ้าไหมทอมือของเกษตรกรคุณภาพลดลง เนื่องจากเกษตรกรด้านหม่อนไหมมีปัญหาด้านการผลิตที่แตกต่าง การส่งเสริมจึงควรพิจารณารายกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

ด้านการตลาด จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลหม่อนด้วยตนเอง โดยจำหน่ายผลหม่อน ราคา 50-200 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรประสบปัญหาหม่อนล้นตลาด และบางฤดูกาลยังพบปัญหาหม่อนขาดตลาด **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายรังไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม รังไหมพันธุ์ไทยลูกผสม ราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม ใกล้เคียงกับ ชญานิศวร์ มาไพศาลสิน และเพียรศักดิ์ ภักดี (2556) พบว่า เกษตรกรจำหน่ายรังไหม ราคา 189.87 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนของเกษตรกรผู้ผลิตเส้นไหมจะมีรายได้จากการจำหน่ายดักแด้ไหม ราคา 120-150 บาทต่อกิโลกรัม และเส้นไหม ราคา 1,200-1,500 บาทต่อกิโลกรัม **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทอผ้าประเภทผืน จำหน่าย ราคา 1,000-2,500 บาทต่อผืน แหล่งจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นหน้าร้านภายในชุมชนหรือคนรู้จัก อภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถกำหนดราคาสินค้าของตนเองได้ ทำให้ราคาจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรสูงกว่าราคาตามท้องตลาด แต่ผลผลิตยังขาดการรับรองมาตรฐานจึงทำให้แหล่งจำหน่ายไม่หลากหลาย ดังนั้น การส่งเสริมการรับรองมาตรฐานและส่งเสริมการจำหน่ายแบบออนไลน์จะทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

ด้านการสนับสนุน จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตที่แน่นอน รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสด สอดคล้องกับ สุกฤต จันทริขญ์ และคณะ (2558) พบว่า เกษตรกรต้องการการประกันราคาผลหม่อน การจัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์หม่อนผลสด **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานหาแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมอาชีพเพิ่มมากขึ้น **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรต้องการทุนเพื่อซื้อเส้นไหมสำรองไว้ใช้ในธนาคารเส้นไหมของกลุ่ม และการรวมกลุ่มผู้ทอผ้าพบว่าขาดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับ ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข (2557) พบว่า กลุ่มเกษตรกรไม่เข้มแข็งเพราะเกษตรกรไม่เห็นถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรควรนำประเด็นด้านการตลาด การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ แหล่งเงินทุน และการรวมกลุ่มเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร

2.5.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

1) ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า

ในภาพรวมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการตลาด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า มีข้อเสนอแนะประเด็น การส่งเสริมช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย มีตลาดรองรับผลผลิต และการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ตามลำดับ สอดคล้องกับ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) พบว่า ประเด็นข้อเสนอแนะของเกษตรกร ได้แก่ การประกันราคาใหม่ มีตลาดรองรับผลผลิตทันที และการให้ข่าวสารอย่างทันเหตุการณ์ และ ปริญญภรณ์ วิโรจน์สกุล และคณะ (2565) พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ การมีตลาดที่มั่นคง และส่งเสริมด้านการตลาดอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายได้ว่า จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าข้อเสนอแนะของเกษตรกรอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร และผลการวิจัยปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในประเด็น ช่องทางการจำหน่ายสินค้าและการมีตลาดรองรับผลผลิต ดังนั้น การส่งเสริมควรนำประเด็นความต้องการ ปัญหาและข้อเสนอแนะดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรต่อไป

2) ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า

ด้านความรู้ จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านความรู้ในการรับรองมาตรฐานหม่อน **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการแปรรูปไหมเพื่อการบริโภคหรือผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง **ด้านการทอผ้า** เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเทคนิคการควั่นไหม จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาความรู้ของตนเองเพื่อให้สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การรับรองมาตรฐาน การพัฒนาสินค้าเพื่อการบริโภค และการเพิ่มมูลค่าสินค้าหม่อนไหม

ด้านการผลิต จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า ด้านหม่อน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการผลิตเกี่ยวกับการยืดอายุผลหม่อนสด วิธีการเก็บรักษาและการแปรรูปหม่อน **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อน เพื่อลดระยะเวลาการเลี้ยงไหม และการพัฒนาสายพันธุ์ไหมที่ให้ผลผลิตตรงสูง **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการถ่ายทอดเทคนิคการออกแบบแบบลวดลายผ้า การจับคู่สีและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรต้องการเทคนิครูปแบบใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งด้านการลดต้นทุนการผลิต ลดระยะเวลาการผลิต รวมถึงการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย

ด้านการตลาด จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการตลาดเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาสัมพันธ์และจำหน่ายผลิตภัณฑ์หม่อนผ่านตลาดออนไลน์ **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐมีบทบาทในการปรับเพิ่มราคาจำหน่ายรังไหมและเส้นไหมรวมถึงการประกันราคาผลผลิต **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรต้องการให้มีแหล่งจำหน่ายที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเกษตรกรในประเด็น การส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย และการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก ดังนั้น ในการส่งเสริมจำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์สินค้าหม่อนไหมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ด้านการสนับสนุน จากการสนทนากลุ่ม ผลวิจัยพบว่า **ด้านหม่อน** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนผลสด **ด้านไหม** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี เช่น เครื่องสาวไหมอัตโนมัติ **ด้านการทอผ้า** พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มให้เข้มแข็งและการเชื่อมโยงเครือข่าย จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการรวมกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น การส่งเสริมควรสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกร และเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการและผู้บริโภคเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิตให้มากขึ้น

2.5.3 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก

จากการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า สภาพอากาศเหมาะแก่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เกษตรกรมีประสบการณ์และความรู้ในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหม สินค้ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในช่วงฤดูแล้งพบปัญหาขาดแคลนน้ำ เกษตรกรขาดการวางแผนการผลิตจึงไม่สามารถเลี้ยงไหมได้อย่างต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มเกษตรกรแต่ไม่เข้มแข็ง เกษตรกรไม่เห็นความสำคัญของการรับรองมาตรฐาน มีตลาดรับซื้อรังไหมที่แน่นอน มีการขนส่งที่สะดวก แต่สภาพอากาศแปรปรวนและควันไฟป่าส่งผลให้ได้รับผลผลิตรังไหมลดลง เกษตรกรสูงอายุทำงานไม่ไหวจึงออกจากอาชีพ และเกษตรกรรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่า

ดังนั้น การส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมควรส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์หม่อนไหมที่เหมาะสมกับพื้นที่ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานสินค้าหม่อนไหม สร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์มากขึ้น ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ศึกษาการลดต้นทุนการผลิต วิเคราะห์การตลาดหม่อนไหม ศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกร ศึกษาความต้องการสินค้าของผู้บริโภค ส่งเสริมการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมในพื้นที่ จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไหมวัยอ่อนเพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงไหมได้มากขึ้น ส่งเสริมการจำหน่ายรูปแบบออนไลน์ หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องควรมีมาตรการแก้ไขปัญหาล็อกร้อนและหมอกควันพิษ ส่งเสริมให้คำแนะนำเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดอาชีพ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่า

1) การเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรหนึ่งในสามไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม ดังนั้น เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สะดวก และเกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมต่อไป

2) ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร พบว่า ประเด็นด้านการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น เกษตรกรควรมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดจากแหล่งความรู้ที่เป็นเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น และควรเพิ่มช่องทางการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ โดยสื่อที่เหมาะสมต่อการจำหน่ายสินค้า ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ และยูทูป เป็นต้น

3) ข้อเสนอแนะด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีประเด็นการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าในระดับมาก ดังนั้น เกษตรกรควรรหาแนวความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ จากผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพพื้นฐานของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นวัยสูงอายุ ดังนั้น การส่งเสริมเกษตรกรจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพพื้นฐานของเกษตรกร ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา เพราะเกษตรกรแต่ละช่วงวัยมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2) ข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะประเด็นการจัดฝึกอบรมระดับมากที่สุด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรจัดฝึกอบรมส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรในด้านการผลิต การแปรรูป การเพิ่มมูลค่าสินค้าและการรับรองมาตรฐานสินค้าเพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น

3) แหล่งความรู้จากสื่อออนไลน์ พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้ในระดับปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรสามารถเข้าถึงโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือยูทูป ในการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสาร เพื่อความสะดวกรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อกรมหม่อนไหม จากผลการวิจัย พบว่า

1) ปัญหาด้านการตลาดของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหายุ่งยากในระดับที่มาก ดังนั้น การส่งเสริมต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพผลผลิต แหล่งจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

2) ข้อเสนอแนะด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นตัวแทนประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรในการทำข้อตกลงซื้อขายสินค้าเพื่อให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในอาชีพด้านหม่อนไหมและมีรายได้ที่มั่นคง

3) สภาพการทอผ้า พบว่า เส้นไหมที่เกษตรกรใช้ทอผ้ามาจากการซื้อจากบริษัทหรือกลุ่มเกษตรกรทางภาคอีสาน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพด้านหม่อนไหม จึงควรส่งเสริมการผลิตเส้นไหมในพื้นที่เพื่อลดการพึ่งพาเส้นไหมจากภายนอกและลดความเสี่ยงการขาดแคลนเส้นไหมในอนาคต

3.1.4 ข้อเสนอแนะนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดัน การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าด้านหม่อนไหมให้มากขึ้น สร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์สินค้าด้านหม่อนไหมผ่านหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดัน ให้มีการรับประกันราคาผลผลิตเพราะผลิตภัณฑ์หม่อนไหมสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย เนื่องจากอาชีพด้านหม่อนไหมต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมภายนอกซึ่งมีความเสี่ยงต่อผลผลิตที่จะได้รับ

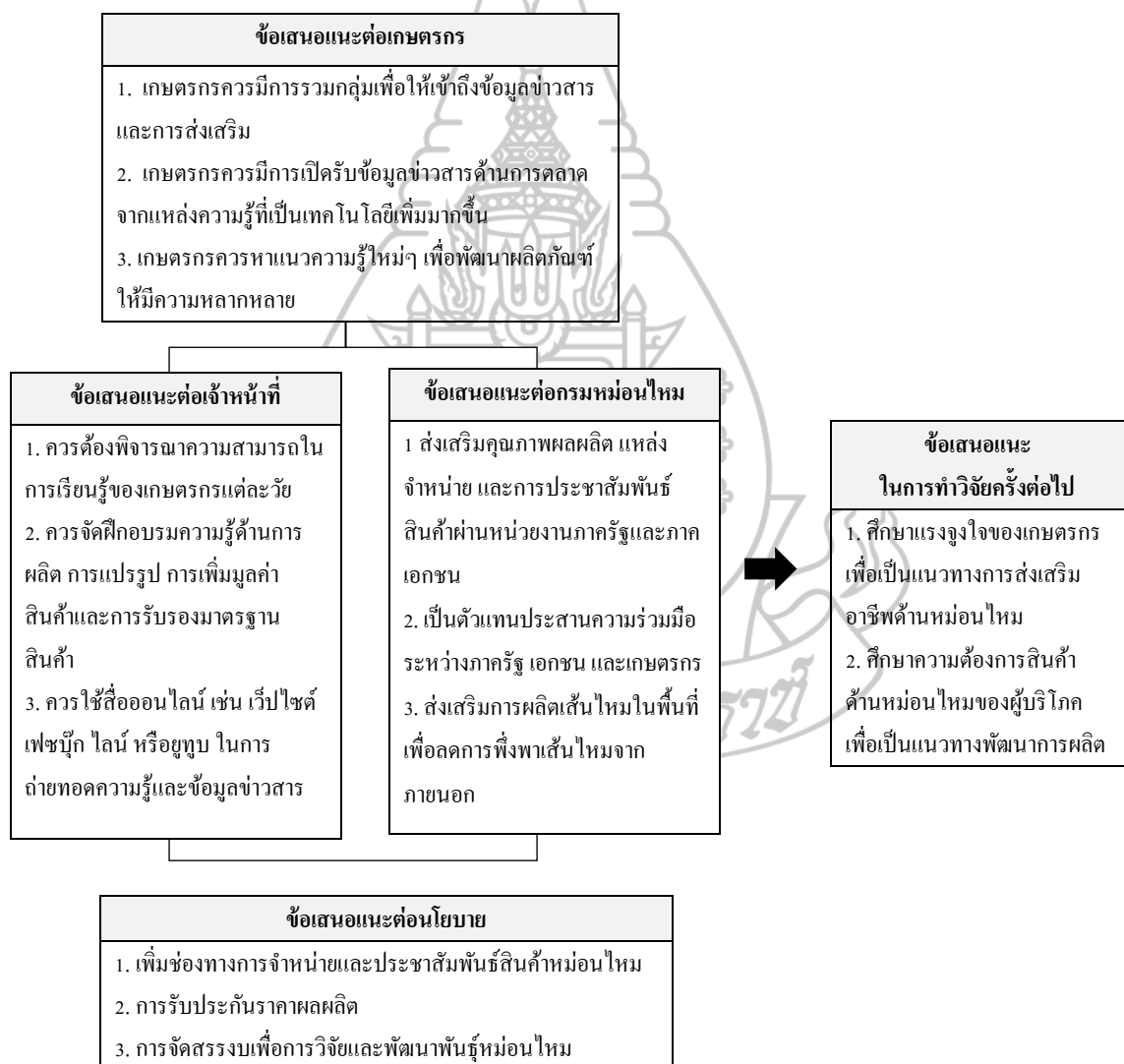
3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน งบประมาณในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์หม่อนไหมให้มีคุณภาพและผลผลิตที่สูง เนื่องจากพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมลดลงจึงควรพัฒนาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่ที่สูงขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

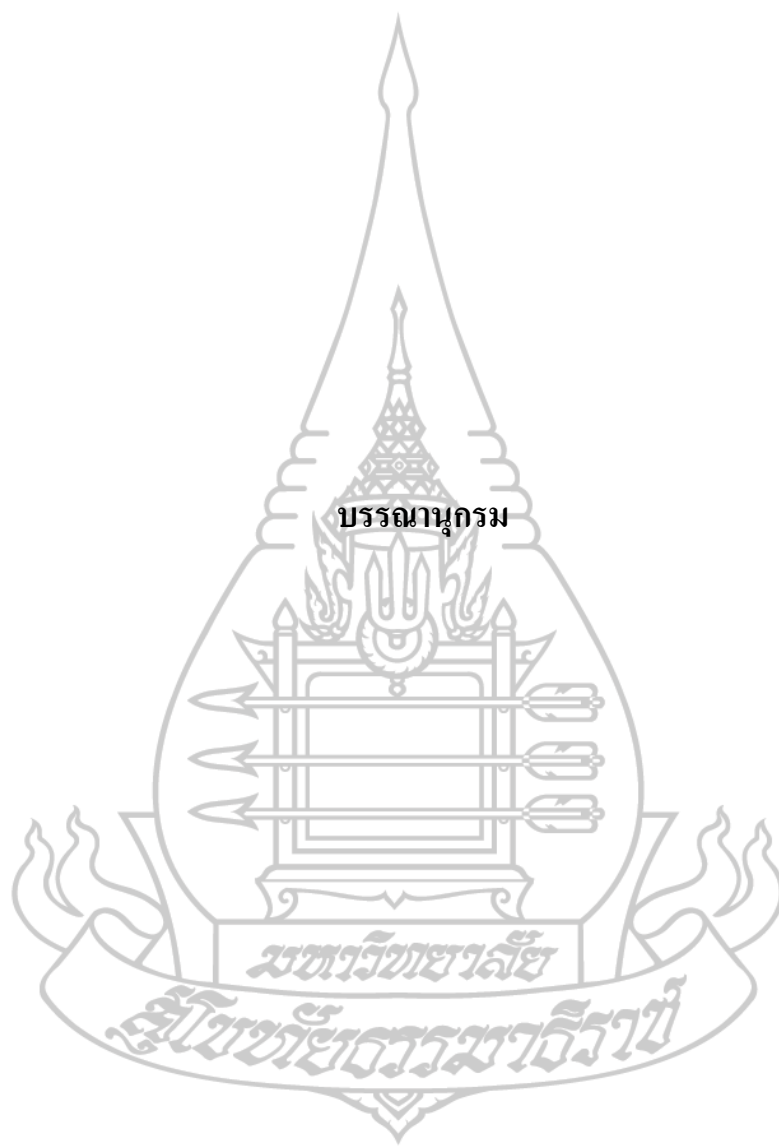
3.2.1 เกษตรกรมีความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหม่อนไหม ในประเด็นมีความสุขและพึงพอใจในอาชีพด้านหม่อนไหม ดังนั้น ควรศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกรเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญห เกษตรกรออกจากอาชีพและส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ในการสานต่ออาชีพด้านหม่อนไหมต่อไป

3.2.2 ควรศึกษาความต้องการสินค้าด้านหม่อนไหมของผู้บริโภค เพื่อวิเคราะห์และทำการตลาดนำการผลิต เป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าด้านหม่อนไหม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังภาพที่ 5.1

ภาพ 5.1 สรุปข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

ศรีโฆทัยธรรมมาจริยา

บรรณานุกรม

- กรมหม่อนไหม. (2562). เทคนิคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมหม่อนไหม. (2565). แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570). <http://qsds.go.th/wp-content/uploads/2023/01/Plan-5-Year2566-2570.pdf>.
- กาญจนาพร พันธิรัตน์, กฤษณา รุ่งโรจน์วณิชย์ และธำรงเจต พัฒมุข. (2562). การจัดการการผลิตหม่อนและการเลี้ยงไหมหัตถกรรมของเกษตรกร จังหวัดหนองบัวลำภู. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช ครั้งที่ 9, 2086-2101.
- การมณั จันทรแก้ว และคณะ. (2563). สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมที่ดำเนินโครงการแปลงใหญ่หม่อนไหม กรมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรธานี. กรมหม่อนไหม.
- ชญาณิสวาร์ มาไพศาลสิน และเพียรศักดิ์ ภัททิ. (2556). การจัดการการผลิตและการตลาดรังไหมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรบ้านนาแพง ตำบลเขาน้อย อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชวาล แพร่ตฤณ. (2526). การวัดความถนัดทางการเรียน. วารสารวัดผลการศึกษา (1 พฤษภาคม-สิงหาคม 2566), 4-12.
- ชุมญาณัช คำวงษ์. (2561). การส่งเสริมการผลิตและจัดการผลิตหม่อนไหมตลอดห่วงโซ่อุปทาน. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คำริ บุญชู. (2548). การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- คุ้มศิริณ, เ. (2560). แนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ในประมวลสาระชุดวิชาบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร (หน่วยที่2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช.
- ทำนอง สิงคาลวนิช. (2525). เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช: กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- นันทิยา ศรีทัดจันทา, เบ็ญจมาศ อยู่ประเสริฐ และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช.

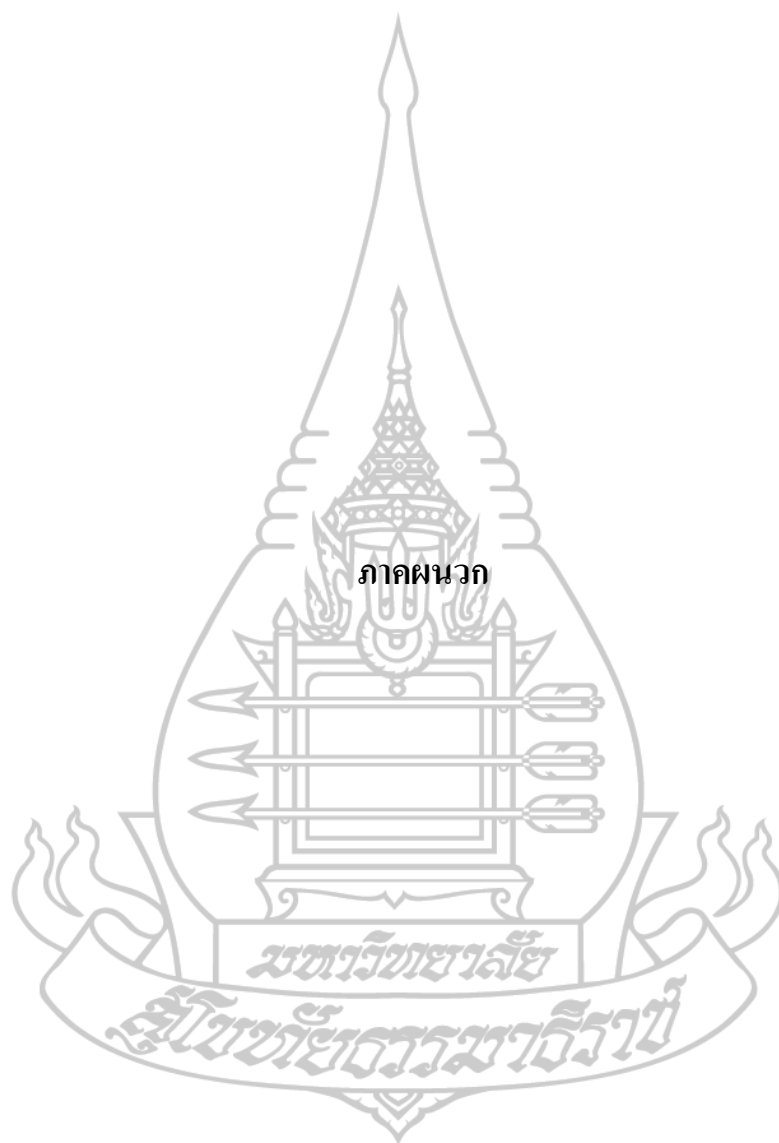
- นิชนันท์ คงทวี และประภัสสระ เกียรติสุรนนท์. (2559). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น. *แก่นเกษตร* 44 ฉบับที่ 4, 631-638.
- บัวแก้ว โกมลนาค, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2555). สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 3*, 1-13.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2562). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการเกษตร ในประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 4. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- ปริญญาภรณ์ วิโรจน์สกุล , แดนชัย แก้วตะเภา, สุพัฒนพร วังการรณ์ , รัชนิ ไพบูลย์ , ชุมพล จันทพงษ์ , สุวัฒน์ สินธีรโรจน์, พิศมัย มีพันธ์ , และ รุ่งริ เวชคง. (2565). ศึกษาแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในเขตพื้นที่ภาคเหนือ. *การประชุมวิชาการหม่อนไหม ประจำปี 2565 วันที่ 21-22 กรกฎาคม 2565. กรมหม่อนไหม.*
- ปาริชาติ อารณวิธานพ. (2555). *ความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). *วิธีในการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร. ใน การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2560). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร . ใน ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1. หน่วยที่ 4) (pp. 4-47). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- ภรณ์ ต่างวิวัฒน์. (2554). *แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้. ใน ชุดวิชา ระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร เล่ม 1 หน่วยที่ 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- ภานุพันธ์ ประภาติกุล และประสิทธิ์ เพ็ชรสุข. (2557). *แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกร ในจังหวัดนครราชสีมา. แก่นเกษตร 42 ฉบับที่ 2, 221-220.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.*
- ราตรี ลิทธิพงษ์ และชาติตรี ตระกูล. (2558). *การจัดการความรู้ของเกษตรกรที่ทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตำบลหินดาด อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร. สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.) ปีที่ 21 ฉบับที่ 3, 97-108.*

- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2545). *แนวทางการศึกษาค้นคว้าวิชาการเบียบวิธีการวิจัย*. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.
- วรภัทร วรรังศฤษฎ. (2553). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของงานทะเบียนสำนักปลัดเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรารักษ์ สุทธิสา. (2554). *การถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปใบหม่อนแลผลหม่อนเป็นอาหารและเครื่องคัมเพื่อสุขภาพ*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัชร ปั่นทอง. (2565). *สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรภายใต้โครงการตามพระราชประสงค์ คอนขุนห้วย จังหวัดเพชรบุรี*. วารสารเกษตร 38(2), 187-199.
- วิรัช วรรณรัตน์. (2558). *หลักและวิธีการสอบวัด*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 1-12.
- ศิริพร บุญชู และนันทวรรณ รักพงษ์. (255). *ภูมิปัญญาการผลิตเส้นไหมไทยพื้นบ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศิริพร บุญชู, ภักวิภา เพชรวิจิต และกนกวรรณ คุณาธรรม. (2557). *มาตรฐานหม่อนไหม*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศุภกฤต จันทรวิชญ์, ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2558). *การผลิตหม่อนผลสดและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร*. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ครั้งที่ 5, 1-9.
- ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่. (2563). *ข้อมูลเกษตรกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมในจังหวัดเชียงใหม่*. กรมหม่อนไหม.
- ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่. (2565). *ข้อมูลเกษตรกรที่ขอรับบริการใช้ไหมพันธุ์ดี*. กรมหม่อนไหม.
- สมหญิง ชูประยูร, อภรพร ชันดี และอนุชิต หาญนุรักษ์. (2557). *องค์ความรู้การผลิตหม่อนไหม*. กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2565, กันยายน 24). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่3) พ.ศ.2553*. Retrieved from <https://skm.go.th/portal/wp-content/uploads/2022/06/03.pdf>
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2565*. จังหวัดเชียงใหม่.

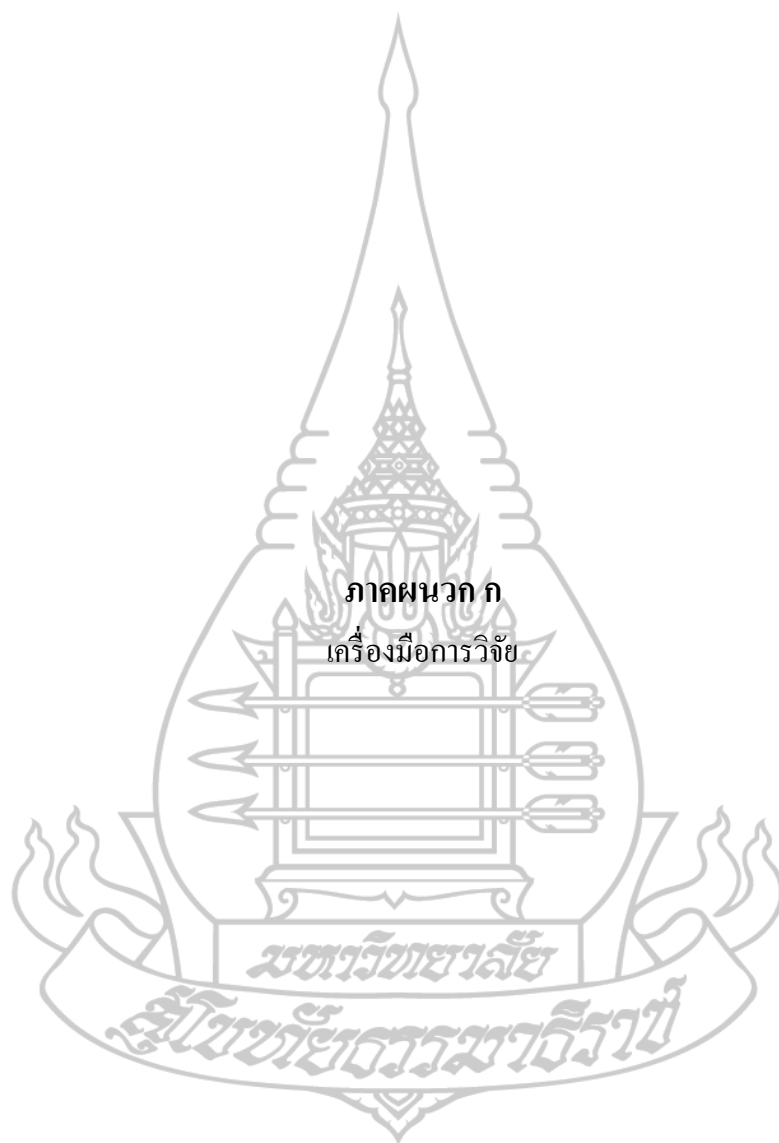
- สุพัฒตรา วังการวรรณ์, พงศ์พันธุ์ เขียรหิรัญ และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2557). การจัดการแปลงหม่อน
เพื่อการเลี้ยงไหมอุตสาหกรรมของเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก. *การประชุมเสนอ
ผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4*, 1-11.
- สุมาลี ประทุมมา. (2554). *ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สาระพลศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1 ปีการศึกษา 2553*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรรัตน์ เวชการ, สุกัลยา เชิญขวัญ และประภัสสร เกียรติ. (2563). ความต้องการการส่งเสริมการ
ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกร. *แก่นเกษตร 48* ฉบับที่ 2, 369-380.
- อัญญาณี คล้ายสุบรรณ์. (2550). *การจัดการความรู้ฉบับปฐมบท*. คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

This is Mendeley biography

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

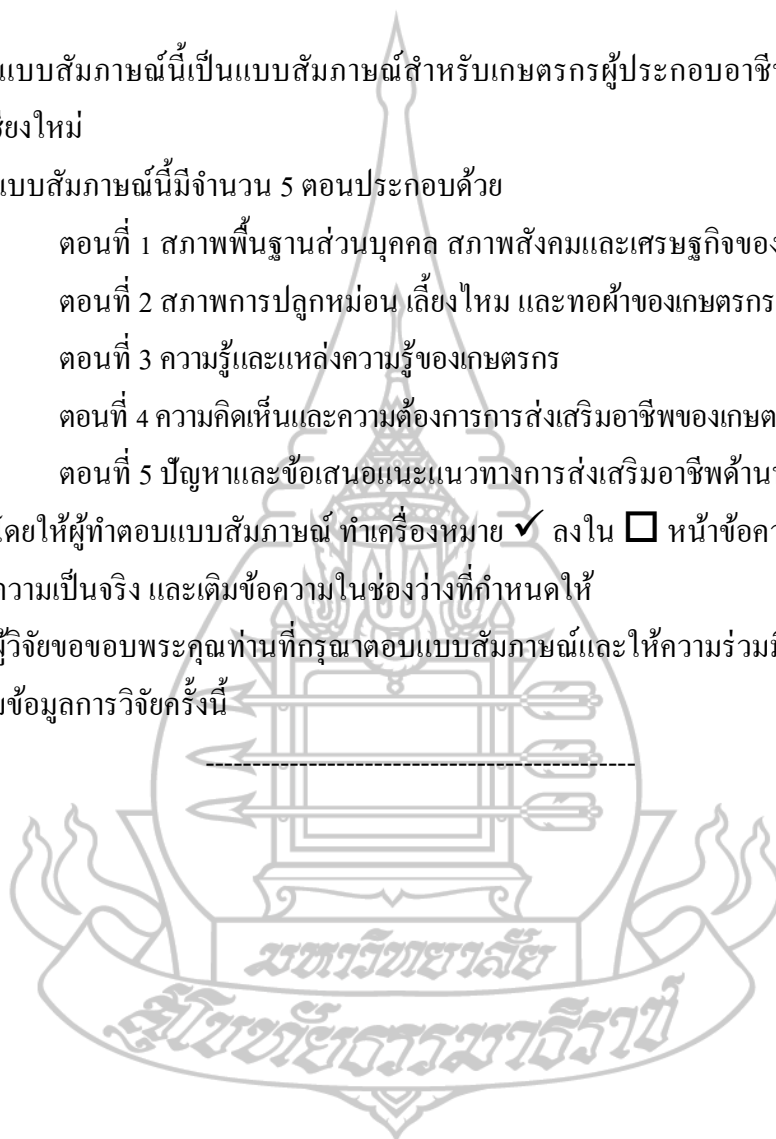
เลขที่แบบสัมภาษณ์ □□

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพด้านหม่อนไหมในจังหวัดเชียงใหม่
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีจำนวน 5 ตอนประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของ
 - ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าของเกษตรกร
 - ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกร
 - ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร
 - ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหม
3. โดยให้ผู้ทำตอบแบบสัมภาษณ์ ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ หน้าข้อความหรือในช่องตาราง ตามความเป็นจริง และเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้
4. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์และให้ความร่วมมืออย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 1.1 สภาพทางพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ
☐ 1) ชาย ☐ 2) หญิง
2. อายุ.....ปี (มากกว่า 6 เดือนนับเป็น 1 ปี)
3. สถานภาพ
☐ 1) โสด ☐ 2) สมรส ☐ 3) หย่า/หม้าย
4. ระดับการศึกษา
☐ 1) ต่ำกว่าประถมศึกษา ☐ 2) ประถมศึกษา
☐ 3) มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ 5) อนุปริญญา/ปวส. ☐ 6) ปริญญาตรี
☐ 7) สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 1.2 สภาพทางสังคม

1. สมาชิกในครัวเรือน จำนวน.....คน
2. แรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน จำนวน.....คน
3. แรงงานอาชีพหม่อนไหมในครัวเรือน จำนวน.....คน
4. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร
☐ 1) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม
☐ 2) เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ 2.1) กลุ่มส่งเสริมอาชีพหม่อนไหม ☐ 2.2) กลุ่มเกษตรกร
☐ 2.3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ☐ 2.4) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
☐ 2.5) กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ☐ 2.6) กลุ่มออมทรัพย์
☐ 2.7) กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.

ตอนที่ 1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

1. ท่านประกอบอาชีพหลัก คือ (ตอบเพียง 1 ข้อ)
☐ 1) เกษตรกรรม ☐ 2) หม่อนไหม
☐ 3) ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ ☐ 4) พนักงานบริษัทเอกชน
☐ 5) รับจ้างทั่วไป ☐ 6) ธุรกิจส่วนตัว/ร้านค้า

2. ท่านประกอบอาชีพอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ไม่มีอาชีพ	☐ 2) เกษตรกรรม
☐ 3) หมอนไหม	☐ 4) พนักงานบริษัทเอกชน
☐ 5) รับจ้างทั่วไป	☐ 6) ธุรกิจส่วนตัว/ร้านค้า

3. ครวเรือนของท่านมีรายได้รวมกันทั้งสิ้น ประมาณ.....บาท/ปี

4. ครวเรือนของท่านมีรายได้จากอาชีพหมอนไหม ประมาณ.....บาท/ปี

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกหมอน การเลี้ยงไหม และการทอผ้าของเกษตรกร

ตอนที่ 2.1 สภาพการปลูกหมอน (สำหรับผู้ปลูกหมอน)

1. ประสบการณ์ในการปลูกหมอน.....ปี
2. จำนวนพื้นที่ในการปลูกหมอน.....ไร่.....งาน
3. ประเภทผลผลิตหมอน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) หมอนผลสด	☐ 2) ใบหมอนสดเพื่อเลี้ยงไหม
☐ 3) ใบหมอนสดเพื่อจำหน่าย	☐ 4) ใบหมอนสดเพื่อแปรรูป
☐ 5) ใบหมอนสดเพื่อเลี้ยงสัตว์และอื่นๆ	
4. พันธุ์หมอนที่ปลูก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) เชียงใหม่	☐ 2) บุรีรัมย์ 60
☐ 3) สกลนคร	☐ 4) สกลนคร 85
☐ 5) พันธุ์อื่นๆ (ระบุ)	
5. จำนวนผลผลิตต่อปี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ผลหมอน	กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
☐ 2) ใบหมอน	กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
☐ 3) อื่นๆ (ระบุ)	กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
6. แหล่งจำหน่ายผลผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ขายตรงถึงผู้บริโภค	☐ 2) พ่อค้าคนกลาง
☐ 3) บริษัท/ร้านค้า	☐ 4) รวมกลุ่มหรือตั้งสหกรณ์
☐ 5) ตลาดออนไลน์	

ตอนที่ 2.2 สภาพการเลี้ยงไหม (สำหรับผู้เลี้ยงไหม)

1. ประสบการณ์ในการเลี้ยงไหม.....ปี
2. รูปแบบการเลี้ยงไหม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ 1) ไหมหัตถกรรม (สาวเส้น/ทอผ้า)
 - ☐ 2) ไหมอุตสาหกรรม (จำหน่ายรังไหม)
3. พันธุ์ไหม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ 1) พันธุ์ไทยพื้นบ้าน
 - ☐ 2) พันธุ์ไทยลูกผสม
 - ☐ 3) พันธุ์จากบริษัท
 - ☐ 4) ไหมกินพืชอื่นๆ
4. จำนวนรุ่นที่เลี้ยง.....รุ่น/ปี
ปริมาณแผ่นไข่ไหม.....แผ่น/ปี
5. จำนวนผลผลิตต่อปี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ 1) รังไหม.....กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
 - ☐ 2) เส้นไหม.....กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
 - ☐ 3) ดักแด้.....กิโลกรัม ราคาจำหน่าย.....บาท/กิโลกรัม
6. แหล่งจำหน่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ 1) ขายตรงถึงผู้บริโภค
 - ☐ 2) พ่อค้าคนกลาง
 - ☐ 3) บริษัท/ร้านค้า
 - ☐ 4) รวมกลุ่มหรือตั้งสหกรณ์
 - ☐ 5) ตลาดออนไลน์

ตอนที่ 2.3 สภาพการทอผ้า (สำหรับผู้ทอผ้า)

1. ประสบการณ์ในการทอผ้าไหม.....ปี
2. วัตถุประสงค์ในการทอผ้า
 - ☐ 1) รับจ้างทอ
 - ☐ 2) ทอจำหน่ายเอง
3. การได้มาของเส้นไหม
 - ☐ 1) ผลิตเอง
 - ☐ 2) ศูนย์ศิลปาชีพ
 - ☐ 3) ผู้ประกอบการ
 - ☐ 4) ซื้อ แหล่งซื้อ (ระบุ).....
4. ประเภทผ้าไหมที่ทอ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ☐ 1) ผ้าพื้น
 - ☐ 2) ผ้ายกดอก
 - ☐ 3) ผ้าจก
 - ☐ 4) ผ้าขิด
 - ☐ 5) ผ้ามัดหมี่

5. ปริมาณผลผลิตผ้าทอต่อปี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) จำนวน.....เมตรต่อปี ราคาจำหน่าย.....บาท/เมตร

☐ 2) จำนวน.....ผืนต่อปี ราคาจำหน่าย.....บาท/ผืน

6. แหล่งจำหน่ายผ้าไหม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ขายตรงถึงผู้บริโภค

☐ 2) พ่อค้าคนกลาง

☐ 3) บริษัท/ร้านค้า

☐ 4) รวมกลุ่มหรือตั้งสหกรณ์

☐ 5) ตลาดออนไลน์

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

ตอนที่ 3.1 ความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ท่านคิดว่าถูก และ ผิด

ประเด็นความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม	ความรู้	
	ถูก	ผิด
1. การปลูกหม่อน		
1.1 การปลูกหม่อนควรปลูกในฤดูหนาวเพื่อให้ต้นหม่อนได้พักตัวนานขึ้น		
1.2 ต้นหม่อนจะเจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง		
1.3 หม่อนพันธุ์เชียงใหม่นิยมปลูกไว้เพื่อบริโภคผลสดและการแปรรูป		
1.4 ใบหม่อน มีสรรพคุณลดระดับน้ำตาลในเลือดและความดันโลหิตได้		
1.5 หม่อน สามารถขยายพันธุ์ได้หลายวิธี เช่น การเพาะเมล็ด ปักชำ ติดตา ตอนกิ่ง		
2. การเลี้ยงไหม		
2.1 แผนการเลี้ยงไหมที่ดี ควรเลี้ยงหลายรุ่นในห้องเดียวกันเพื่อให้ได้ปริมาณมาก		
2.2 ไหมเป็นแมลงที่ให้เส้นใย ระยะหนอนจะลอกคราบหรือนอน จำนวน 4 ครั้ง		
2.3 ขณะไหมตื่นให้โรยยาป้องกันกำจัดเชื้อโรค และตอนไหมนอนให้โรยปูนขาว		
2.4 ถ้าพบหนอนไหมป่วยเป็นโรคตายให้ใช้มือจับออกและทิ้งในถังขยะ		
2.5 การถ่ายมูลไหมเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะมูลเป็นที่สะสมของเชื้อโรค		
3. การทอผ้า		
3.1 “การออกแบบลวดลายผ้า” สามารถทำได้เฉพาะกับกระดาษกราฟเท่านั้น	ถูก	ผิด

3.2 อุปกรณ์ที่ใช้บรรจุหลอดเส้นไหมพุ่ง เรียกว่า “กระสวย”		
3.3 การทอผ้าจะเพิ่มด้ายพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่าในผืนผ้าเพื่อให้เกิดลวดลาย		
3.4 การ “ด้นดอก” คือ การเก็บลวดลายบนผืนผ้า		
3.5 กี่ทอผ้าที่มีหัวม้วน เรียกว่า “กี่โบราณ”		

ตอนที่ 3.2 แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของท่านในแต่ละหัวข้อ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

แหล่งความรู้	ระดับการเข้าถึงแหล่งความรู้				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1. สื่อบุคคล					
1.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ					
1.2 เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน					
1.3 ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน)					
1.4 สมาชิกในกลุ่ม					
1.5 ครอบครัว ญาติพี่น้อง					
2. สื่อมวลชน					
2.1 วิทยู					
2.2 โทรทัศน์					
2.3 นิทรรศการหรืองานแสดงสินค้า					
3. สื่อสิ่งพิมพ์					
3.1 เอกสารหน่วยงานราชการ					
3.2 แผ่นพับ/โปสเตอร์					
3.3 วนิลประชาสัมพันธ์					
3.4 หนังสือ/วารสาร					
4. สื่อออนไลน์					
4.1 เว็บไซต์ (Website)					

4.2 ไลน์ (Line)					
4.3 เฟซบุ๊ก (Facebook)					
4.4 ยูทูบ (Youtube)					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ตอนที่ 4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นต่ออาชีพด้านหม่อนไหมของท่านในแต่ละหัวข้อ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับของความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1. สร้างรายได้ให้กับครอบครัว					
2. เป็นอาชีพที่มั่นคง					
3. เป็นอาชีพที่ทำงานอยู่กับบ้านดูแลครอบครัว					
4. ได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย					
5. เป็นการอนุรักษ์สืบสานอาชีพให้คงอยู่					
6. มีความรักและห่วงหาผูกพันปัญญาท้องถิ่น					
7. เป็นอาชีพที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน					
8. ได้รับการยกย่องชมเชยจากสังคม					
9. สามารถสืบทอดอาชีพให้กับลูกหลานต่อไปได้					
10. มีความสุขและพึงพอใจในอาชีพหม่อนไหม					

ตอนที่ 4.2 ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของท่านในแต่ละหัวข้อ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ประเด็นความต้องการ	ระดับของความต้องการ
--------------------	---------------------

	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
1. ด้านความรู้					
1.1 มีความรู้ในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น					
1.2 มีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับ มาตรฐาน					
1.3 มีความรู้ด้านการแปรรูปและการเพิ่มมูลค่า					
2. ด้านการผลิต					
2.1 เงินทุนในการซื้อวัสดุอุปกรณ์การผลิต					
2.2 มีแรงงานเพิ่ม					
2.3 การได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน					
2.4 นำเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้					
3. ด้านการตลาด					
3.1 มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน					
3.2 มีช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย					
3.3 มีการโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ มากขึ้น					
4. ด้านการสนับสนุน					
4.1 มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่					
4.2 ได้รับการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพต่อเนื่อง					
4.3 มีการรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย					

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ตอนที่ 5.1 ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับปัญหาในอาชีพด้านหม่อนไหมของท่าน
ในแต่ละหัวข้อ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ประเด็นปัญหา	ระดับปัญหา				
	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)

1. ด้านความรู้					
1.1 ขาดความรู้ในการผลิตที่มีคุณภาพ					
1.2 ขาดความรู้ในการแปรรูปหรือเพิ่มมูลค่า					
1.3 ไม่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน (มกษ. GAP)					
1.4 ขาดความรู้ในการต่อยอดธุรกิจและตลาด					
2. ด้านการผลิต					
2.1 ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง					
2.2 ปริมาณผลผลิตที่ได้ไม่คงที่					
2.3 ขั้นตอนการผลิตยุ่งยากใช้เวลานาน					
2.4 ขาดการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม					
3. ด้านการตลาด					
3.1 ราคาผลผลิตตกต่ำ					
3.2 ไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้					
3.3 ความต้องการสินค้าอยู่ในวงจำกัด					
3.3 มีตลาดรองรับผลผลิตน้อย					
3.4 ช่องทางจำหน่ายผลผลิตไม่หลากหลาย					
4. ด้านการสนับสนุน					
4.1 ไม่ได้รับการติดตามส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ					
4.2 การจัดอบรมให้ความรู้เหมือนใหม่มีน้อย					
4.3 ขาดการเชื่อมโยงกลุ่มและเครือข่าย					
4.4 ขาดแหล่งเงินทุน					

ตอนที่ 5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของท่านในแต่ละหัวข้อ 1=น้อยที่สุด 2=น้อย 3=ปานกลาง 4=มาก 5=มากที่สุด

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ระดับข้อเสนอแนะ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. ด้านความรู้					

1.1 มีการให้ความรู้การผลิตอย่างสม่ำเสมอ					
1.2 มีการให้ความรู้การแปรรูปผลผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้า					
1.3 มีการให้ความรู้ในการต่อยอดธุรกิจและการตลาด					
1.4 มีแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง					
2. ด้านการผลิต					
2.1 ควรพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน					
2.2 พัฒนาวัตถุดิบให้เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น สายพันธุ์หม่อน พันธุ์ไหม เส้นไหม ลวดลายผ้าไหม					
2.3 ควรนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต เช่น เครื่องท่อนแรงต่างๆ					
3. ด้านการตลาด					
3.1 ควรมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน					
3.2 ส่งเสริมให้มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย					
3.3 การประชาสัมพันธ์สินค้าเป็นที่รู้จักมากขึ้น					
4. ด้านการสนับสนุน					
4.1 เจ้าหน้าที่ควรติดตามให้คำแนะนำสม่ำเสมอ					
4.2 ควรมีการอบรมการผลิตที่มีคุณภาพและมาตรฐาน					
4.3 สนับสนุนแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรดอกเบี้ยต่ำ					
4.4 สนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย					
4.5 สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา					

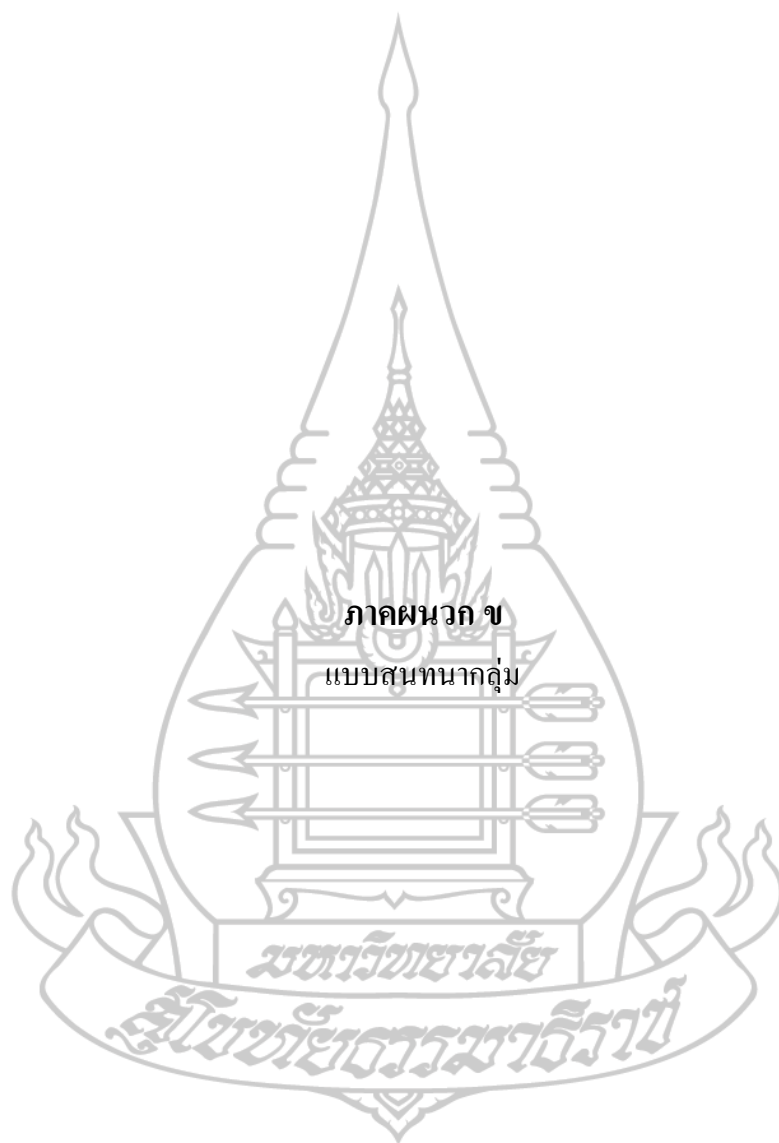
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

****ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์****

ภาคผนวก ข
แบบสนทนากลุ่ม

ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหม่อนไหมของเกษตรกร

ประเด็น	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
การปลูกหม่อน	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน
การเลี้ยงไหม	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน
การทอผ้า	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน	ประเด็นสนทนา 1) ความรู้ 2) การผลิต 3) การตลาด 4) การสนับสนุน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จุดแข็ง (Strengths) ประเด็นสนทนา 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านปัจจัยการผลิต 3) ด้านการผลิต 4) ด้านการตลาด 5) ด้าน กลุ่ม/องค์กร 6) เกษตรกร 7) ด้านอื่นๆ	จุดอ่อน (Weaknesses) ประเด็นสนทนา 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านปัจจัยการผลิต 3) ด้านการผลิต 4) ด้านการตลาด 5) ด้าน กลุ่ม/องค์กร 6) เกษตรกร 7) ด้านอื่นๆ
โอกาส (Opportunities) ประเด็นสนทนา 1) นโยบาย 2) การส่งเสริมและสนับสนุน 3) การตลาด 4) อื่นๆ	อุปสรรค (Threats) ประเด็นสนทนา 1) นโยบาย 2) การส่งเสริมและสนับสนุน 3) การตลาด 4) อื่นๆ

ภาคผนวก ค

คำสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาน์

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

ตารางภาคผนวกที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์แหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

Cronbach's Alpha	N of Item
0.940	18

ตารางภาคผนวกที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

Cronbach's Alpha	N of Item
0.983	10

ตารางภาคผนวกที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ความต้องการการส่งเสริมอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

Cronbach's Alpha	N of Item
0.977	20

ตารางภาคผนวกที่ 4 ระดับปัญหาเกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

Cronbach's Alpha	N of Item
0.954	20

ตารางภาคผนวกที่ 5 ระดับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพด้านหมอนไหมของเกษตรกร

Cronbach's Alpha	N of Item
0.977	20

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุทธภา ร่มโพธิ์ทอง
วัน เดือน ปี เกิด	15 พฤศจิกายน 2529
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (สาขาการจัดการศัตรูพืช) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2555
สถานที่ทำงาน	ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เชียงใหม่
ตำแหน่ง	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

